Håndbogsreol 2

BETÆNKNING

OM

FILMCENSUR

DET JURIDISKE LABORATORIUM VED KØBENHAVNS UNIVERSITET
ex. 2

BETÆNKNING NR. 468

1967

Indholdsfortegnelse

Side

Kapitel I. Udvalgets nedsættelse og virksomhed 5
- II. Filmcensurreglerne i Danmark 7
- III. Praktiseringen af de gældende bestemmelser 12
- IV. Fremmed ret 15
- V. Udvalgets overvejelser og forslag 21
- VI. Lovudkast med bemærkninger 40

BILAG

1. Rapport om filmens psykologiske virkninger 43
2. Uddrag af rapport fra Svenska Filminstitutets filmforskningsgruppe om: »Filmens inflytande på sin publik« 63
3. Oversigt over filmcensurens afgørelser og censuranker 67
4. Resumé på engelsk af udvalgets betænkning 72

S. L. MØLLERS BOGTRYKKERI, KØBENHAVN

KAPITEL I

Udvalgets nedsættelse og virksomhed.

Ved skrivelse af 4. juli 1963 nedsatte justitsministeriet et udvalg med den opgave at overveje, om der bør ske ændringer i den gældende ordning vedrørende censurering af film og i bekræftende fald at udarbejde forslag herom. Udvalget skulle som baggrund for sin indstilling gennemgå de foretagne undersøgelser om filmens påvirkning af sit publikum, særlig blandt børn og unge, og de vigtigste udenlandske censurordninger.

Til medlemmer af udvalget beskikkedes:

Professor Thomas Sigsgaard, formand.

Filminstruktør Bent Christensen (udpeget af Sammenslutningen af danske filminstruktører).

Direktør O. Dalsgaard-Olsen (udpeget af Foreningen af Filmudlejere i Danmark og Foreningen af Danske Filmproducenter).

Direktør Harry Frandsen (udpeget af Fællesrepræsentationen for Danmarks Biografteatre).

Dommer A. Grathe.

Fuldmægtig i ministeriet for kulturelle anliggender B. Hedemand (udpeget af ministeriet for kulturelle anliggender).

Konsulent Grethe Holmen (udpeget af Danske Kvinders Nationalråd).

Professor, dr. med. Villars Lunn.

Inspektør i direktoratet for børne- og ungdomsforsorgen Henrik Vilien (udpeget af socialministeriet).

Som sekretær for udvalget beskikkedes fuldmægtig i justitsministeriet Niels Pontoppidan.

Den 24. november 1964 blev filminstruktør Bent Christensen fritaget for hvervet som medlem, og i stedet beskikkedes instruktør Palle Kjærulff-Schmidt.

Den 23. juni 1966 blev direktør Harry Frandsen fritaget for hvervet som medlem, og i stedet beskikkedes direktør Ernst Klinker.

Udvalget har afholdt 28 møder. Udvalget har endvidere set en række film, som skønnedes af interesse for udvalgets arbejde.

Med henblik på at få det fornødne grundlag for udvalgets gennemgang af de foreliggende undersøgelser af filmens påvirkning af sit publikum rettede man henvendelse til docent, dr. phil. Gerhard Nielsen, Københavns Universitet, med anmodning om at udarbejde en rapport om de foreliggende undersøgelser. Rapporten, der forelå i april 1964, er optaget som bilag 1 til betænkningen.

På Nordisk Råds 13. session i februar 1965 blev der vedtaget 2 rekommandationer vedrørende filmcensur, nemlig:

nr. 11/1965, hvorefter det henstilledes til regeringerne i de nordiske lande i fællesskab at lade foretage en undersøgelse af filmens indvirkning på tilskuerne, særlig børn og unge, og

nr. 12/1965, hvorefter rådet henstillede til regeringerne i de nordiske lande at træffe foranstaltninger med henblik på at tilvejebringe størst mulig ensartethed i Norden vedrørende censurering af film.

Efter aftale mellem regeringerne og Nordisk Råds præsidium blev det overdraget den svenske regering at koordinere arbejdet med de nævnte rekommandationer.

Ved skrivelse af 24. marts 1965 anmodede justitsministeriet udvalget om en udtalelse om de i rekommandationerne omhandlede spørgsmål. Ministeriet anmodede endvidere udvalget om en udtalelse om, hvorvidt afslutningen af udvalgets arbejde burde afvente gennemførelse af den i den førstnævnte rekommandation omhandlede undersøgelse.

Ved skrivelse af 26. maj 1965 meddelte udvalget, at docent, dr. phil. Gerhard Nielsen til

brug for udvalget havde udarbejdet den ovenfor nævnte rapport om de foreliggende undersøgelser om filmens påvirkning af sit publikum, men at udvalget ikke som led i sit arbejde havde foretaget selvstændige undersøgelser. Samtidig oplyste udvalget, at man ville være rede til at afgive betænkning i løbet af kort tid. Yderligere hedder det i skrivelsen:

»Udvalget vil imidlertid anse det for ønskeligt, at en undersøgelse som den i rekommandation nr. 11/1965 omhandlede iværksættes på nordisk plan. Såfremt det besluttes at iværksætte en undersøgelse, vil udvalget endvidere anse det for rimeligst, at afgivelsen af udvalgets betænkning stilles i bero, indtil resultatet af undersøgelsen foreligger. Det bemærkes herved, at gennemførelsen af en sådan undersøgelse efter udvalgets mening må forventes at tage nogle år.

Med hensyn til det i rekommandation nr. 12/1965 omhandlede spørgsmål bemærkes, at det eksisterende samarbejde mellem censurmyndighederne i de nordiske lande efter udvalgets opfattelse er tilfredsstillende. En censurering efter helt ensartede retningslinier vil næppe kunne gennemføres. Udvalget kan i så henseende tiltræde det i Børnefilmnævnets skrivelse af 11. september 1964 til ministeriet for kulturelle anliggender ... udtalte, hvorefter en sådan ensartethed ud fra almene nordiske synspunkter vel må fremstå som naturlig og ønskelig, men at man ikke kan se bort fra, at forholdene i de forskellige lande, socialt og på anden måde, kan udvise sådanne forskelle, at der er saglig begrundelse for indbyrdes afvigende ordninger. «

Ved skrivelse af 22. juni 1965 fremsendte justitsministeriet en afskrift af udvalgets skrivelse til Kungl. Ecklesiastikdepartementet.

Så vidt udvalget bekendt er der ikke taget initiativ til at gennemføre fællesnordiske undersøgelser som de i rekommandation nr. 11 omhandlede. Derimod er der i Sverige i de senere år iværksat et omfattende forskningsarbejde vedrørende film. Dette arbejde er blevet forestået af Svenska Filminstitutets filmforskningsgruppe. Forskningen er udført i nær kontakt med arbejdet i det filmcensurudvalg (filmcensurutredningen), som blev nedsat i Sverige i oktober 1964. Filmcensurutredningen har - ligesom det danske udvalg - til opgave at overveje spørgsmålet om ændring af den gældende censurordning.

Der har været et snævert samarbejde mellem de to udvalg. Fællesmøder har været afholdt den 17. september 1965 i København, den 16. december 1966 i Stockholm og den 30. august 1967 i København.

Det danske udvalg anser de i Sverige foretagne undersøgelser for særdeles betydningsfulde. Under hensyn hertil og til det nære samarbejde med den svenske filmcensurutredning har udvalget anset det for rigtigst ikke at afslutte sit arbejde, forinden det foreløbige resultat af de svenske undersøgelser forelå. Dette skete i juni 1967, hvor filmcensurutredningen som sin betænkning I offentliggjorde en rapport fra Svenska Filminstitutets filmforskningsgruppe, der har titlen »Filmens inflytande på sin publik«, og som bl.a. indeholder oplysninger om disse undersøgelser. Rapporten har haft væsentlig betydning for de resultater, det danske udvalg er nået frem til. Med filmcensurutredningens og Svenska Filminstitutets samtykke er rapportens sammenfatning optaget som bilag 2 til betænkningen.

Udvalget har endvidere den 23. maj 1966 afholdt et møde med Børnefilmnævnet, hvor man udvekslede synspunkter vedrørende de hovedproblemer, som har knyttet sig til udvalgets arbejde.

Udvalget har haft lejlighed til at gøre sig bekendt med en rapport med titlen: »The Cinema and The Protection of Youth«, der er udarbejdet som led i de undersøgelser, som et underudvalg under Europarådets kriminalretskomité i de senere år har iværksat vedrørende spørgsmålet om massekommunikationsmidlernes indflydelse på ungdomskriminalitet. Rapporten er udarbejdet af mr. H. Michard, der som »consulting expert« er knyttet til komiteen.

København, december 1967.

Thomas Sigsgaard
formand

O. Dalsgaard-OIsen

A. Grathe

B. Hedemand

Grethe Holmen

Palle Kjærulff-Schmidt

Ernst Klinker

Villars Lunn

H. Vilien

N. Pontoppidan
sekretær

KAPITEL II

Filmcensur-reglerne i Danmark.

1) Den nuværende filmcensurordning har sit udspring i justitsministeriets bekendtgørelse nr. 192 af 5. juli 1913 om en for hele landet fælles censurering af lysbilleder. Før dette tidspunkt udøvedes tilsynet med biografteaterforestillinger af de lokale politimyndigheder, fra 1909 dog af den for privatteatrene beskikkede censor.

Bekendtgørelsen af 5. juli 1913 bestemte, at enhver film skulle underkastes censur af særlige af justitsministeriet ansatte censorer. Censorerne kunne godkende filmen uden indskrænkning eller med den særlige begrænsning, at børn under 16 år ikke havde adgang. Godkendelsen kunne gøres betinget af foretagelse af beskæringer. Censuren omfattede også reklamebilleder (plakater og lign.). Der var ikke i bekendtgørelsen angivet retningslinier for censurens udøvelse.

2) Særlige *lovregler* om biografvæsenets ordning gennemførtes første gang ved lov nr. 101 af 17. marts 1922. Bestemmelser om censur indeholdtes i lovens afsnit IV. Det fastsattes her, at levende billeder, forinden de forevistes offentligt, skulle godkendes af statens filmcensur. Censuren måtte ikke godkende billeder, hvis forevisning ville virke *forrående eller på anden måde moralsk nedbrydende.*

I modsætning til bekendtgørelsen af 5. juli 1913 indeholdt loven ingen udtrykkelig hjemmel for »børneforbud«.

Det af regeringen fremsatte lovforslag (Rigsdagstidende 1920/21, Tillæg A, sp. 4890) tog alene sigte på at give regler om meddelelse af biografbevillinger. Bestemmelser om censur fandtes derfor ikke i lovforslaget, men blev først indsat under dettes behandling i folketinget. I folketingsudvalgets betænkning (Rigsdagstidende 1921/22, Tillæg B, sp. 595) siges det: »Udvalget er enigt om, at statscensuren bør gå strengt frem for at forhindre forevisninger af films, som i æstetisk eller moralsk henseende må anses for tvivlsomme.« Betænkningen indeholder i øvrigt ikke nærmere motivering for den foreslåede udformning af censurkriterierne. Spørgsmålet blev heller ikke nærmere drøftet under behandlingen i folketinget, hvor udvalgets ordfører indskrænkede sig til at udtale, at man havde fundet det rigtigst, at censurreglerne blev optaget i loven, og at det havde været hele udvalgets mening, at det var ønskeligt, at statens censur gik noget strengere frem, end tilfældet havde været i de senere år, hvor der var kommet ting frem, der uden skade kunne have været holdt ude (Rigsdagstidende 1921/22, sp. 4702).

3) Den næste lovregulering af biografvæsenet skete ved lov nr. 105 af 31. marts 1933. Til grund for denne lov lå en betænkning afgivet af et af justitsministeriet i 1930 nedsat udvalg.

I det af udvalgets flertal udarbejdede lovudkast bestemtes vedrørende censur bl.a.:

§ 14.

Levende billeder skal, forinden de forevises offentligt, godkendes af statens filmcensur. Censurens godkendelse kan betinges af, at der ikke tilstedes børn under 16 år adgang til forevisningen.

Censuren kan ved sin godkendelse af en film karakterisere den som egnet til forevisning for børn.

På eller ud mod offentlig gade eller i offentlig tilgængeligt lokale må kun sådanne reklamebilleder vedrørende biografteaterforestillinger optages, som i forvejen er godkendt af censuren og forsynet med dennes stempel.

§ 15.

Censuren må ikke godkende film, såfremt deres forevisning skønnes at kunne virke forrående eller på anden måde moralsk nedbrydende.«

Vedrørende det principielle spørgsmål om censur udtalte udvalgets flertal:

»Ved overvejelserne vedrørende den fremtidige censurordning bliver hovedspørgsmålet, om man skal frigive filmforevisninger og opgive enhver censur.

Medens nogle af udvalgets medlemmer finder censur påkrævet, er andre i princippet tilhængere af censurfrihed. Selv disse sidste medlemmer kan dog tiltræde, at der for filmforevisninger foreligger særlige grunde, der taler for, at den nuværende censurordning opretholdes. Der lægges herved også vægt på, at forholdene inden for filmvirksomheden for tiden er under en sådan udvikling, at en vis afklaring bør finde sted, forinden man foretager et så vidtgående skridt, som afskaffelsen af enhver censur vil være.

Hovedargumentet for opretholdelsen af censurordningen er efter udvalgets opfattelse børneforbudet. Udvalget finder hovedbegrundelsen for censurens virksomhed på dette område deri, at censuren vejleder forældrene med hensyn til, hvilke film der er skadelige for børnene. Såfremt den gældende ordning ikke fandtes, ville forældrene stå usikkert over for, hvilke film de uden risiko kan lade deres børn se. Censuren letter således forældrene arbejdet med at kontrollere, hvilke film der er uegnede for børnene. Den har dernæst langt lettere adgang til at udøve denne kontrol end forældrene, der, såfremt de ikke først selv ser filmene, oftest kun vil have usikre midler til at udøve sådan kontrol. Endelig har forældrene, såfremt børnecensuren bortfalder, ingen garanti mod, at børnene på egen hånd går i biografteatret og ser uegnede film. Det er således udvalgets opfattelse, at der gennem børneforbudene ydes forældrene en værdifuld bistand og en vejledning, hvis bortfald af disse vil føles som et betydeligt savn. Denne ordning bør således stadig opretholdes, og det er udvalgets opfattelse, at man bør udvide denne bistandsydelse fra censurens side. Der tiltrænges udover den nuværende bistand, der kun er af negativ art, for så vidt som den kun går ud på at fastslå, hvilke film børnene *ikke* bør se, yderligere en positiv bistandsydelse derigennem, at censuren udtrykkelig udtaler, hvilke film der er egnede for børn. En sådan bestemmelse er optaget i udkastets § 14, 2. stk.

Tilsvarende vægtige grunde taler selvfølgelig ikke for opretholdelsen af en censurordning med hensyn til filmforevisning for voksne. Det er også på dette punkt, at kritikken mod censuren sætter ind. Bortset fra spørgsmålets principielle side må det dog erkendes, at kritikken ikke har megen styrke. For det første tør det sikkert fastslås, at censurens mulighed for at udøve en hæmmende skadelig virkning i retning af at lægge bånd på den frie udvikling kan lades ude af betragtning. Over for en almindelig opinion, der ønsker en værdifuld film forevist, vil censuren altid trække det korteste strå. Dernæst viser erfaringerne fra censurvirksomheden her i landet, hvorved særlig henvises til de foran givne statistiske oplysninger, at censuren udøves under så liberale former, at enhver tanke om forsøg på åndeligt formynderskab reelt er udelukket. En modsat tendens ville selvfølgelig også føre til censurens afskaffelse. Filmen bør stå åben for alle problemer og alle anskuelser, der er fremme i tiden, men dette lader sig også praktisere under en censurordning, i hvert fald således som den udøves her i landet. Det kan altså fastslås, at censuren ikke gør nogen skade.

Denne rent negative betragtning vil imidlertid ikke være tilstrækkelig til at begrunde opretholdelsen af censurordningen, men der synes også at kunne anføres positive argumenter for denne. Biografteatrenes publikum består overvejende af ungdommen med en aldersgrænse ved børneforbudte film helt ned til 16 år. Denne ubefæstede del af publikum modtager en væsentlig del af sin åndelige påvirkning gennem filmen, en påvirkning, hvis effektivitet øges gennem filmens intensive fremtrædelsesform. Filmmaterialet tilvejebringes af udenlandske producenter, hvis virksomhed ikke lader sig kontrollere. Disse vil for at sikre sig publikum ofte søge til de groveste midler. Udpensling af forbrydelser og erotiske pikanterier er de almindeligst brugte midler. Udvalget har haft lejlighed til at følge censurens virksomhed med hensyn til modarbejdelse af disse tendenser. Der tiltrænges på dette område en regulerende virksomhed, som naturlig røgtes af censuren. Dennes virksomhed på dette område kan ikke måles ved den foran angivne statistik. Forholdet er det, at udlejerne gennem censurens virksomhed er klar over, hvilket lavmål der tolereres efter dansk opfattelse. De køber derfor ikke film, der ligger under dette lavmål. Såfremt censuren ophæves, vil denne hæmning bortfalde. Udvalget foreslår derfor ud fra de anførte betragtninger, at den nuværende censurordning opretholdes. Dette standpunkt bestyrkes også ved de foreliggende oplysninger om forholdene i udlandet, der viser, at man overalt har anset en censurordning nødvendig, og at tendensen i de senere år nærmest går i skærpende retning.

Med hensyn til forbudsområdets nærmere afgrænsning indeholder den nugældende lovs § 8, 2. stk., den bestemmelse, at censuren ikke må godkende film, der vil virke forrående eller på anden måde moralsk nedbrydende. Udvalget har overvejet, hvorvidt der er anledning til at ændre denne formulering. I fremmed lovgivning findes således ofte langt mere detaillerede bestemmelser af forbudsområdet. Når udvalget har opgivet at foreslå sådanne bestemmelser, er det ud fra den betragt-

ning, at sådanne detaillerede regler vil berøve censuren den elasticitet, som en liberal udøvelse af censuren ikke kan undvære. Detaillerede regler fører let til en skærpelse af censuren, og de er da også i udlandet ofte kommet frem for at gennemføre ønsker om en skærpelse, men hertil er der efter danske forhold absolut ingen trang. Udvalget foreslår derfor, at man bibeholder den nuværende formulering.«

Et mindretal (ingeniør A. Poulsen) gik imod opretholdelsen af en obligatorisk forhåndscensur, idet det var hans principielle opfattelse, at opførelse af enhver film bør være tilladt under ansvar for domstolene. I erkendelse af, at de lovbestemmelser, der kan være tale om at anvende, ofte vil være ret vage og vanskelige at fortolke, og at producenten derfor ville løbe en betydelig økonomisk risiko, hvis han helt på egen hånd skulle skønne over, om der ville blive skredet ind over for en film, foreslog mindretallet, at der skulle være adgang til hos statslige censurmyndigheder at indhente en *vejledende* udtalelse om, hvorvidt filmen ville kunne give anledning til indgriben, hvis den blev offentliggjort.

Det af regeringen fremsatte lovforslag var for så vidt angår censurbestemmelserne identisk med udvalgsflertallets lovudkast. Under lovforslagets behandling i folketinget skete 2 væsentlige tilføjelser. For det første bestemtes, at censuren skulle nægte at godkende en film, ikke blot når den skønnedes at kunne virke forrående eller på anden måde moralsk nedbrydende, men også når filmen skønnedes at krænke ærbarhed. For det andet indføjedes en bestemmelse om, at censuren ikke måtte godkende billeder til forevisning for børn under 16 år, såfremt den anså billederne for egnede til på skadelig måde at påvirke børns sind og retsbegreber. Motiveringen for disse ændringer fremgår hverken af folketingsudvalgets betænkning (Rigsdagstidende 1932/33, Tillæg B, sp. 606) eller af forhandlingerne på rigsdagen.

4) Censurbestemmelserne i biografloven af 1938 (lov nr. 117 af 13. april 1938) var indtil de i 1960 gennemførte ændringer, jfr. nedenfor, identiske med 1933-lovens. Dog indeholdt loven en bestemmelse om, at det ved loven oprettede filmsråd skulle udtale sig angående de film, som forbydes af censuren, såfremt censurens afgørelse indankes for justitsministeren. Spørgsmålet om censur blev ikke drøftet nærmere under lovforslagets behandling på rigsdagen.

5) I 1947 nedsatte justitsministeriet et udvalg til at undersøge biografvæsenets forhold. Udvalget afgav betænkning i 1950. I betænkningen går udvalgets flertal ind for censurens opretholdelse. Det af flertallet udarbejdede lovudkast indeholder for så vidt angår voksencensuren samme regler som 1938-loven.

Med hensyn til børnecensuren foreslog flertallet, at den faste 16-års grænse ændredes, således at godkendelse kunne betinges af, at der ikke blev givet adgang for børn under 16 år eller under en anden af censuren fastsat lavere alder.

Vedrørende censurproblemet udtales følgende i udvalgets betænkning:

»Udvalget har drøftet den fremtidige censurordning, herunder også, om censuren burde opgives. Imidlertid har man ligesom de tidligere biografudvalg anset opretholdelse af en filmcensur for nødvendig. Dette gælder i første række censuren i relation til forevisning af film for børn og unge mennesker; den voksende interesse for spørgsmålene om films psykiske indvirkning på det modtagelige barnesind og de nyere erfaringer, som eksperimenter på dette område har tilvejebragt, bekræfter fuldt ud nødvendigheden af regulerende foranstaltninger i den nævnte henseende. Men noget tilsvarende gør sig gældende med henblik på forevisning af film for voksne; man tør ikke bortse fra, at ophævelse af filmcensuren vil medføre en sænkning af filmsniveauet under grænsen for, hvad der efter dansk opfattelse kan tolereres, en sænkning, som på grund af filmens overordentlige evne til påvirkning også af voksne næppe ville kunne undgå at få videregående skadelig indflydelse. Denne fare er særlig fremtrædende, fordi hovedmængden af de film, der forevises her i landet, hidrører fra den udenlandske filmsproduktion, hvis virksomhed man ikke har mulighed for at kontrollere. Hvis censurinstitutionen ophævedes, ville den eneste, praktisk effektive kontrol med de indførte film bortfalde. Ganske vist er det hidtil kun forholdsvis få film, hvis offentlige fremvisning censuren har måttet forbyde; betydningen af filmcensuren over for voksne lader sig imidlertid ikke måle med antallet af forbudte film, den viser sig netop deri, at film, der ligger under den tilladelige minimumsgrænse, i regelen slet ikke indføres her til landet. Faren for, at censuren skal hæmme den frie udvikling ved at hindre nye anskuelser og uvante forestillinger i at få indpas, at den skal udvikle sig til en slags åndeligt formynderskab, kan man heroverfor ikke tillægge nogen afgørende betydning, når henses til den liberalitet, hvormed filmcensuren her i landet udøves. Der haves også flere kauteler mod en sådan udvikling. For det første adgangen til at påklage censurens forbud til justits-

ministeren; herved bringes spørgsmålet ind under det almindelige parlamentariske ansvar og de garantier, som dette giver. Når et censorforbud påklages til justitsministeren, skal endvidere altid erklæring om sagen indhentes fra filmsrådet, jfr. § 29, stk. 4, hvorved spørgsmålet forelægges et på bredere basis sammensat forum, repræsenterende mange forskellige anskuelser. Endelig må man ikke underkende værdien af den almindelige offentlige opinion, navnlig således som denne giver sig udtryk gennem pressen; misbrug af filmcensuren ville ikke kunne undgå at påkalde en kraftig reaktion. De argumenter, der hentes fra principiel modstand mod enhver art af censur, kan ikke være afgørende, når reelle hensyn taler for opretholdelsen af kontrolmæssige foranstaltninger; at dette er tilfældet, bekræftes af erfaringerne fra udlandet, hvor man - også i de lande, hvor frihedsrettighederne efter dansk begreb er bedst betryggede - har følt trang til og iværksat sådanne foranstaltninger.

Udvalget er af den opfattelse, at børnecensuren i dens nuværende form med en fast 16-års grænse kan virke noget usmidig. Erfaringerne inden for børnepsykologien har godtgjort, at børn under 16 år ikke som biografpublikum kan betragtes som en enhed; nogle film, der vil kunne virke særdeles skadeligt på mindre børn, kan uden fare vises for større børn. Den nugældende bestemmelse, der formentlig med rette er administreret således, at en film må forbydes eller tillades for alle børn under 16 år, skyder således ofte over målet. Udvalget har derfor fæstet sig ved en bestemmelse i § 2 i finsk lov nr. 1175 af 29. november 1945 om censurering af film, hvorefter film kan forbydes for børn under 16 år; men censurmyndigheden kan, hvis den finder grund dertil, i konkrete tilfælde fastsætte en lavere aldersgrænse. Udvalget må finde det rimeligt, at et lignende princip lovfæstes her i landet, således at censuren i det konkrete tilfælde kan nedsætte 16-års grænsen. Det foreslås derfor i § 23, at censurens godkendelse kan betinges af, at der ikke tilstedes børn under 16 år eller under en anden af censuren fastsat mindre alder adgang til forestillingen. En nødvendig forudsætning for den praktiske administration af og kontrol med en sådan ordning må dog være, at filmcensuren i sin praksis kun opererer med forholdsvis få forskellige aldersgrænser.«

Et mindretal i udvalget (direktør Ebbe Neergaard med tiltrædelse af redaktør Ib Nørlund) gik ind for fuldstændig afskaffelse af censuren med følgende motivering:

»Indførelsen og opretholdelsen af censur strider mod ånden i grundlovens § 84. Den strider mod ideer, som hører til demokratiets helligste, censur er et diktatorisk islæt, som skæmmer et frit folkesamfund. Tilhængerne af censur kan dog ikke derfor stemples som tilhængere af diktatoriske ideer. Men deres frisind hæmmes af en ubegrundet ængstelse for uheldig påvirkning gennem filmene, og deres standpunkt er udtryk for mistillid til den menneskelige natur og til et sundt demokratis selvregulerende evner. Undertegnede forslagsstiller erkender, at visse filmproducenter en sjælden gang kan spekulere i pirrende og sadistiske virkninger, men har på den anden side en grundfæstet tillid til, at publikum og presse vil reagere tilstrækkeligt kraftigt herimod til at forhindre, at åndslivet skulle blive forgiftet. Publikums og pressens ansvarsbevidsthed vil blive vakt, og den omstændighed, at samfundet ikke optræder som åndelig formynder for voksne mennesker, vil i det lange løb stille det danske samfund stærkt indadtil og udadtil og skabe respekt om os. En folkeopinion vil være vort smukkeste våben i kampen mod spekulation og uheldig påvirkning. Dette er gammel dansk tænkemåde . . .

I Danmark er bevillingssystemet tilstrækkeligt til at gennemføre de kontrollerende foranstaltninger, som andre steder må udøves gennem filmcensuren. Det har allerede tidligere vist sig, at bevillingssystemet yder en garanti mod, at en bevillingshaver gennem et ensidigt programvalg påvirker vedkommende biografs publikum på en i det lange løb uheldig måde. En københavnsk biograf viste gennem lang tid udelukkende voldsomme gangsterfilm og seksuelt oplysende (afgiftsfrie) film, som alle var tilladt af filmcensuren. Bevillingsmyndighederne mente imidlertid, at dette ensidige programvalg var uheldigt og fratog vedkommende bevillingshaver bevillingen. Det viste sig altså i dette tilfælde, at ikke filmcensuren, men bestemmelserne om biografbevillinger og eventuel fratagelse af disse var det egentlige middel til at beskytte publikum mod uheldig påvirkning.«

6) Ved lov nr. 133 af 31. marts 1960 gennemførtes den dobbelte aldersgrænse for børneforbudte film. Grænsen kan i det enkelte tilfælde fastsættes til 12 eller 16 år. I bemærkningerne til lovforslaget (F. T. 1959/60, Tillæg A, sp. 1579) henvises til, at den hidtidige ordning, hvorefter censuren havde valget mellem at tillade filmens forevisning uden nogen begrænsning eller at forbyde den for alle børn under 16 år, efter den herskende opfattelse blandt pædagogisk og børnepsykologisk sagkyndige ikke er tilfredsstillende. Film, der kan virke skadeligt på mindre børn, kan i mange tilfælde vises for større børn, uden at der består nogen fare for uheldig påvirkning.

Ved loven af 1960 afskaffedes samtidig censurering af reklamebilleder.

I tilslutning til lovændringen i 1960 er der

ved bekendtgørelse nr. 134 af 31. marts 1960 udfærdiget nye administrative bestemmelser om censur.

7) I forbindelse med gennemførelsen af den gældende biograflov (lov nr. 155 af 27. maj 1964 om film og biografer) blev der ikke foretaget ændringer i censurreglerne, jfr. lovens § 35, stk. 2, hvorved bestemmelserne i 1938-lovens §§ 20-23 er opretholdt. Dog ophævedes bestemmelsen i 1938-lovens § 26, stk. 5, hvorefter filmsrådets udtalelse skulle indhentes, såfremt en censurafgørelse blev påanket til justitsministeren.

De gældende censurbestemmelser lyder herefter således:

§ 20.

Stk. 1. Film skal, forinden de forevises offentligt, godkendes af Statens Filmcensur. Censurens godkendelse kan betinges af, at filmen ikke forevises for børn under en bestemt aldersgrænse, der i det enkelte tilfælde fastsættes til enten 12 eller 16 år.

Stk. 2. Censuren kan ved sin godkendelse af en film betegne den som egnet til forevisning for børn.

§ 21.

Stk. 1. Censuren må ikke godkende film, såfremt deres forevisning skønnes at krænke ærbarhed eller virke forrående eller på anden måde moralsk nedbrydende.

Stk. 2. Film, der skønnes egnede til på skadelig måde at påvirke børns sind eller retsbegreber, må ikke godkendes til forevisning for børn, jfr. § 20, stk. 1.

§ 22.

Stk. 1. Censuren udøves af censorer, der udnævnes af justitsministeren.

Stk. 2. Fordelingen af arbejdet mellem censorerne og de nærmere regler om censurens virksomhed fastsættes af justitsministeren.

§ 23.

Stk. 1. For censurering af film betales en afgift, der fastsættes af justitsministeren.

Stk. 2. Det indvundne afgiftsbeløb med fradrag af de til driften af statens filmcensur medgåede udgifter tillægges filmsfonden.

KAPITEL **III**

Praktiseringen af de gældende bestemmelser.

1. Censurens organisation og ankeregler.

Efter de gældende regler udøves censuren af censorer, der udnævnes af justitsministeren. Loven indeholder ingen bestemmelser om antallet af censorer, eller om hvilke kvalifikationer censorerne skal have.

Censuren består i dag af 3 faste censorer og en suppleant. Den ene af censorerne - normalt en tjenestemand i justitsministeriet - fungerer som administrativ leder af censuren. Censorerne udnævnes ikke for et bestemt tidsrum, men indtil videre.

I denne forbindelse kan det nævnes, at ministeriet for kulturelle anliggender har bemyndiget censuren til at tage stilling til ansøgninger om afgiftsfritagelse i medfør af § 22, stk. 3, i loven om film og biografer (udenlandske film, der er særlig egnede for børn under 12 år), og at censuren ved løsningen af denne opgave bistås af to særligt sagkyndige.

De nærmere regler for censurens virksomhed er fastsat i et af justitsministeriet udfærdiget reglement. Herefter foretages censurering i almindelighed kun af én censor.

Den administrative leder deltager ikke i den ordinære censurering. Denne foretages af de to andre censorer, der gør tjeneste skiftevis hver anden dag. Den administrative leder tilkaldes i *tvivlstilfælde* eller *ved meningsuoverensstemmelser*.

Hvis den tjenstgørende censor finder, at der kan være tvivl om afgørelsen, skal filmen også ses af en anden censor.

Såfremt der mellem disse foreligger tvivl om afgørelsen, skal den tredje censor tilkaldes, og afgørelsen træffes da ved stemmeflertal.

Såfremt den, der har indleveret filmen til censur, er utilfreds med den afgørelse, som den tjenstgørende censor har truffet, skal den pågældende film forelægges for de andre censorer.

I loven findes der ingen udtrykkelig bestemmelse om påklage af censurens afgørelser. Det har imidlertid altid været antaget, at afgørelsen kunne indbringes for justitsministeren. Forudsætningsvis fremgik dette af bestemmelsen i 1938-lovens § 26, stk. 5, hvorefter filmsrådet skulle udtale sig angående de film, som forbydes af censuren, såfremt censurens afgørelse indbringes for justitsministeren.

Denne bestemmelse er som nævnt ophævet ved loven af 27. maj 1964. I tilfælde af anke træffes afgørelsen herefter af justitsministeren, uden at der indhentes udtalelser fra anden side.

2. Censurens praksis.

a. Voksenforbud.

Med hensyn til censurens praksis i perioden fra den 1. april 1953 til den 31. marts 1967 henvises til den som bilag 3 optagne statistik. Hvad angår den i oversigten over censurens afgørelser optagne kategori »prøvecensureret« bemærkes, at der i praksis er adgang for en udlejer til at få filmen undergivet en såkaldt prøvecensur, hvorved censuren giver udtryk for, hvilken afgørelse der må forventes truffet, såfremt en film indleveres til endelig censur. Når en film indleveres til prøvecensur, vil den normalt ikke være forsynet med danske tekster. Ved at lade filmen prøvecensurere opnår udlejeren at få en tilkendegivelse af censurens bedømmelse uden forinden at skulle afholde udgifterne til tekstning af filmen.

En del af de prøvecensurerede film indleveres senere til endelig censur og går således igen i de tal, der er angivet for censurens endelige

afgørelse. For så vidt angår de film, som ved prøvecensuren frarådes indsendt til endelig censur, idet de må forventes totalt forbudt, sker indsendelse til endelig censur dog kun undtagelsesvis. Dette forhold må tages i betragtning, når man vil danne sig et rigtigt indtryk af, i hvilket omfang totalforbud benyttes.

Som det fremgår af oversigten over censurens afgørelser, er antallet af film, som ved den endelige censur er blevet forbudt for voksne, meget ringe, nemlig i perioden 1953/54 - 1966/67 i alt 8 film af et samlet antal på 4630. Medtages de film, som ved prøvecensur er frarådet indsendt til endelig censur, bliver antallet noget større, nemlig 51, svarende til godt 1 % af det samlede antal censurerede film.

Som foran anført kan censurens godkendelse af en film gøres betinget af, at nærmere angivne billeder eller scener bortklippes.

Af oversigten over antallet af klippede film fremgår, at der i perioden 1. april 1960 — 31. marts 1967 kun er foretaget klip i 20 film som betingelse for filmens forevisning for voksne, svarende til ca. 2 % af det samlede antal film (1132) i den pågældende kategori.

Efter de gældende regler kan en film som nævnt forbydes, dels hvis filmen skønnes »at krænke ærbarhed«, hvorved sigtes til filmens skildringer af seksuelle forhold, dels hvis filmen skønnes at kunne »virke forrående eller på anden måde moralsk nedbrydende«. For den sidstnævnte forbudsgrunds vedkommende er det først cg fremmest den forrående virkning, som har praktisk betydning. Det kan ikke af statistikken ses, i hvilket omfang censurens afgørelser er baseret på den ene eller den anden af de nævnte forbudsgrunde. Det kan herom oplyses, at der navnlig i de seneste år er sket en betydelig liberalisering af censurens praksis over for seksuelle skildringer. Det sker sjældent, at en film forbydes eller beskæres med den begrundelse, at den skønnes at krænke ærbarhed. Den stedfundne liberalisering har bevirket, at grænseområdet mellem de film, som forbydes af censuren i henhold til »ærbarhedskriteriet«, og de film, over for hvilke der eventuelt kunne skrides ind i medfør af pornografibestemmelsen i straffelovens § 234, er indsnævret. Det må dog stadig antages, at censuren i visse tilfælde vil skride ind over for en film, selv om man ikke anser filmen for pornografisk i strafferetlig forstand.

Også i relation til den anden forbudsgrund (den forrående virkning) er der sket en vis liberalisering af praksis. Denne liberalisering er dog ikke nær så vidtgående, som det er tilfældet for de seksuelle skildringers vedkommende.

b. Børneforbud.

Med hensyn til censurens praksis i perioderne fra henholdsvis 1. april 1953 til 31. marts 1960 og 1. april 1960 til 31. marts 1967, d.v.s. før og efter indførelsen af den dobbelte aldersgrænse, henvises ligeledes til den som bilag 3 optagne statistik.

Det fremgår heraf, at indførelsen af den dobbelte aldersgrænse ikke har medført nedgang i antallet af film, der er forbudt for børn under 16 år. Tværtimod har der været en vis stigning (i perioden 1. april 1953 - 31. marts 1960 ca. 48 %, i perioden 1. april 1960-31. marts 1967 ca. 53 %).

Derimod har der været en nedgang på omtrent 20 % i antallet af film, der er tilladt for alle (fra ca. 48 % til ca. 28 % i de nævnte perioder). Ca. 15 % af de i perioden 1. april 1960 - 31. marts 1967 censurerede film er blevet forbudt for børn under 12 år.

Virkningen af den dobbelte aldersgrænse har således først og fremmest været at udvide antallet af børneforbudte film. Udvalget mener ikke at kunne tage stilling til berettigelsen af denne udvikling, men det synes dog demonstreret, at der har været et behov for en mere nuanceret bedømmelse af en films egnethed for børn. Fra censurens side har man fremhævet, at årsagen til det stigende antal børneforbudte film i første række må søges i, at antallet af film, der indeholder for børn uegnede voldsskildringer, i de senere år har været stigende.

Af oversigten over antallet af klippede film fremgår, at der i perioden 1. april 1960 - 31. marts 1967 er foretaget klip i ca. 5 % af samtlige film i kategorien tilladt for alle og ca. 10 % af samtlige film i kategorien forbudt for børn under 12 år.

3. Censuranker.

Af den i statistikken optagne oversigt over censuranker fremgår, at censurens afgørelser i perioden Vi 1957-Via 1967 i 31 tilfælde er blevet paklaget til justitsministeren. 16 af klagerne vedrørte tilfælde, hvor censuren enten havde totalforbudt en film eller havde gjort filmens

forevisning for voksne betinget af bortklipning af dele af filmen, medens resten vedrørte tilfælde, hvor filmen var blevet forbudt for børn.

Ændring af censurens afgørelse er sket i 10 tilfælde, medens ministeren i de resterende 21 tilfælde har stadfæstet censurens afgørelse. De tilfælde, hvor der er sket ændringer, hørte for fems vedkommende til den førstnævnte kategori (helt eller delvist voksenforbud), medens fem hørte under kategorien børneforbudte film.

KAPITEL IV

Fremmed ret.

Sverige.

Bestemmelserne om filmcensur findes i forordning af 5. juni 1959 og instruks af 3. december 1965 for statens biografbyrå.

Censuren er statslig og omfatter såvel voksen- som børnecensur.

Censuren udøves af *Statens biografbyrå,* som består af en formand og 3 andre censorer. Regeringen kan udnævne yderligere et antal censorer eller censorsuppleanter. Formanden fungerer uden tidsbegrænsning. De faste censorer udnævnes for 5 år ad gangen, de ekstraordinære censorer og suppleanter for ét år ad gangen.

Der er endvidere nedsat et rådgivende organ *(Statens filmsgranskningsråd).* Rådet består af 5 særligt sagkyndige medlemmer, der udnævnes for en periode af 3 år. Censuren skal indhente erklæring fra rådet, hvor der opstår spørgsmål om 1) helt at forbyde en **film** 2) at forbyde betydelige dele af en film 3) at forbyde dele af en film, som enten har vundet eller må antages at vinde anerkendelse som en film af betydelig kunstnerisk værdi eller 4) at træffe andre foranstaltninger, som censuren anser for at være af principiel betydning.

De af censuren trufne afgørelser kan indbringes for Kungl. Maj:t (ecklesiastikdepartementet).

Der anvendes følgende klassifikationer:

1) Tilladt for alle.
2) Forbudt for børn under 11 år.
3) Forbudt for børn under 15 år.
4) Totalt forbudt.

Godkendelse kan gøres betinget af foretagelse af beskæringer.

For censurens udøvelse gælder følgende regler:

Godkendelse må ikke meddeles, såfremt filmen på grund af den måde, hvorpå begivenhederne skildres, eller den sammenhæng, hvori de forekommer, kan virke forrående eller skadeligt ophidsende eller forlede til forbrydelse.

Godkendelse må heller ikke meddeles, hvis filmens forevisning må anses for skadelig for Sveriges forhold til andre magter eller kan føre til oplysning om forhold, hvis offentliggørelse kan skade forsvaret eller rigets sikkerhed. Forbud kan endelig nedlægges, såfremt forevisning åbenbart ville stride mod »allmän lag«.

En film må ikke godkendes til forevisning for børn, hvis den kan volde børn i de i betragtning kommende aldersgrupper psykisk skade.

Norge.

A. Gældende regler.

Bestemmelser om filmcensur findes i lov af 25. juli 1913 om offentlig forevisning af kinematograf billeder som ændret ved love af 3. juni 1921, 24. maj 1935, 1. december 1954 og 17. juni 1960.

Censuren er statslig og omfatter såvel voksen- som børnecensur.

Censuren udøves af *Statens filmkontroll,* der består af 2 faste censorer og en ekstraordinær censor. Den ekstraordinære censor fungerer som opmand, hvis der er uenighed mellem de faste censorer. For de faste censorer er der udnævnt 2 suppleanter. Endvidere er der siden 1954 til censuren knyttet en særlig sagkyndig med hensyn til films egnethed for børn.

Forbud mod forevisning af en film for voksne kan kun nedlægges, såfremt filmen er bedømt af 2 censorer. Er disse uenige, forelægges spørgsmålet for den ekstraordinære censor. Dette gælder i princippet også, hvor

godkendelse af filmen gøres betinget af klip. I praksis antages det dog, at én censor kan træffe afgørelse om foretagelse af klip, hvis bortklipningen ikke giver anledning til tvivl og er uden betydning for helhedsbedømmelsen af filmen.

Afgørelsen af, om en film kan godkendes for børn, kan træffes af én censor. Er denne i tvivl, tilkaldes den særligt sagkyndige med hensyn til børnefilm.

De af censuren trufne afgørelser kan ikke indbringes for højere myndighed.

Der anvendes følgende klassifikationer:

1) Tilladt for alle.
2) Forbudt for børn under 12 år.
3) Forbudt for børn under 16 år.
4) Totalt forbudt.

For ikke-skolesøgende børn under 7 år gælder desuden et fuldstændigt forbud mod at overvære offentlige filmforevisninger.

Godkendelse kan som nævnt gøres betinget af foretagelse af beskæringer.

For censurens udøvelse gælder følgende regler:

En film må ikke godkendes, såfremt dens forevisning vil stride mod lov eller krænke ærbarhed eller virke forrående eller moralsk nedbrydende.

En film må ikke godkendes til forevisning for børn, såfremt den er egnet til at påvirke barnets sind og retsbegreber på skadelig måde.

B. Forslag til ankeregler.

I 1964 blev der nedsat et udvalg på 5 medlemmer bl.a. med den opgave at overveje, om der burde åbnes adgang til at påanke de af Statens filmkontroll trufne afgørelser. Udvalget afgav betænkning i 1966. I betænkningen går udvalgets flertal (4 medlemmer) ind for, at censurens afgørelse skal kunne indbringes for et ankenævn på 5 medlemmer. Anke kan iværksættes af den, der har indleveret filmen til censur. Ankefristen er 14 dage. Hvis en film er blevet godkendt til forevisning mod en eller flere af de faste censorers stemme, har den eller de dissentierende censorer endvidere adgang til at forlange afgørelsen prøvet for ankenævnet. Begæring herom skal fremsættes inden 3 dage.

Der er endnu ikke fremsat lovforslag på grundlag af betænkningen.

Finland.

Nye bestemmelser om filmcensur er gennemført ved lov nr. 299 af 29. maj 1965 om filmgranskning og forordning af 26. januar 1966 om udførelse af filmgranskning. Bestemmelserne er trådt i kraft den 1. april 1966.

Censuren er statslig og udøves af *Statens filmgranskningsbyrå*, der består af en formand, en næstformand og det fornødne antal censorer. Formanden og næstformanden fungerer uden tidsbegrænsning, medens de øvrige censorer udnævnes for en periode på 3 år. Ved udpegelsen af medlemmer til filmgranskningsbyrån skal det påses, at der blandt medlemmerne findes personer, der er sagkyndige med hensyn til mentalhygiejniske, pædagogiske og samfundsmæssige spørgsmål samt filmkunst, og at byrån er sammensat af såvel mænd som kvinder.

Filmgranskningsbyrån er beslutningsdygtig, når mindst 3 af medlemmerne, hvoraf det ene skal være formanden eller næstformanden, er til stede. Dog kan afgørelser, hvorved en film godkendes, uden at der stilles krav om foretagelse af beskæringer, træffes af 2 censorer. Godkendelse meddelt af én censor er endvidere tilstrækkelig, hvis afgørelsen er i overensstemmelse med det forslag, som udlejeren har stillet ved filmens indlevering til censur.

De af filmbyrån trufne afgørelser kan inden 30 dage indbringes for et filmnævn. Nævnet består af en formand, en næstformand og 9 andre medlemmer, der alle udnævnes for en periode på 3 år. Formanden og næstformanden skal opfylde betingelserne for udnævnelse til dommer. I nævnet skal der endvidere være repræsentanter for justitsministeriet, finansministeriet, undervisningsministeriet og filmbranchen, ligesom der i nævnet skal være repræsentanter for den samme sagkundskab som i filmgranskningsbyrån. Også nævnet skal bestå af såvel mænd som kvinder.

Nævnet er beslutningsdygtigt, når mindst 6 af medlemmerne, hvoraf det ene skal være formanden eller næstformanden, er til stede.

Der anvendes følgende klassifikationer:

1) Tilladt for alle.
2) Forbudt for børn under 16 år eller en af censuren fastsat lavere alder.
3) Totalt forbudt.

Under særlige omstændigheder kan censuren bestemme, at en film ikke må forevises for børn og unge under 18 år.

I praksis anvendes normalt aldersgrænserne 16 og 12 år, i særlige tilfælde 18 og 8 år.

Godkendelse kan gøres betinget af foretagelse af beskæringer.

For censurens udøvelse gælder følgende retningslinier:

Godkendelse må ikke meddeles 1) såfremt filmen indeholder noget, som åbenbart strider mod lov eller »god sed« 2) såfremt filmen er usædelig eller forrående eller gennem fremkaldelse af angst eller på anden måde er egnet til at indvirke skadelig på den psykiske sundhed 3) såfremt filmen bringer den almindelige orden eller sikkerhed eller landets forsvar i fare eller vanskeliggør rigets forhold til fremmede magter.

Disse bestemmelser finder anvendelse for såvel voksen- som børnecensuren. Der er således ingen særlige bestemmelser for børnecensuren.

Island.

Bestemmelserne om censur findes i den islandske børneforsorgslov af 9. april 1947.

Censuren er statslig. Der findes ingen bestemmelser om voksencensur. Børn under 16 år har kun adgang til film, der er godkendt af censuren.

Godkendelse meddeles af børneforsorgsnævnet. Hvis filmen vises første gang i Reykjavik, udøves censuren på nævnets vegne af en censor eller dennes suppleant. Censorernes afgørelser har gyldighed for hele landet. Censorernes afgørelser kan forlanges forelagt for det samlede nævn. Hvis filmen har premiere uden for Reykjavik, udøves censuren af det lokale børneforsorgsnævn, hvis afgørelser kun har gyldighed for vedkommende område.

Der anvendes følgende aldersgrænser for børnecensuren: 16, 14 eller 12 år.

Godkendelse må ikke meddeles, hvis filmen skønnes egnet til at udøve en skadelig eller usund indvirkning på børns sind.

Belgien.

Censuren er statslig.

Der findes ingen bestemmelser om voksencensur.

Børn under 16 år har kun adgang til film, som er godkendt til forevisning for børn.

Godkendelse meddeles af en kommission bestående af en formand, 2 næstformænd og 18 andre medlemmer. Formanden og næstformændene fungerer uden tidsbegrænsning. De øvrige medlemmer udnævnes for en periode på 2 år. Kommissionen arbejder i underudvalg på 5 medlemmer. I hvert underudvalg skal der være en repræsentant for ungdomsdomstolen i Bruxelles og en repræsentant for filmbranchen.

Der findes ingen egentlig ankeordning. Underudvalgets afgørelser kan forlanges prøvet af et særligt udvalg på 5 medlemmer inden for kommissionen. I dette udvalg skal formanden eller næstformændene have sæde.

Der anvendes ikke andre aldersgrænser end 16 år.

Der er ikke i lovgivningen fastsat retningslinier for censurens udøvelse. Derimod har kommissionens formand fastlagt visse retningslinier. Blandt de forbudsgrunde, som er angivet i disse retningslinier, kan nævnes: filmens forrående virkning, krænkelse af ærbarhed, latterliggørelse af eller angreb på den offentlige moral eller den herskende samfundsordning samt nedbrydning af børnenes respekt for forældrene.

England.

A. Offentlig censur.

Der findes ingen *statslig* censur. Derimod kan de *kommunale* myndigheder, som har kompetencen med hensyn til meddelelse af biografbevillinger, gøre bevillingen betinget af, at der kun vises godkendte film. I praksis stilles som vilkår, at der kun vises film, som er godkendt af de under B. nævnte private censurorganer, og at den af disse organer anvendte klassifikation respekteres. Den afgørelse, som er truffet af den private censur, kan dog omgøres af de kommunale myndigheder. En sådan omgørelse finder i praksis kun sted i ret ringe omfang.

B. Privat censur.

Censuren omfatter såvel voksen- som børnecensur.

Censuren udøves af et råd *(The British Board of Film Censors)* bestående af en formand, en sekretær og 7 faste censorer. Formanden og sekretæren vælges af filmbranchen. Formanden udpeger de øvrige medlemmer. De enkelte film skal ses af mindst 2 censorer.

Der anvendes følgende klassifikationer:

1) Tilladt for alle.
2) Tilladt for voksne og børn under 16 år i voksnes selskab.
3) Forbudt for børn under 16 år.
4) Totalt forbudt.

Godkendelse kan gøres betinget af foretagelse af beskæringer.

Den under 2) nævnte klassifikation anvendes på film, som rådet finder generelt uegnet for børn, men hvor man dog finder det forsvarligt at overlade det til forældrenes skøn, om barnet i det enkelte tilfælde er modent nok til at se den pågældende film.

Der er ikke fastsat bestemte retningslinier for udøvelsen af censuren. I praksis skrides der navnlig ind, hvis filmen skønnes at kunne forringe publikums moral, f.eks. ved at glorificere umoralske eller kriminelle handlinger eller ved at nedvurdere almindelige anerkendte sociale adfærdsnormer, eller hvis filmen i øvrigt skønnes egnet til at støde rettænkende tilskuere. Børneforbud anvendes, hvis filmen skønnes at kunne indvirke skadeligt på børns sind.

Frankrig.

Censuren er statslig og omfatter såvel voksen- som børnecensur.

Kompetencen til at godkende film ligger hos informationsministeren. Som rådgivende organ for ministeren findes en censurkommission på 23 medlemmer med repræsentanter for bl.a. regeringen, filmbranchen, forældreorganisationer og særligt sagkyndige.

Der er ingen mulighed for at indbringe informationsministerens afgørelser for en anden instans.

Der anvendes følgende klassifikationer:

1) Tilladt for alle.
2) Forbudt for børn under 13 år.
3) Forbudt for børn under 18 år.
4) Totalt forbudt.

Godkendelse kan gøres betinget af foretagelse af beskæringer.

Der findes ingen lovbestemmelser om de retningslinier, som skal følges ved censurens udøvelse.

Holland.

Censuren er statslig og omfatter såvel voksen- som børnecensur.

Censuren udøves af en kommission bestående af en formand og 60 andre medlemmer, der udnævnes af indenrigsministeren efter indstilling af de interesserede myndigheder og institutioner. Formanden fungerer uden tidsbegrænsning, medens de Øvrige medlemmer udnævnes for en periode på 6 år. Kommissionen arbejder i underudvalg på 5 medlemmer.

Der findes ingen egentlig ankeordning. Derimod kan underudvalgets afgørelser forlanges prøvet af et særligt udvalg, bestående af kommissionens formand og 6 andre medlemmer.

Der anvendes følgende klassifikationer:

1) Tilladt for alle.
2) Forbudt for børn under 14 år.
3) Forbudt for børn under 18 år.
4) Totalt forbudt.

Godkendelse kan gøres betinget af foretagelse af beskæringer.

Som retningslinier for udøvelsen af censuren er alene angivet, at film, som strider mod god skik og brug (bonnes moeurs) eller kan virke forstyrrende på den offentlige orden, ikke må godkendes.

Den tyske Forbundsrepublik.

A. Offentlig censur.

Det i den tyske forbundsforfatning art. 5 indeholdte forbud mod censur omfatter også film. Der findes derfor ingen bestemmelser om censur.

Derimod er forevisning af film for børn og unge under 18 år i henhold til en forbundslov af 27. juli 1957 betinget af, at filmen er godkendt.

Godkendelsesretten tilkommer enkeltstaterne. Disse har overladt godkendelsesspørgsmålet til de nedenfor under B. omtalte private censurorganer.

I henhold til den nævnte forbundslov har børn under 6 år ikke adgang til filmforevisninger. I øvrigt anvendes følgende klassifikationer:

1) Godkendt for børn under 12 år.
2) Godkendt for børn under 16 år.
3) Godkendt for børn under 18 år.

Film må ikke godkendes for børn og unge, hvis filmen kan udøve en skadelig indflydelse på børns eller unges åndelige, legemlige eller sociale udvikling.

B. Privat censur.

Censuren, der benævnes *Freiwillige Selbstkontrolle der Filmwirtschaft,* er etableret af filmindustrien og omfatter alle tyske og udenlandske film. I praksis er det ikke muligt at unddrage sig censuren.

Censuren udøves af et råd på 8 medlemmer, hvoraf 4 repræsenterer filmbranchen og 4 offentlige myndigheder og institutioner (heraf 1 repræsentant for forbundsregeringen, 1 for enkeltstater, 1 for kirken og 1 for forbundsregeringens ungdomskommission). I sager om børnecensur tiltrædes rådet af særligt sagkyndige.

Ved censur af spillefilm skal deltage mindst 3 fra hver gruppe, ved censur af kortfilm mindst 2 fra hver gruppe.

Der findes 2 ankeinstanser, for hvilke de af rådet trufne afgørelser kan indbringes. Klage kan iværksættes dels af andrageren, dels af en minoritet inden for rådet.

For så vidt angår børnecensur kan klage endvidere indbringes af enkeltstaterne.

I henhold til censurreglerne kan forbud nedlægges mod film, som

a) sårer moralske eller religiøse følelser eller udøver en nedbrydende indflydelse,
b) opmuntrer antidemokratiske (nationalsocialistiske, bolchevikiske), militaristiske, nationalistiske eller racediskriminerende tendenser,
c) skader Tysklands forhold til andre stater eller Tysklands prestige i udlandet,
d) skader fundamentale tyske rets- og forfatningsprincipper,
e) forvansker historiske kendsgerninger ved tendentiøs eller propagandistisk fremstilling.

Enhver film, herunder navnlig propagandafilm og »tendensfilm«, som direkte eller indirekte er fremstillet under indflydelse af en regering, et politisk parti, et trossamfund eller andre institutioner, som øver betydelig indflydelse i det offentlige liv, skal være betegnet som sådan og skal angive de institutioner, som har haft indflydelse på filmen.

Ingen film må nægtes godkendelse som følge af censurorganernes personlige opfattelse eller på grundlag af en vurdering af filmens kunstneriske værdi.

Sovjetunionen.

Produktion og import af film sker under kontrol af det sovjetiske ministerråds statskomité for film. Der findes ingen særlige regler om censur, idet de opgaver, som normalt varetages af censuren, udøves af de statslige myndigheder som led i den kontrol, som i øvrigt udøves med produktionen og importen. Som led i kontrollen kan det bestemmes, at filmen ikke må forevises for børn under en nærmere angivet alder.

U.S.A.

A. Offentlig censur.

Forbundsregeringen har visse muligheder for at gribe ind i henhold til toldlovgivningen, der forbyder import af utugtige film. Også den føderale transportlovgivning giver mulighed for at skride ind over for sådanne film.

For *enkeltstaternes* vedkommende findes censurbestemmelser kun i 4 stater. Endvidere er der i 10 - 12 bykommuner gennemført bestemmelser om censur. Bestemmelserne er stort set ensartede og går ud på, at godkendelse skal nægtes, hvis filmen er utugtig.

Censurens afgørelser kan indbringes for forbundsdomstolene.

B. Privat censur.

1. Voksencensur.

En privat censur er etableret af *The Motion Picture Association of America,* som omfatter alle større filmforetagender. Også producenter, der ikke er medlemmer af foreningen, forpligter sig i almindelighed til at følge den af foreningen etablerede censur. Censuren er dog ikke fuldstændig effektiv. Navnlig udenlandske film og film optaget af uafhængige producenter unddrages ofte kontrollen.

Censuren udøves af et råd på 7 medlemmer. Censuren foregår normalt på den måde, at producenten forelægger filmmanuskriptet for rådet, som på grundlag heraf afgiver en udtalelse om, hvorvidt filmens tema er i overensstemmelse med de af filmindustrien vedtagne regler, jfr. nedenfor, og om der er enkeltheder i filmen, som ikke er i overensstemmelse med disse regler. Et eller to af rådets medlemmer følger herefter optagelsen af filmen og kan også herunder gribe ind. Når optagelserne er afsluttet, træffer rådet endelig afgørelse.

Denne fremgangsmåde følges dog ikke altid, idet man for så vidt angår udenlandske film og film fremstillet af uafhængige producenter i et

vist omfang indskrænker sig til at censurere den færdige film.

Retningslinier for censurens udøvelse er fastlagt i den såkaldte »Production Code«, som fastsætter følgende hovedprincipper:

1) Ingen film må fremstilles, som sænker den moralske standard hos dem, som ser filmen. Tilskuernes sympati må ikke rettes mod forbryderen, ondskaben eller det syndefulde.
2) Livsforhold skal gengives virkelighedstro, kun med de ændringer som filmens karakter gør nødvendige.
3) Guddommelige, naturlige eller vedtagne love må ikke forhanes, og lovovertrædelser må ikke skildres med sympati.

Der findes desuden en lang række detailbestemmelser, som bl.a. præciserer, hvad der er tilladeligt med hensyn til kærlighedsscener og skildringer af forbrydelser.

2. Børnecensur.

Børnecensur udøves af en anden privat organisation *(Film Estimate Board of National Organisations).* Denne organisation anvender følgende klassifikationer:

A: Adults.
MY: Mature young people.
Y: Young people.
F: Family.
C: Children.

Udvalget har ikke kendskab til, hvorledes disse klassifikationer anvendes i praksis.

KAPITEL V

Udvalgets overvejelser og forslag.

A. Voksencensuren.

Der har ikke i udvalget kunnet opnås enstemmighed med hensyn til spørgsmålet om voksencensuren, idet et af udvalgets medlemmer (Klinker) ikke har kunnet tilslutte sig det standpunkt, som indtages af de øvrige medlemmer (formanden, Dalsgaard-Olsen, Grathe, Hedemand, Grethe Holmen, Kjærulff-Schmidt, Villar s Lunn og Vilien). Bemærkningerne nedenfor under pkt. 1-6 er derfor alene udtryk for flertallets synspunkter. Med hensyn til mindretallets standpunkt henvises til s. 27.

1. Almindelige bemærkninger om censur problemet.

Ved overvejelse af spørgsmålet om filmcensur må udgangspunktet efter udvalgets opfattelse være, at hensynet til ytringsfriheden taler imod enhver form for censur. Ønsket om at sikre ytringsfriheden medfører, at opretholdelse af en voksencensur kun lader sig forsvare, hvis vægtige samfundsmæssige grunde gør det påkrævet.

Det må endvidere fremhæves, at filmen i dag er det eneste ytringsmiddel, over for hvilket en statslig censurordning opretholdes. For trykte skrifters vedkommende afskaffedes censuren allerede ved grundloven af 1849, jfr. nu censurforbudet i grundlovens § 77. Over for teatrene bortfaldt censuren i 1954. For radioens og fjernsynets vedkommende fastlægges de almindelige retningslinier for udsendelserne i henhold til lov nr. 215 af 11. juni 1959 om radiospredning af radiorådet, som er ansvarlig for, at udsendelserne er af alsidig, kulturel og oplysende art. De enkelte udsendelser skal forelægges det af radiorådet nedsatte programudvalg til godkendelse, men om nogen censur i form af en gennemgang og godkendelse af udsendelsernes enkeltheder er der ikke tale. Ved vurderingen af den gældende ordning for radio og fjernsyn må det erindres, at Danmarks Radio har monopol på radio- og fjernsynsudsendelser, hvilket gør det naturligt, at der træffes visse regulerende foranstaltninger for at sikre mod misbrug af monopolet.

På baggrund af den frihed, som er gældende for de øvrige ytringsmidlers vedkommende, må der efter udvalgets mening kræves tungtvejende grunde for fortsat at opretholde en filmcensurordning, der omfatter både voksne og børn. En henvisning til, at censuren, som den praktiseres i dag, ikke gør nogen skade, er i hvert fald utilstrækkelig.

Ved vurderingen af censurspørgsmålet må der efter udvalgets opfattelse også tages hensyn til de tekniske fremskridt og de dybtgående ændringer i samfundets økonomiske, sociale og kulturelle struktur, som har fundet sted i de sidste årtier. Udviklingen har medført, at store dele af befolkningen i vore dage i langt højere grad end tidligere kommer i kontakt med omverdenen og herigennem får kendskab til begivenheder og forhold, der ligger uden for deres eget milieu. I denne forbindelse har fjernsynets og de øvrige massekommunikationsmidlers kraftige ekspansion spillet en betydelig rolle. Ikke mindst fjernsynets udbredelse har bevirket, at filmen ikke i dag indtager samme centrale plads som tidligere blandt massekommunikationens medier.

Denne udvikling må efter udvalgets opfattelse føre til, at det hensyn, som har været det bærende i voksencensuren, nemlig ønsket om at beskytte befolkningen mod uønskede påvirkninger, som formodes at kunne udgå fra filmen, ikke længere fremtræder med samme vægt. Det må i denne forbindelse fremhæves, at filmen som påvirkningsfaktor ikke kan iso-

leres fra de talrige andre faktorer, som indvirker på individerne, og at der ikke foreligger videnskabelig dokumentation for den ofte fremsatte påstand om, at filmen har en anden og stærkere indflydelse end andre påvirkningsfaktorer.

Bedømmelsen af censurproblemet må endvidere ske på baggrund af den udvikling, som i de senere år har gjort sig gældende i retning af at søge foranstaltninger, som begrænser borgernes frie udfoldelse, ophævet eller lempet. Det seneste eksempel på denne liberaliseringstendens er ophævelsen af pornografibestemmelsen i straffelovens § 234 for trykte skrifters vedkommende.

Vedrørende de hensyn, som bør tillægges vægt ved overvejelsen af censurspørgsmålet, skal udvalget bemærke følgende:

Der er i udvalget enighed om, at en statslig censurordning ikke kan begrundes med det ønskelige i at kontrollere filmene ud fra rent moralske eller æstetiske principper. Det er efter udvalgets mening principielt uacceptabelt, at forevisningen af en film skal være afhængig af, om et statsligt organ godkender filmen ud fra nærmere angivne etiske og æstetiske kriterier. Hertil kommer, at det næppe vil være muligt at fastlægge en nogenlunde objektiv målestok for udøvelsen af en censur baseret på sådanne kriterier. Der ville derfor være en ikke ubetydelig risiko for, at censurens afgørelser blev truffet på grundlag af censorernes personlige opfattelse af, hvad der skal anses for moralsk forkasteligt eller kunstnerisk mindreværdigt.

Opretholdelsen af censur kan efter udvalgets mening heller ikke begrundes med en henvisning til, at filmproduktionen i vidt omfang sker primært med henblik på at opnå størst mulig økonomisk gevinst og ikke ud fra ønsket om at fremstille kunstnerisk værdifulde film. Forretningsmæssig spekulation i publikums formodede ønsker og behov finder sted på mange andre områder, hvor tilsvarende regulerende foranstaltninger ikke kommer på tale. Særlig nærliggende er det her at pege på de kulørte hæfter, seriehæfterne og visse ugeblade.

Efter udvalgets opfattelse må det afgørende hensyn være, om der for et voksent publikum må antages at kunne være *alvorligere skadevirkninger* forbundet med forevisning af visse arter af film. Lader sådanne skadevirkninger sig ikke påvise eller dog sandsynliggøre, kan opretholdelsen af voksencensuren vanskeligt forsvares.

2. Skadebegrebet.

Det må imidlertid erkendes, at også en vurdering baseret på filmens mulige skadelige virkninger i visse henseender giver anledning til tvivl.

Dette beror bl.a. på, at skadebegrebet ikke er entydigt. Et forsøg på at analysere skadebegrebet er gjort i den i kap. I omtalte rapport fra Svenska Filminstitutets filmforskningsgruppe om filmens indflydelse på publikum *(i det følgende betegnet som den svenske rapport).* Der henvises herom til rapportens s. 9 ff. Efter den definition af skadebegrebet, som professor Arne Trankell fremlægger i rapporten, kan en film karakteriseres som skadelig, hvis den medfører, *at* tilskuerne tilføjes lidelser (f.eks. angst), *at* tilskuernes adfærd ændres, således at den medfører lidelse for andre, *at* tilskuernes adfærd forandres, således at den medfører lovovertrædelser, eller *at* tilskuernes indstilling til andre mennesker »afhumaniseres«. Udvalget kan stort set tilslutte sig denne definition af skadebegrebet.

I forbindelse med anvendelsen af skadebegrebet opstår der tillige et kvantitativt problem. Som fremhævet i den svenske rapport s. 23 og s. 38 (bilag 2, s. 63) kan det ikke afvises, at film - i lighed med andre påvirkningsfaktorer - under tilstrækkeligt uheldige omstændigheder kan have en skadelig virkning på personer med psykiske lidelser. Det er imidlertid klart, at en sådan skademulighed ikke kan være bestemmende for spørgsmålet om censurens opretholdelse. For det første er sådanne skader kun yderst sjældent forekommende, og det drejer sig i alle tilfælde om personer, som i forvejen har psykiske vanskeligheder. Endvidere kan skadevirkningen være knyttet til film, som selv med en væsentlig skærpelse af den nugældende censurpraksis ikke ville blive forbudt.

Selv om man må se bort fra de enkeltstående tilfælde, hvor filmen kan fremkalde eller forstærke psykiske lidelser, kan det efter udvalgets mening ikke udelukkes, at der kan forekomme film, som ikke vil kunne være skadelige for »normale« tilskuere, men som kan have visse uønskede virkninger for en minoritet, der er særligt følsomme og let modtagelige for indtryk. Spørgsmålet har særlig betydning i relation til børnecensuren og vil blive omtalt nærmere i afsnit B. Også for voksnes vedkommende kan der opstå et sådant »minoritetsproblem«, og man kan da spørge, om man af hensyn til en sådan minoritet bør kunne forbyde

forevisning af de pågældende film. Efter udvalgets opfattelse må dette spørgsmål besvares benægtende. Spørgsmålet om filmens skadelige virkning bør bedømmes på baggrund af den virkning, filmen kan have for et normalt voksenpublikum.

3. Grundlaget for udvalgets overvejelser.

Som udgangspunkt for sin vurdering af filmens eventuelle skadevirkning har udvalget haft den i kapitel I omtalte rapport fra docent, dr. phil. Gerhard Nielsen om de foreliggende psykologiske undersøgelser af filmens virkninger *(i det følgende kaldet den danske rapport).* Rapporten er optaget som bilag 1.

Endvidere har udvalget i høj grad bygget på de resultater, som er fremlagt i den svenske rapport, hvis sammenfatning er optaget som bilag 2.

Særlig med hensyn til spørgsmålet om den skadelige virkning af skildringer af seksuelle forhold findes der desuden oplysninger af væsentlig betydning i straffelovrådets betænkning om straf for pornografi (betænkning nr. 435/1966).

Selv om udvalget ved vurderingen af censurproblemet som sit udgangspunkt har taget spørgsmålet om filmens skadevirkninger, kan de resultater, udvalget er kommet til, ikke tages som udtryk for en uanfægtelig konklusion, der kan begrundes alene med henvisning til de foreliggende videnskabelige undersøgelser. For det første må afgørelsen af, om en virkning skal karakteriseres som skadelig, jfr. den foran gengivne definition, træffes på grundlag af et sæt af værdinormer, hvis indhold i hvert fald til en vis grad afhænger af den i samfundet herskende moralopfattelse. Der består derfor ikke noget absolut modsætningsforhold mellem en vurdering baseret på visse moralske principper og en vurdering, der som sit udgangspunkt tager filmens skadevirkninger i den foran angivne betydning.

De foreliggende videnskabelige undersøgelser er endvidere ikke tilstrækkeligt omfattende og fyldestgørende til, at man på grundlag af disse undersøgelser kan drage helt entydige konklusioner. Overhovedet er det på hele dette område - således som det for seksuelle skildringers vedkommende er fremhævet i straffelovrådets pornografibetænkning s. 53 - forbundet med meget betydelige vanskeligheder at skaffe sig sikre beviser. Særlig vanskeligt er det naturligvis at bevise, at en vis skadevirkning *ikke* kan forekomme. Man er derfor til en vis grad henvist til at foretage en vurdering på grundlag af - mere eller mindre velunderbyggede - formodninger om sandsynligheden af bestemte skadevirkningers indtræden.

4. Censurspørgsmålet vurderet i relation til de gældende forbudskriterier.

Ved bedømmelsen af spørgsmålet om censurens opretholdelse er det naturligt at tage udgangspunkt i de gældende regler, hvorefter film ikke må godkendes, hvis de skønnes at »krænke ærbarhed« eller at kunne »virke forrående eller på anden måde moralsk nedbrydende«.

a. Film, der krænker ærbarhed.

Der er i udvalget enighed om, at den formulering, som anvendes i den gældende bestemmelse, ikke kan opretholdes, idet den dels er for vag, dels - og navnlig - er baseret på en opfattelse, som ikke er i pagt med nutidig tankegang.

Udvalget er endvidere af den opfattelse, at der - selv om bestemmelsen får en ændret udformning - ikke er tilstrækkelig begrundelse for at opretholde adgangen til at forbyde film for voksne på grund af skildringer af seksuelle forhold.

Til støtte for dette standpunkt skal for det første anføres, at der ikke er holdepunkter for at antage, at der er skadevirkninger knyttet til skildringer af seksuelle forhold. Der henvises herved til den danske rapport s. 56, hvoraf fremgår, at der ikke findes mere omfattende videnskabelige undersøgelser af acceptabel standard om den skadelige virkning, som erotiske eller seksuelle film evt. kan have.

Udtalelserne i den danske rapport bestyrkes af de oplysninger, som indeholdes i straffelovrådets pornografibetænkning s. 78 ff, jfr. s. 49 ff. Der kan navnlig henvises til retslægerådets skrivelse af 23. november 1965 (betænkningen s. 78), hvor det bl.a. udtales:

»Sammenfattende skal rådet herefter udtale, at der - såvidt rådet bekendt - ikke findes videnskabelige undersøgelser, som kan danne grundlag for den formodning, at pornografi eller »utugtige« billeder og film kan medvirke til, at normale voksne eller unge begår seksuelle lovovertrædelser. På basis af psykiatrisk og børnepsykiatrisk erfaring kan det heller ikke antages, at den seksuelle driftsretning, personlighedens sjælelige udvikling og den alminde-

lige indstilling til seksuallivet og til de seksualetiske normer hverken hos voksne eller børn kan påvirkes i skadelig retning gennem de omhandlede virkemidler (pornografisk litteratur, billeder og film).«

Hvad særlig angår filmens evne til at virke seksuelt stimulerende henvises til den danske rapport s. 58, hvoraf fremgår, at den der omtalte undersøgelse (Kinsey-rapporten) synes at vise, at film i sjældnere tilfælde virker seksuelt stimulerende end f.eks. fotografier og trykte skrifter, over for hvilke der ikke udøves censur.

Det må endvidere fremhæves, at den ovenfor nævnte vanskelighed ved at holde bedømmelsen af en films skadevirkninger ude fra vurderinger baseret på moralske kriterier i særlig grad gør sig gældende på dette område. I forbindelse hermed står, at det vil være forbundet med betydelige vanskeligheder at finde frem til en tilfredsstillende udformning af en regel om adgang til forbud på grund af seksuelle skildringer.

Det må endelig tages i betragtning, at der for så vidt angår seksuelle skildringer er en vis mulighed for efterfølgende indskriden, nemlig i henhold til pornografibestemmelsen i straffelovens § 234. Da censurens praksis som nævnt i kapitel III i de senere år har nærmet sig »pornograf igrænsen«, vil det ikke indebære noget radikalt brud med den hidtidige retstilstand at ophæve censurreglen på dette område, således at det overlades til anklagemyndigheden at skride ind i de tilfælde, hvor der foreligger et strafbart forhold. Nogen risiko for, at der ikke vil blive fulgt samme praksis i de forskellige dele af landet, foreligger der efter udvalgets opfattelse ikke. Overtrædelser af straffelovens § 234 påtales af vedkommende statsadvokat, og i praksis må det formentlig forventes, at spørgsmålet om indskriden - ligesom det hidtil har været tilfældet for trykte skrifters vedkommende - vil blive forelagt rigsadvokaten, forinden der rejses tiltale.

b. Film, der virker forrående.

Mere tvivl volder spørgsmålet om opretholdelse af adgangen til at forbyde film, der skønnes at kunne virke forrående.

Som det fremgår af det s. 22 anførte, er filmens forrående virkning ikke udtrykkeligt nævnt i de skadekriterier, som er fremlagt i den svenske forskningsrapport. Dette beror på, at den forrående virkning dækkes af de øvrige kriterier. Den forrående virkning har to aspekter. Der kan være tale om, dels at tilskuerne direkte stimuleres til aggressive og voldsprægede *handlinger* over for andre, dels at deres *indstilling* til andre mennesker forråes eller »afhumaniseres«. Begge disse virkninger omfattes af det i rapporten indeholdte skadebegreb.

1° Spørgsmålet om, hvorvidt filmen kan medvirke til at udløse umiddelbare aggressionshandlinger, har været genstand for en række undersøgelser, jfr. den danske rapport s. 54 ff. Som det fremgår heraf, er der uenighed blandt forskerne. Visse forskere er tilhængere af den såkaldte påvirkningsteori, der tillægger filmen en aggressivitetsfremmende virkning. Andre forskere hævder »kartharsis-teorien«, hvorefter voldsprægede film tværtimod virker afreagerende på en latent aggressivitet. De hidtidige resultater tyder dog på, at det ikke kan afvises, at voldsprægede film kan medvirke til at fremme en uønsket aggressivitet, jfr. den danske rapport s. 55 og s. 59 og den svenske rapport s. 29.1 den svenske rapport fremhæves, at der intet er i vejen for at antage, at den aggressionsstimulerende og den afreagerende virkning kan være til stede samtidig. Endvidere peger begge rapporter på, at de undersøgelser, der er foretaget, har haft form af laboratorie-eksperimenter, som kun kan tillægges begrænset betydning for spørgsmålet om sammenhængen mellem film og aggressivitet.

Selv om det lægges til grund, at voldsprægede film under visse omstændigheder kan bidrage til at udløse enkeltstående aggressionshandlinger, kan dette efter udvalgets mening ikke tillægges afgørende betydning ved bedømmelsen af censurspørgsmålet.

For det første må det lægges til grund, at denne virkning kun vil manifestere sig i meget få tilfælde. Der kan i denne forbindelse henvises til, at der - som det omtales nærmere nedenfor under børnecensuren - ikke er holdepunkter for at antage, at film kan virke direkte kriminalitetsfremkaldende. Dernæst må det antages, at virkningen i lige så høj grad er knyttet til film, som efter den gældende censurpraksis tillades vist for voksne.

2° Ved overvejelsen af, om det er påkrævet at opretholde voksencensuren, må der efter udvalgets mening lægges større vægt på, om der kan antages at bestå en risiko for skadelige på-

virkninger af mere permanent karakter. Man kan således spørge, om det forhold, at nogle mennesker ser et stort antal film, der indeholder stærke voldsscener, og som glorificerer anvendelsen af vold, vil kunne medvirke til at skabe en afstumpet og asocial holdning, som igen på længere sigt vil kunne føre til voldsprægede handlinger. Spørgsmålet er en del af hele problemet om filmens menings- og indstillingspåvirkende effekt. Gennem de foreliggende undersøgelser synes det godtgjort, at film kan medføre forskydninger i tilskuernes holdninger og vurderinger, jfr. den danske rapport s. 47 f f og den svenske rapport s. 13 og s. 30. Tilskuernes forhåndsindstilling spiller imidlertid en væsentlig rolle, idet filmens virkning overvejende synes at ligge i en styrkelse eller fastholdelse af de meninger, som tilskuerne i forvejen har. Derimod har det sjældent kunnet påvises, at film har kunnet ændre en på forhånd etableret holdning.

Hvad særlig angår risikoen for, at film skal kunne ændre tilskuernes holdning i forrående retning, anføres det i den svenske rapport s. 38 (jfr. bilag 2, pkt. 11), at et stort forbrug af film, som demonstrerer eller glorificerer vold og grusomhed, må antages at kunne forstærke en allerede eksisterende asocial holdning. Det må i denne forbindelse fremhæves, at foreliggende undersøgelser synes at vise, at der består en statistisk sammenhæng mellem hyppigheden af biografbesøg og aggressivitet. Dette forhold er dog ikke noget bevis for, at filmen er årsag til aggressiviteten. Der er snarere grund til at tro, at et stort filmforbrug er et symptom på dybereliggende psykiske vanskeligheder, jfr. den danske rapport s. 53 og den svenske rapport s. 15.

Ved vurderingen af risikoen for uheldige påvirkninger fra voldsprægede film må det tages i betragtning, at filmproduktion som nævnt i vidt omfang bestemmes ud fra rent kommercielle hensyn. Når dette er tilfældet, må det forventes, at produktionen af voldsprægede film vil fortsætte, så længe der er et tilstrækkelig stort publikum til sådanne film. Afskaffes censuren, må man endvidere være forberedt på, at der kan være risiko for import eller produktion af en del film, som ligger på et sådant niveau, at producenter og udlejere hidtil har holdt dem tilbage i forventning om, at de ville blive forbudt. Det væsentligste værn mod en forgrovelse af biografernes repertoire vil være publikums reaktion og den offentlige opinion, som navnlig vil komme til udtryk gennem pressen og andre massemedier. Efter udvalgets mening må der lægges betydelig vægt på den indflydelse på repertoiret, som vil kunne udøves ad denne vej. Navnlig er der grund til at tro, at der vil kunne udgå en positiv indflydelse fra publikum og presse, efterhånden som forståelsen for filmen udvikles bl.a. gennem en forøget undervisnings- og oplysningsvirksomhed.

Hvis skildringerne i en voldsfilm er af sadistisk eller på anden måde seksuelt perverteret karakter, vil de eventuelt være omfattet af pornografibestemmelsen i straffelovens § 234, således at der ad denne vej vil kunne skrides ind over for filmen.

Ved bedømmelsen af, om risikoen for skadelige påvirkninger er tilstrækkelig til at motivere opretholdelse af voksencensuren, må det erindres, at antallet af film, som totalforbydes, eller i hvilke der foretages beskæringer som vilkår for godkendelse til forevisning for voksne, som tidligere nævnt er meget ringe. Der vises allerede i dag et stort - og formentlig stigende - antal film, som indeholder stærke voldsscener. Ikke mindst for visse krigsfilms vedkommende må det formentlig erkendes, at censuren ikke har været en særlig virksom barriere. Hvis censuren virkelig effektivt skulle bidrage til at imødegå risikoen for en påvirkning i forrående retning, måtte det forudsætte, at man ved bedømmelse af film af denne kategori anlagde en væsentlig skarpere kurs, end det hidtil har været tilfældet. Selv om man opretholdt voksencensuren, er det efter udvalgets mening ikke realistisk at regne med, at en sådan skærpelse af censurens praksis lader sig gennemføre. Efter udvalgets opfattelse vil det heller ikke være rimeligt, at man - ud fra ønsket om at eliminere eller begrænse risikoen for uheldige påvirkninger af et mindre udsnit af publikum - gennemførte en ændring af praksis, som næppe kunne undgå også at ramme en del seriøse realistiske filmskildringer.

Omvendt vil censurens afskaffelse - selv når den eventuelle præventive effekt tages i betragtning - næppe i det lange løb betyde nogen afgørende ændring af biografernes repertoire.

Det er derfor udvalgets opfattelse, at voksencensurens opretholdelse ikke i væsentlig grad vil medvirke til at imødegå risikoen for påvirkninger i forrående retning.

Efter udvalgets mening må der endvidere ved vurderingen af filmens mulige skadevirkninger

lægges betydelig vægt på det foran fremhævede forhold, at befolkningen i dag i langt højere grad end tidligere er udsat for påvirkninger fra andre sider, ikke mindst fra de øvrige massekommunikationsmidler. Den væsentligste faktor i denne forbindelse er utvivlsomt fjernsynet, der har overtaget filmens rolle som det dominerende underholdningsmiddel.

Af en undersøgelse, som Socialforskningsinstituttet i 1964 foretog på foranledning af Danmarks Radio, fremgår, at $^3/_4$ af samtlige husstande i Danmark i foråret 1964 havde TV [1]). TV-tætheden var størst i byerne, hvor der var ca. $^5/_6$ dækning, medens dækningen i landdistrikterne udgjorde ca. $^2/_3$. Af undersøgelsen fremgår, at udnyttelsen af fjernsynet var meget intens. Ca. $^3/_4$ af de personer, som havde fjernsyn, så et par timers udsendelser så godt som hver aften. 80 % af seerne overværede TV Avisen hver dag. Ca. 80–90 o/o så filmorientering. Derimod er der ikke foretaget en særskilt opgørelse over, hvor mange der overværede de udsendte spillefilm. Som omtalt nedenfor side 29 udsendtes der i perioden 1. januar 1960-31. december 1966 382 spillefilm. Heraf var godt 31 $^0/_0$ eller ca. 120 film af censuren forbudt for børn eller af fjernsynet fundet uegnet for børn. En del af disse film har indeholdt relativt »stærke« voldsscener. Gennem TV Avisen og lignende nyheds- og orienteringsudsendelser får store dele af befolkningen endvidere regelmæssigt autentiske, billedmæssige skildringer af krigsbegivenheder, uroligheder og lignende voldsprægede hændelser. Også de Western- og kriminalserier, der udsendes i fjernsynet, indeholder af og til voldsskildringer af lignende art som spillefilm af samme type.

Det er således klart, at befolkningen alene gennem TV i langt højere grad end tidligere er vænnet til at se voldsprægede skildringer. Selv om det normalt ikke drejer sig om skildringer af en sådan karakter, at de ville blive forlangt bortklippet af censuren, såfremt der var tale om en film, må det nævnte forhold efter udvalgets mening alligevel tillægges betydning ved bedømmelsen af voksencensurens nødvendighed. De virkninger, som udbredelsen af TV har haft, må endvidere ses i sammenhæng med de væsentlige ændringer i samfundsstrukturen og i massemediernes udbredelse og indflydelse, som i øvrigt har præget udviklingen i de senere år.

[1]) Antallet af licensbetalende fjernseere udgjorde pr. 31. marts 1964 ca. 938.000. Pr. 31. marts 1967 var antallet ca. 1.150.000.

På denne baggrund er der efter udvalgets opfattelse ikke grund til at antage, at ophævelse af censuren over for film vil indebære nogen væsentlig forøget risiko for, at den voksne befolkning vil blive udsat for skadelige påvirkninger i retning af forråelse eller »afhumanisering«. Udvalget mener derfor ikke, at der er tilstrækkelig begrundelse for at opretholde adgangen til at forbyde film af denne grund.

c. Film, der skønnes at virke ...på anden måde moralsk nedbrydende.

Efter de gældende bestemmelser skal censuren nægte at godkende en film, ikke blot hvis filmen skønnes at kunne »virke forrående« men også, hvis filmen skønnes på anden måde at virke »moralsk nedbrydende«.

Som det fremgår af redegørelsen i kapitel II, indeholder motiverne ingen vejledning med hensyn til, hvad der sigtes til med udtrykket »moralsk nedbrydende«. I praksis har denne bestemmelse ingen nævneværdig betydning, jfr. kapitel III. Anvendelse af bestemmelsen forudsætter, at censuren skal træffe en afgørelse, der ikke først og fremmest baseres på en bedømmelse af filmens mulige skadevirkninger, men på moralske eller etiske principper. Da det som ovenfor anført efter udvalgets mening er principielt uacceptabelt, at et statsligt censurorgan skal kunne forbyde film på grundlag af en sådan vurdering, følger det allerede heraf, at udvalget ikke kan gå ind for, at adgangen til at forbyde film på grundlag af filmens formodede moralsk nedbrydende virkning opretholdes.

d. Andre mulige skadevirkninger.

Man kan rejse det spørgsmål, om der kan tænkes skadevirkninger, som ikke er dækket af de nugældende censurbestemmelser. Som det fremgår af såvel den danske som den svenske rapport, drejer de undersøgelser, som har beskæftiget sig med filmens virkning på voksne, sig næsten udelukkende om de virkninger, som kan sammenfattes under betegnelsen »forrående«. På grundlag af de indtil nu foreliggende oplysninger er der ikke grund til at tro, at der skulle foreligge andre virkninger, som kan karakteriseres som skadelige for et normalt voksenpublikum. Udvalget ser i denne forbindelse bort fra den indvirkning, som visse film kan have på tilskuernes virkelighedsbillede. Der

tænkes herved på film, der giver et fortegnet »rosenrødt« billede af virkeligheden. Et stort forbrug af sådanne film kan eventuelt medvirke til at hæmme tilskuernes evne til at danne sig et realistisk billede af omverdenen. Uanset om man anser en sådan virkning for skadelig eller ikke, kan der efter udvalgets mening ikke blive spørgsmål om censurmæssig indskriden på dette grundlag.

5. *Muligheden for privat censur.*

De samme betragtninger, der har ført udvalget til det standpunkt, at den statslige censur ikke bør opretholdes, taler imod, at staten går ind i et samarbejde med filmbranchen om censur af film, således som det f.eks. er tilfældet i England og Tyskland. Mod en sådan ordning kan det yderligere anføres, at den ikke frembyder de samme garantier som en rent statslig censur for, at afgørelserne udelukkende er motiveret af de hensyn, som efter udvalgets mening bør være bestemmende for censuren.

Af de samme grunde må en rent privat censur anses for uheldig. En sådan censur kan tænkes etableret enten af biografejerne (evt. hele filmbranchen) eller af en eller flere på religiøst eller andet ideelt grundlag virkende organisationer. Begge disse arter af censur eksisterer i U.S.A.

Udvalget har overvejet, om det kan antages, at der i tilfælde af den statslige censurs afskaffelse vil blive etableret en privat censurordning. Det kan vel ikke udelukkes, at man inden for filmbranchen vil søge at imødegå risikoen for at komme i konflikt med straffelovens pornografibestemmelse ved etablering af en slags censur på frivilligt grundlag, men det må dog anses for usandsynligt, at en sådan privat censur vil blive effektiv. Det samme gælder en censur udøvet af foreninger med ideelt formål.

6. *Sammenfatning.*

Udvalgets principielle udgangspunkt har været, at hensynet til den videst mulige ytringsfrihed må føre til, at filmcensur for voksne kun bør opretholdes, hvis vægtige samfundsmæssige grunde gør det påkrævet.

Udvalget er endvidere af den opfattelse, at spørgsmålet om nødvendigheden af at opretholde voksencensuren må bedømmes på grundlag af de skadevirkninger - forstået som angivet under pkt. 2 - der kan være forbundet med forevisning af film.

For så vidt angår skildringer af seksuelle forhold, lader sådanne skadevirkninger sig ikke påvise eller sandsynliggøre. Udvalget mener derfor ikke, at der er grundlag for at opretholde adgangen til at forbyde film for voksne på grund af skildringer af seksuelle forhold.

For så vidt angår filmens mulige forrående virkning finder man heller ikke, at der kan anføres tilstrækkeligt tungtvejende grunde til at opretholde voksencensuren.

Da der ud fra vor øjeblikkelige viden ikke er sandsynlighed for, at filmen på anden måde skulle have skadelige virkninger for voksne, går udvalget ind for, at voksencensuren afskaffes.

7. *Særudtalelse.*

Et mindretal (Klinker) kan ikke tilslutte sig forslaget om voksencensurens afskaffelse. Mindretallet har afgivet følgende udtalelse:

»Efter moden overvejelse beklager jeg at måtte indtage det standpunkt - selv om jeg står ene inden for udvalget - at jeg vil gå ind for og stemme for i udvalget, at voksencensuren opretholdes.

En film som »De vilde Engle«, selv om den siges at være halvt dokumentarisk, har overbevist mig om, at det ikke er noget, der bør vises her i landet. Frankensteiner-filmene - disse amerikanske Horrorfilm - som jeg tidligere i filmsrådet har set en masse af, er heller ikke noget, der vil savnes i de danske biografer, og jeg anser det for givet, at et hobental af den slags skræk-terror- og voldsfilm vil oversvømme det danske filmmarked i samme øjeblik voksencensuren afskaffes.

Netop nu, da filmmarkedet her i landet — takket være bl.a. filmfondens præmieringsmuligheder — er steget ganske betydeligt såvel i kvalitet som i kunstnerisk henseende, vil det efter min mening være et stort tilbageskridt, hvis disse underlødige film, som jeg har omtalt, slippes løs og sætter os tilbage i et filmmørke, som hverken det ordentlige publikum eller biograferne kan være tjent med i det lange løb«.

B. Børnecensuren.

1. *Udvalgets hovedsynspunkter.*

Der er i udvalget enighed om, at adgangen til at forbyde offentlig forevisning af film for børn bør opretholdes.

Udvalget lægger herved først og fremmest vægt på, at der efter de foreliggende oplysnin-

ger om filmens indflydelse på sit publikum er grund til at tro, at film i visse relationer kan have skadelige virkninger for børn.

Der er endvidere grund til at tro, at disse skadelige virkninger - i modsætning til hvad der i hvert fald efter den gældende censurpraksis er tilfældet for voksnes vedkommende - i et vist omfang kan imødegås ved hjælp af en censurordning. Det er herved også taget i betragtning, at der efter udvalgets mening i hvert fald ikke i dag er tilstrækkelige muligheder for ved positive foranstaltninger såsom filmoplysning at imødegå filmens uheldige virkninger.

Endelig har udvalget lagt vægt på, at de hensyn, der taler imod opretholdelse af voksencensuren - først og fremmest hensynet til ytringsfriheden - ikke gør sig gældende med samme vægt, hvor det drejer sig om regulerende foranstaltninger over for børn, der dels har krav på beskyttelse fra samfundets side, dels har ringe muligheder for at deltage i den offentlige meningsdannelse.

2. Risikoen for skadelige påvirkninger.

Efter de foreliggende undersøgelser må det antages, at der er risiko for, at film kan have en forrående virkning på børn. Endvidere må det antages, at visse film kan skræmme eller fremkalde angst hos mindre børn. Endelig har udvalget overvejet, i hvilket omfang der bør være adgang til at forbyde film for børn, fordi de indeholder skildringer af seksuelle forhold.

a. Filmens forrående virkning.

1° Hvad angår den s. 24 omtalte mulighed for, at film kan medvirke til at fremme *enkeltstående aggressionshandlinger*, vil der efter udvalgets opfattelse være en større risiko for, at film kan udløse sådanne handlinger hos børn end hos voksne.

2° Også i relation til børnecensuren må der dog efter udvalgets mening lægges større vægt på den virkning, som voldsprægede film kan have *på længere sigt.* Som foran anført, kan man ikke se bort fra, at et betydeligt forbrug af voldsprægede film for voksnes vedkommende kan virke forstærkende på allerede etablerede asociale holdninger. For børns vedkommende vil der efter udvalgets mening være en større risiko for en sådan forstærkende virkning. Selv om der næppe kan siges at foreligge noget sikkert videnskabeligt bevis herfor, er udvalget tilbøjelig til at mene, at et overdrevent forbrug af voldsprægede film også kan medvirke til at *fremkalde* en holdning, hvorved barnets hæmninger over for udøvelsen af vold nedbrydes og dets indstilling over for almindeligt anerkendte sociale og medmenneskelige adfærdsnormer bliver afsporet. Da der ikke er tale om udløsning af bestemte handlinger, men om en langtidspåvirkning af den almindelige indstilling, vil et klart bevis for uheldige påvirkninger af denne art vanskeligt kunne skaffes. Den fremhævede uheldige langtidspåvirkning vil efter udvalgets opfattelse kunne gøre sig gældende både for de større og mindre børns vedkommende. De større børn befinder sig i en livsperiode, som for manges vedkommende er karakteriseret ved mangel på følelsesmæssig stabilitet, og hvor indstillingen over for menneskelige og sociale problemer endnu ikke er afklaret. De vil derfor være særlig modtagelige for uheldige påvirkninger. Det må også tages i betragtning, at børn i denne alder ofte færdes sammen med en større gruppe jævnaldrende kammerater. Såfremt den eller de toneangivende inden for gruppen ligger under for de uheldige tendenser i filmene, vil dette kunne medvirke til, at virkningen også for gruppens øvrige medlemmer skærpes, jfr. den danske rapport s. 50 og den svenske rapport s. 13.

Ved bedømmelsen af mulighederne for, at uønskede virkninger i den omhandlede retning vil kunne indtræffe, må det erindres, at de voldsprægede film som ovenfor omtalt udgør og - som følge af filmproduktionens overvejende kommercielle karakter - også i fremtiden må forventes at ville udgøre en ret betydelig del af den samlede filmproduktion. Hertil kommer, *at* filmforbruget erfaringsmæssigt er størst blandt børn og unge i alderen 14-15 til 18-19 år (den danske rapport s. 45), *at* der som tidligere nævnt består en positiv korrelation mellem hyppigheden af biografbesøg og aggressivitet, og *at* unge med aggressive tilbøjeligheder har tendens til at foretrække film med voldsindslag (den svenske rapport s. 15-16 og s. 29). Disse forhold bevirker, at den effekt, som efterhånden vil opsummere sig ved overværelse af et større antal film af samme kategori (den danske rapport s. 51 og s. 60 og den svenske rapport s. 13), vil gøre sig særligt gældende inden for disse aldersklasser.

Udvalget har i denne forbindelse drøftet spørgsmålet om sammenhængen mellem film

og ungdomskriminalitet. Som anført i den danske rapport s. 53 og den svenske rapport s. 27 og s. 38 (bilag 2, pkt. 10) er der ikke i de foreliggende undersøgelser grundlag for at antage, at film skulle være direkte kriminalitetsfremkaldende. Undersøgelserne giver derimod grund til at tro, at et stort filmforbrug kan være et symptom på de dybereliggende psykiske vanskeligheder, som kan føre til ungdomskriminalitet. Man kan dog efter udvalgets mening ikke afvise, at den ovenfor nævnte almindelige forrående virkning, som et overdrevent filmforbrug eventuelt vil kunne medføre, sammen med andre faktorer vil kunne have en vis betydning for kriminaliteten.

Hertil kommer, at det, som anført i rapporterne, må antages, at film i særlige tilfælde vil kunne virke vejledende med hensyn til fremgangsmåden ved udførelsen af kriminelle handlinger. Såfremt der skønnes at være en væsentlig risiko herfor, bør filmen kunne forbydes for børn.

3° En væsentlig begrundelse for ikke at opretholde voksencensuren af hensyn til filmens eventuelle forrående virkning er som foran anført, at allerede en del af de film, som efter censurens nugældende praksis tillades vist for voksne, må antages at kunne have denne virkning, og at en væsentligt skærpelse af praksis ikke er anbefalelsesværdig.

Dette argument kan ikke fremføres mod opretholdelse af børnecensuren. Som det fremgår af oplysningerne i kapitel III, har censurens praksis de senere år været således, at ca. 50 % af de film, der indleveres til censur, forbydes for børn under 16 år. Den væsentligste motivering herfor er netop, at filmen indeholder voldsscener, som skønnes at være uegnede for børn. Såfremt censurens hidtidige praksis blot i hovedtrækkene fortsættes, vil det betyde, at en væsentlig del af de stærkt voldsprægede film ikke kan forevises for børn under de fastsatte aldersgrænser.

4° Også for børnenes vedkommende gælder det naturligvis, at de er udsat for påvirkninger fra mange andre og væsentligere kilder end filmen. Man har i denne forbindelse drøftet den indflydelse, som fjernsynets foran omtalte meget vide udbredelse kan have på spørgsmålet om opretholdelse af børnecensuren og dennes nærmere udformning.

Med hensyn til omfanget og arten af de spillefilm, der vises i fjernsynet, har Danmarks Radio oplyst følgende: I perioden 1. januar 1960-31. december 1966 har der været vist 382 spillefilm. 326 af disse film har tidligere været vist offentligt her i landet og har som følge heraf været censureret. Af de censurerede film har ca. 38 % været forbudt for børn. Normalt accepterer fjernsynet uden videre den afgørelse, som censuren har truffet inden filmens første offentlige forevisning. I flere tilfælde har fjernsynet dog anmodet censuren om at omcensurere filmen, hvor der har været tale om en ældre film, og hvor man har skønnet, at censuren på grund af den stedfundne liberalisering af praksis muligt vil komme til et andet resultat i dag. Omcensurering kan også være indiceret i de tilfælde, hvor censurens afgørelse er truffet inden indførelsen af den dobbelte aldersgrænse. Med hensyn til de film (ca. 15 % af det samlede antal), som ikke tidligere har været forevist offentligt her i landet, træffes afgørelsen om filmens egnethed for børn af fjernsynet uden forelæggelse for censuren. 50 % af filmene er af fjernsynet betegnet som uegnede for børn. I den nævnte 7-års periode har ca. 26 % af de i fjernsynet viste film, svarende til ca. 100 film eller gennemsnitlig 20 film pr. år, været forbudt for børn eller af fjernsynet betegnet som uegnede for børn.

Når der i fjernsynet vises film, der er børneforbudte eller af fjernsynet skønnes uegnede for børn, gøres der altid umiddelbart før udsendelsen opmærksom herpå. Endvidere sørger fjernsynet så vidt muligt for at placere børneuegnede film på et sent tidspunkt, normalt efter kl. 21. På trods af disse forholdsregler må det formentlig antages, at en ikke helt ringe del af de børneuegnede film rent faktisk ses af børn. Af en undersøgelse vedrørende skolebørns forhold til fjernsynet, som Danmarks Lærerhøjskole foretog i 1961 i forbindelse med undervisningen i børnepsykologi, fremgik, at henholdsvis 15 % og 65 % af de adspurgte børn i 2. og 7. klasse oplyste, at de så film, der var forbudt for børn. Resultatet må tages med et vist forbehold, da undersøgelsen kun omfattede i alt 1.200 elever fordelt over 16 2. klasser, 33 7. klasser og 5 realklasser.

Det er imidlertid ikke kun spillefilmene, der kan indeholde skildringer, som må anses for uegnede i hvert fald for mindre børn. Som tidligere nævnt indeholder bl.a. TV Avisen ikke sjældent »stærke« skildringer af krigsbegivenheder og andre skildringer af voldspræget karakter. Af den nævnte undersøgelse fra 1961

fremgik, at børn fra hjem med TV i den uge, hvor undersøgelsen fandt sted, varierende efter børnenes alder, gennemsnitligt havde anvendt fra ca. 8 til ca. 11 timer på at se fjernsyn. Da TV Avisen er en af de mest populære udsendelser, er der grund til at tro, at en meget stor del af de skolesøgende børn fra hjem med TV regelmæssigt ser TV Avisen.

På baggrund af oplysningerne om børns TV-forbrug og af de påvirkninger, som børnene modtager fra mangfoldige andre sider, kan man spørge, om der fortsat er tilstrækkelig begrundelse for - med henblik på forebyggelse af den forrående virkning, som kan være forbundet med voldsprægede film - at søge at hindre børn i at se sådanne film i biograferne. Efter udvalgets mening må dette dog siges at være tilfældet. Hvad særlig angår fjernsynet må det erindres, at fjernsynsudsendelser overværes i hjemmet, oftest i samvær med forældre. Dette vil efter udvalgets mening medvirke til, at den påvirkning, som kan udgå fra de viste billeder, får en anden og mindre skadelig karakter end den påvirkning, som børn kan modtage ved at se voldsprægede film i biografen, jfr. den svenske rapport s. 38 (bilag 2 pkt. 4).

Den omstændighed, at børnene udsættes for påvirkninger fra en lang række andre faktorer, som ikke er undergivet samme kontrol som filmene, er endvidere efter udvalgets mening ikke i sig selv tilstrækkelig motivering for at ophæve regulerende foranstaltninger over for film, når der skønnes at være behov for sådanne foranstaltninger.

Udvalget går derfor ind for, at der fortsat bør være adgang til at forbyde film for børn, såfremt filmene skønnes at kunne virke forrående.

b. Film med skræmmende indhold.

Den anden hovedgruppe af film, hvis forevisning efter udvalgets opfattelse kan have skadelige virkninger, er film med et for børn skræmmende eller angstfremkaldende indhold. Der foreligger her en påvirkning, som navnlig kan være skadelig for mindre børn, jfr. den danske rapport s. 46 og den svenske rapport s. 38 (bilag 2 pkt. 1-3). Det må i denne forbindelse erindres, at børn under skolealderen har svært ved overhovedet at forstå film, og at de nødvendige forudsætninger for fuldt ud at forstå film formentlig først er til stede omkring 12-14 års alderen (den danske rapport s. 45).

c. Skildringer af seksuelle forhold.

Udvalget har endvidere overvejet, i hvilket omfang film bør kunne forbydes for børn på grund af skildringer af seksuelle forhold. Som foran anført foreligger der hverken for voksnes eller børns vedkommende undersøgelser, der tyder på, at skildringer af seksuelle forhold har en skadelig indflydelse. Dette kan dog muligt forklares ved, at man indtil de seneste år har været tilbageholdende med at godkende film, der indeholder erotiske scener, til forevisning for børn. Den i den danske rapport s. 58 omtalte undersøgelse (Kinsey-rapporten) synes endvidere at vise, at film i sjældnere tilfælde end f.eks. fotografier og bøger virker seksuelt stimulerende.

Nogle af udvalgets medlemmer må imidlertid - uanset at denne opfattelse ikke er videnskabeligt underbygget — anse det for overvejende sandsynligt, at også film af erotisk karakter efter omstændighederne kan være skadelige for børn. Andre medlemmer finder det højst tvivlsomt, om filmen kan have skadelige virkninger på dette område. Disse medlemmer kan dog tiltræde, at adgangen til at forbyde film for børn på grund af særlig stærke skildringer af erotiske forhold opretholdes, idet det ikke ville være stemmende med den overvejende opfattelse i befolkningen, hvis man ved afgørelsen af, om en film skal tillades vist for børn, undlader at tage hensyn til filmens erotiske og seksuelle indhold. Det må antages at være den almindelige mening, at film, der indeholder detaljerede skildringer af erotiske forhold, ikke er egnede for mindre børn. Hvor der er tale om perverterede, mere eller mindre sadistisk prægede eller på anden måde atypiske skildringer, vil et forbud ofte kunne motiveres med de ovenfor fremhævede momenter (at filmen kan virke forrående eller angstfremkaldende). Mere tvivl volder det, om også skildringer af naturlige seksuelle forhold bør kunne motivere et forbud. Ved afvejelsen heraf må det tages i betragtning, at mange børn stadig er mangelfuldt orienteret om seksuelle problemer, og at der derfor vil kunne være betænkeligheder forbundet med en uindskrænket adgang for børn til at se film, der indeholder meget detaljerede skildringer af seksuelle forhold. Der må endvidere tages hensyn til de bestræbelser, som fra skolernes side gøres for at tilpasse undervisningen til børnenes modenhedsgrad, og for at tage et vist hensyn til den fremherskende moralopfattelse i hjemmene. Det ville være uheldigt at

lade børn se film, som går på tværs af disse bestræbelser.

d. Racediskriminerende film.

Udvalget skal endelig pege på, at film, der indeholder en klar opfordring til diskrimination mod personer af en bestemt race eller tro, bør kunne forbydes for børn.

3. Andre foranstaltninger end censur.

Udvalget har overvejet, om der skulle være mulighed for at imødegå de uønskede virkninger, som er fremhævet foran, gennem andre foranstaltninger end censur.

For fjernsynsudsendelsernes vedkommende er det overladt til forældrene at bestemme, hvilke udsendelser børnene må se. Man kunne derfor spørge, om man også for så vidt angår film, der vises i biograferne, burde overlade til forældrene at afgøre, om børnene måtte se en bestemt film. Til støtte for overvejelser i denne retning kan det anføres, at de foreliggende videnskabelige undersøgelser viser, at børns individuelle psyke i højere grad end deres alder er bestemmende for deres modtagelighed. Der kan herom navnlig henvises til de nedenfor s. 32 omtalte svenske undersøgelser (den svenske rapport s. 20, s. 32 og s. 39). Da en censur nødvendigvis må operere på grundlag af bestemte aldersgrænser, kunne noget derfor tale for at erstatte censuren med en ordning, hvorved det overlades til de personer, som kender de enkelte børn, at tage stilling til, om filmen kan anses for egnet for disse. Forudsætningen for gennemførelsen af en sådan ordning måtte være, at der oprettedes et sagkyndigt organ, der kunne afgive vejledende udtalelser med hensyn til films egnethed for børn.

Udvalget har dog ikke ment at kunne gå ind for en ordning efter disse retningslinier. Mod en sådan ordning kan det for det første indvendes, at kontrollen med, at børn ikke ser film, der må anses for uegnede for dem, alene kommer til at påhvile forældrene, der ofte vil have vanskeligt ved at sikre sig, at børnene ikke på egen hånd ser sådanne film.

Denne vanskelighed kunne imødegås ved at gøre børns adgang til at overvære film betinget af, at de ledsages af forældre eller andre voksne. I England har censuren således adgang til at træffe bestemmelse om en sådan ordning.

Mod en »ledsager-regel« kan det imidlertid anføres, at den i hvert fald for så vidt angår de noget større børn vil harmonere mindre godt med skik og brug i de fleste familier, hvor børnene er vant til at færdes på egen hånd. Det er formentlig også ret almindeligt, at børnene netop søger til biograferne for at være sammen med jævnaldrende fremfor forældrene. Hertil kommer, at man ikke kan se bort fra risikoen for, at visse seksuelt afvigende personer vil tilbyde sig som ledsagere for på denne måde at opnå kontakt med børnene.

Det er endvidere udvalgets opfattelse, at de forudsætninger i retning af kendskab til og forståelse for filmen, som en ordning som den. skitserede må bygge på, i hvert fald endnu ikke er til stede. Det må formentlig forventes, at en del forældre ville savne tilstrækkelig forståelse for de skadelige virkninger, som kan være forbundet med visse kategorier af film, ikke mindst hvis der er tale om et stort filmforbrug.

Det må ligeledes antages, at børnene også selv i vidt omfang savner forudsætningerne for at vurdere film og at beskytte sig mod de påvirkninger, som udgår fra filmen. Det sidstnævnte forhold hænger bl.a. sammen med, at undervisning i filmkundskab i skolen efter det for udvalget oplyste endnu kun finder sted i ret begrænset omfang. I den af læseplansudvalget afgivne betænkning: Undervisningsvejledning for folkeskolen II 1961 (den blå betænkning) går udvalget ind for, at filmkundskab indgår som led i undervisningen, jfr. betænkningen s. 94 ff. Udvalget anbefaler, at undervisningen kommer til at omfatte filmens historie, filmens teknik og udtryksmidler, analyse og vurdering af film og eventuelt produktion af elevfilm. Den nye læreruddannelseslov (lov nr. 235 af 8. juni 1966) åbner mulighed for at indføre undervisning i filmkundskab på seminarierne i form af ikke-obligatoriske kurser. Efter det for udvalget oplyste er filmkundskab hidtil kun indgået i undervisningen på enkelte seminarier.

Udvalget vil stærkt fremhæve vigtigheden af, at arbejdet med indførelse og videreførelse af undervisning i filmkundskab intensiveres, herunder at der skabes mulighed for, at filmkundskab i videre omfang end hidtil kommer til at indgå som et led i læreruddannelsen. Det kan i denne forbindelse oplyses, at undervisning i filmkundskab siden 1962 har været obligatorisk i den svenske grundskole.

Udvalget skal endvidere understrege ønskeligheden af, at arbejdet med at fremme pro-

duktion, import og forevisning af egnede børnefilm forstærkes. Der kan herved henvises til den betænkning, som børnefilmnævnet i april 1966 har afgivet til ministeriet for kulturelle anliggender, bl.a. med forslag om støtte til arbejdet med børnefilm. På længere sigt vil der gennem sådanne foranstaltninger muligvis kunne skabes forudsætninger for at lade censuren afløse af en vejledningsordning efter de skitserede retningslinier.

Udvalget har overvejet, hvorvidt bestemmelsen i den gældende lovs § 20, stk. 2, hvorefter censuren ved sin godkendelse af en film kan betegne den som egnet til forevisning for børn, bør opretholdes. Bestemmelsen har i de senere år kun været brugt i meget ringe omfang. Dette skyldes formentlig, dels at der hos filmudlejerne kun har været ringe interesse for at få en film betegnet som egnet for børn, eventuelt fordi man har ment, at dette ville kunne virke hæmmende på filmens publikumstiltrækning, dels at bestemmelsen har mistet en del af sin betydning, efter at der er åbnet mulighed for at opnå afgiftsfritagelse for film, der skønnes særlig egnede for børn under 12 år, jfr. nu § 22, stk. 3, i loven om film og biografer.

Hvis en adgang for censuren til at betegne en film som særlig egnet for børn skulle indgå som et effektivt led i den oplysnings- og vejledningsvirksomhed, som er omtalt foran, måtte det forudsætte, at det blev pålagt udlejerne og bevillingshaverne at optage oplysning om censurens bedømmelse i annoncer og opslag vedrørende filmen. Efter udvalgets mening vil det dog ikke være rigtigt at gennemføre en sådan oplysningspligt, som dels ville betyde en økonomisk byrde for udlejerne og bevillingshaverne, dels kunne befrygtes at føre til, at det ville blive endnu vanskeligere end det er i dag at få børneegnede film op i biograferne.

Uanset den forholdsvis ringe praktiske betydning, som bestemmelsen hidtil har haft, er udvalget dog nået til det resultat, at det ikke vil være rigtigt at ophæve bestemmelsen. Udvalget har herved lagt vægt på, at det ikke kan udelukkes, at en adgang for censuren til at betegne en film som særlig egnet for børn - efterhånden som interessen for og kendskabet til film udvikles bl.a. gennem undervisning i skolerne og produktionen af børneegnede film fremmes - vil kunne være af praktisk værdi, og at der hos udlejerne vil vise sig mere interesse for at få en film betegnet som børneegnet. Hertil kommer, at det vil være af værdi for ledere af børnefilmklubber og af filmarbejdet i skolerne ved henvendelse til censuren at kunne få oplyst, om en film, som påtænkes vist, er blevet betegnet som egnet for børn.

4. Aldersgrænserne for børnecensuren.

I den danske rapport s. 45 anføres, at der i de foreliggende undersøgelser kan hentes en vis støtte for en 12-års grænse, medens der ikke findes undersøgelser, der direkte berettiger endnu en adskillelse omkring 16 år.

En meget værdifuld undersøgelse er - efter afgivelsen af den danske rapport - udført af dr. Olaf Elthammer, Stockholm. Undersøgelsen er refereret i den svenske rapport s. 18 - 20.

Undersøgelsen omfattede 4 grupper drenge og piger på henholdsvis 11, 13, 15 og 18 år. Hver gruppe omfattede ca. 40 personer, der var udvalgt blandt et repræsentativt udsnit af børn og unge fra Stockholm. Forsøgspersonerne fik forevist 7 stærkt voldsprægede film, der alle af den svenske censur var forbudt for børn (bl.a. Bunuels film »Fortabt ungdom«, den tyske film »Broen« og den svenske »491«). Efter forevisningen undersøgte man ved hjælp af forskellige metoder børnenes reaktioner i henseende til aggressivitet, depression og angst. I eksperimentet indgik efterundersøgelser, bl.a. ved hjælp af observationer i hjemmet og interviews.

Det, som navnlig har interesse, er, hvilken forskel der konstateredes mellem de forskellige aldersgruppers reaktioner.

For så vidt angår *aggressivitet* viste det sig, at der for drengenes vedkommende ikke kunne påvises nogen forskel. For pigernes vedkommende viste pigerne i alderen 15 og 18 år i relation til én af filmene en noget kraftigere reaktion end pigerne i de yngre aldersklasser. I øvrigt var der heller ikke for pigernes vedkommende nogen forskel mellem aldersgrupperne.

Med hensyn til de depressive reaktioner viste det sig, at pigerne i 15 og 18 års grupperne reagerede betydeligt kraftigere end pigerne i de yngre grupper og end drengene i de samme aldersgrupper. I de yngre aldersgrupper var der ingen forskel mellem de to køn.

Hvad endelig angår *angstreaktionerne* viste det sig, at de 11-årige reagerede signifikant kraftigere end de øvrige aldersgrupper. Ca. 20 % af de 11-årige viste angstreaktioner. De 13- og 15-årige reagerede ens, medens de 18-åriges reaktion var lidt svagere.

Det mest bemærkelsesværdige resultat af undersøgelsen er, at der i relation til de meget »stærke« film, som forevistes, var så ringe forskel i reaktionen hos de 4 aldersgrupper, som indgik i undersøgelsen. Kun med hensyn til angstreaktionen var der påviselig forskel mellem de 11-åriges og de øvrige aldersgruppers reaktion, og selv blandt de 11-årige var det kun 20 % af forsøgspersonerne, som viste en negativ reaktion.

I øvrigt bekræftede undersøgelsen som foran nævnt formodningen om, at den emotionelle personlighedsstruktur må anses som en væsentlig mere betydningsfuld faktor end den biologiske alder, når det gælder de psykologiske konsekvenser af filmoplevelser af den art, som undersøgelsen omfattede. De ved undersøgelsen konstaterede angstreaktioner fandtes hos børn, som i forvejen havde vist tegn på manglende følelsesmæssig stabilitet.

På begge disse punkter er Elthammers resultater blevet bekræftet ved en anden undersøgelse, der omtales i den svenske rapport s. 31. Ved denne undersøgelse søgte man at konstatere, hvorledes 3 forskellige grupper børn og unge reagerede på en stærkt voldspræget amerikansk film om asocial ungdom. Den første gruppe bestod af 36 skoleelever med en gennemsnitsalder på 13½ år, den anden af 30 gymnasiaster med en gennemsnitsalder på ca. 17 år. Den tredie gruppe bestod af 20 mandlige elever fra en erhvervsskole for unge kriminelle.

Undersøgelsen viste, at der ikke var nogen signifikant forskel i reaktionen hos de 2 førstnævnte grupper. Der var således ikke tale om, at de 13-årige gennemsnitligt reagerede kraftigere end de 17-årige. Derimod var der betydelige individuelle forskelle på reaktionerne inden for hver gruppe. Med hensyn til reaktionerne inden for gruppen af gymnasieelever sammenlignet med gruppen af unge kriminelle viste der sig derimod betydelige forskelle. Gruppen af unge kriminelle reagerede betydeligt kraftigere end gruppen af gymnasieelever.

Uanset at alderen således efter de foreliggende undersøgelser næppe kan siges at være det mest adakvæte kriterium ved bedømmelsen af børns reaktioner, må en børnecensur som foran anført nødvendigvis være baseret på bestemte aldersgrænser.

Det foreliggende materiale giver en vis støtte for, at aldersgrænsen ikke bør være lavere end 12 år. Dette gælder også Elthammers undersøgelser. Disse viste som nævnt, at der *i relation til angstreaktioner* var forskel mellem 11-årige og 13-årige. Da undersøgelsen ikke omfattede 12-årige, kan man ikke sige noget om, hvorvidt 12-åriges reaktioner ville ligge nærmest ved de 11-åriges eller de 13-åriges. Af undersøgelsen kan man derfor ikke udlede noget sikkert om, hvorvidt aldersgrænsen bør ligge ved 12 eller 13 år.

Derimod kan de foreliggende undersøgelser i og for sig ikke give nogen afgørende støtte for, at der ved siden af 12-års grænsen skal være en anden og højere aldersgrænse. Der er imidlertid i udvalget enighed om, at der fortsat bør være adgang til at forbyde film for børn, der er fyldt 12 år, og at den i 1960 indførte ordning med dobbelte aldersgrænser derfor bør opretholdes.

Udvalget lægger herved vægt på, at det foreliggende undersøgelsesmateriale ikke er tilstrækkeligt omfattende **til,** at man deraf med sikkerhed kan drage slutninger med hensyn til behovet for en højere aldersgrænse end 12 år. Almindelige erfaringer bekræfter efter udvalgets opfattelse, at der er en betydelig forskel på modtageligheden i henholdsvis 10 – 11 års alderen og 14 — 15 års alderen. Når udvalget mener, at der er behov for beskyttelse af børn på de sidstnævnte alderstrin, beror det først og fremmest på den skadevirkning, som kan udgå fra de voldsprægede film. Som foran anført må der i denne relation antages at være risiko for en påvirkning, som på længere sigt kan medføre, at børnenes holdning og indstilling »afhumaniseres«. At en påvirkning af denne art ikke er påvist ved videnskabelige undersøgelser, kan - under hensyn til de overordentligt store vanskeligheder, som gennemførelsen af sådanne undersøgelser frembyder — ikke være afgørende. På det foreliggende grundlag ville det efter udvalgets opfattelse ikke være forsvarligt at afskaffe adgangen til at forbyde film for børn på 12 år eller derover.

De foreliggende undersøgelser indeholder ikke oplysninger, der kan give nogen sikker vejledning med hensyn til fastsættelsen af den øvre grænse for børneforbud. I mangel af sådanne oplysninger vil det efter udvalgets mening være rigtigst at blive stående ved den gældende grænse på 16 år.

Udvalget har endvidere overvejet, om afskaffelsen af voksencensuren kan motivere, at 12- og 16-års grænsen suppleres med en ad-

gang til i særlige tilfælde at forbyde film for unge under 18 år. 18-års grænsen skulle først og fremmest anvendes over for film, som efter censurens hidtidige praksis ville være blevet totalt forbudt, eller i hvilke der ville blive foretaget væsentlige beskæringer som vilkår for filmens godkendelse for voksne. Når udvalget foreslår børnecensuren opretholdt, beror det som nævnt navnlig på, at børn er mere modtagelige for filmpåvirkning end voksne. Nogle af udvalgets medlemmer mener, at påvirkeligheden - selv om den aftager, efterhånden som de unge nærmer sig voksenstadiet - endnu i 16 - 18 års alderen er så stor, at der i og for sig kunne være behov for en adgang til at forhøje aldersgrænsen til 18 år, når det drejer sig om film, der skønnes i særlig grad at kunne virke forrående. Man lægger herved også nogen vægt på, at en nøje kontrol med, at aldersgrænserne overholdes, ikke er mulig, og at det derfor må påregnes, at en del 14 - 15-årige ser film, der er forbudt for børn under 16 år. På grund af vanskelighederne ved at håndhæve aldersgrænserne effektivt er det imidlertid et spørgsmål, hvor meget der opnås ved at have to aldersgrænser, der ligger hinanden så nær som 16 og 18 år. Der foreligger endog den mulighed, at hovedvirkningen af i enkelte tilfælde at fastsætte aldersgrænsen til 18 år ville blive, at de pågældende film derigennem opnåede en utilsigtet, men virkningsfuld reklame. Også den omstændighed, at den skadevirkning, der kan komme på tale, som tidligere omtalt ikke antages at være knyttet til den enkelte film, men at have til forudsætning, at barnet eller den unge ser et større antal film af en bestemt kategori, gør det tvivlsomt, om der er tilstrækkelig grund til at lovfæste en aldersgrænse, som forudsættes alene at skulle anvendes i undtagelsestilfælde. Ud fra disse betragtninger har udvalget ment at burde afstå fra at foreslå de gældende aldersgrænser suppleret med en 18-års grænse.

Udvalget har drøftet, om man, under hensyn til den betydelige usikkerhed der hersker med hensyn til fastlæggelsen af adakvæte aldersgrænser, burde undlade at fastsætte bestemte grænser i loven og i stedet overlade det til censuren at fastsætte grænsen i det enkelte tilfælde, dog således at den øverste grænse for børneforbudet fastlægges i loven. En sådan ordning blev med henvisning til de i Finland gældende regler foreslået af biograflovudvalget af 1947, jfr. foran s. 10. Ifølge udvalgets forslag skulle børnecensuren udformes således, at censuren kunne forbyde en film for børn under 16 år eller under en af censuren fastsat lavere alder. Til støtte for en sådan regel anføres i betænkningen, at børnecensuren i dens dagældende udformning (med kun én aldersgrænse) virkede for usmidigt, idet børn under 16 år ikke kunne betragtes som en enhed.

De gældende finske regler går som anført s. 16 ud på, at censuren kan forbyde en film for børn under 16 år eller en af censuren i det enkelte tilfælde fastsat lavere alder. Under særlige omstændigheder kan censuren forbyde en film for børn og unge under 18 år.

Udvalget har dog ikke ment at kunne anbefale en ordning som den af 1947-udvalget foreslåede. En sådan ordning ville - hvis adgangen til at fastsætte individuelle aldersgrænser virkelig blev udnyttet - give anledning til en betydelig usikkerhed og yderligere vanskeliggøre håndhævelsen af de fastsatte grænser. Der er grund til at tro, at ordningen - netop med henblik på imødegåelse af de nævnte vanskeligheder - ville blive praktiseret således, at censurens afgørelser kom til at samle sig om visse bestemte aldersgrænser. Dette bekræftes af erfaringerne med hensyn til praktiseringen af de finske regler. Adgangen til individuel fastsættelse af aldersgrænserne benyttes sjældent, idet grænserne overvejende fastsættes ved 16 og 12 år, mere undtagelsesvis ved 8 og 18 år.

Hertil kommer, at der i mangel af sikre oplysninger om de rette aldersgrænser ikke vil være meget vundet ved at åbne adgang til en individuel fastsættelse af grænserne.

Udvalget har endelig overvejet, om der kunne være anledning til - som det bl.a. er tilfældet i Norge - at indføre et almindeligt forbud mod, at børn under den skolepligtige alder får adgang til filmforevisninger. Begrundelsen herfor skulle være, at de foreliggnede undersøgelser synes at vise, at børn under den skolepligtige alder har svært ved at forstå film, jfr. den danske rapport s. 45.

Udvalget mener dog ikke at kunne gå ind for en sådan regel, idet der næppe er noget afgørende behov for offentlige foranstaltninger til regulering af mindre børns biografbesøg. Denne regulering kan formentlig uden større risiko overlades til forældrene, som i hvert fald for dette alderstrins vedkommende må antages at kunne udøve en effektiv kontrol med deres børns filmforbrug.

5. Kriterier for børnecensurens udøvelse.

Efter de gældende regler må en film ikke godkendes til forevisning for børn, hvis den skønnes egnet til på skadelig måde at påvirke børns sind eller retsbegreber. I øvrigt indeholder loven ingen nærmere fastlæggelse af de kriterier, som censuren skal lægge til grund. De hensyn, som efter udvalgets opfattelse bør være afgørende for bedømmelsen af films egnethed for børn, er angivet foran under pkt. 2. De stemmer stort set overens med de retningslinjer, som hidtil har været fulgt af censuren. Afvejelsen af, om en film i lyset af de nævnte hensyn bør tillades vist for børn i de i betragtning kommende aldersklasser, må overlades til censurens skøn i det enkelte tilfælde. Ved afgørelsen må der tages hensyn til, om filmen kan antages at udsætte børn for påvirkninger, der ikke svarer til deres modenhed.

Udvalget har fundet det rigtigst, at de enkelte skadekriterier som hidtil ikke optages i loven. Der henvises herom til bemærkningerne til lovudkastets § 1, stk. 3.

C. Undtagelser fra censurkravet.

De gældende regler om censurering omfatter alle film, der forevises offentligt.

Udvalget har overvejet, om der kan være grund til at undtage visse kategorier af film. En undtagelse vil navnlig kunne komme på tale med hensyn til reklamefilm, som normalt ikke vil indeholde noget, der er skadeligt for børn. Undtagelse af reklamefilm kan dog give anledning til visse afgrænsningsvanskeligheder. Endvidere har censureringen af reklamefilm hidtil ikke betydet en nævneværdig arbejdsmæssig belastning for censuren. Udvalget har derfor ikke fundet tilstrækkelig anledning til at foreslå reklamefilm undtaget.

Med hensyn til *fjernsynsudsendelser* bemærkes:

Det har hidtil været antaget, at selve udsendelsen af fjernsynsprogrammer fra Danmarks Radio ikke er omfattet af biografloven (nu loven om film og biografer), men at denne — og dermed censurbestemmelserne - derimod finder anvendelse på offentlig forevisning af fjernsynsforestillinger. I overensstemmelse hermed er der ved bekendtgørelse nr. 92 af 17. marts 1966 fastsat nærmere regler om offentlige fjernsynsforevisninger.

Et flertal af udvalgets medlemmer (formanden, Dalsgaard-Olsen, Grathe, Hedemand, Grethe Holmen, Kjærulff-Schmidt, Villars Lunn og Vilien) udtaler:

Det bør sikres, at der af filmcensuren og fjernsynet følges ensartede retningslinier ved bedømmelsen af en films egnethed for børn. Ikke mindst, hvis de af udvalget foreslåede ændringer i censurens sammensætning gennemføres, ville det efter flertallets mening være rimeligt, om der blev etableret en ordning, hvorefter fjernsynet inden forevisningen af en film indhentede en vejledende udtalelse fra censuren om filmens egnethed for børn. Flertallet har under hensyn til udvalgets kommissorium og sammensætning ikke ment det rigtigt at medtage spørgsmålet i det af udvalget udarbejdede lovudkast. Man er endvidere opmærksom på, at en meget betydelig del af fjernsynets udsendelser i dag først optages på film, og at der derfor, såfremt en bestemmelse som den omhandlede skulle gennemføres i lovsform, ville opstå betydelige afgrænsningsvanskeligheder. Under hensyn til, at Danmarks Radio er en offentlig institution, vil det formentlig også være muligt uden gennemførelse af lovregler herom at opnå det fornødne samarbejde mellem fjernsynet og filmcensuren med hensyn til bedømmelse af ikke tidligere censurerede spillefilms egnethed for børn. Flertallet kan derfor gå ind for generelt at undtage fjernsynsforevisninger fra censurkravet.

Et mindretal (Klinker) kan ikke tiltræde, at fjernsynsudsendelser undtages fra censurkravet, og foreslår derfor, at § 1, stk. *2,* i lovudkastet, jfr. nedenfor, udgår. Mindretallet udtaler som begrundelse herfor:

»Jeg finder det urimeligt, at landets største hvide lærred — nemlig fjernsynet — ikke skal være underkastet de samme bestemmelser som landets godt 400 biografer, for hvem det er strafbart at vise film forbudt for børn i lukkede lokaler, hvor der er opsyn, medens fjernsynet på en måde, der vel må anses for at være højeste potens af offentlighed, viser børneforbudte film. Da censurudvalgets medlemmer — mig indbefattet — er enige cm, at der må være børnecensur, bør denne børnecensur anstændigvis også gælde fjernsynet. Det modsatte synspunkt er efter min mening diskriminerende for samtlige landets biografer«.

D. Censurens organisation og adgangen til påklage af censurens afgørelser.

1. Censurens organisation.

a. Ved udvalgets overvejelser vedrørende dette problem er udgangspunktet taget i udval-

gets forslag om voksencensurens afskaffelse. Censurens opgave vil herefter fremtidig være indskrænket til at bedømme filmens egnethed til forevisning for børn. Det er klart, at spørgsmålet om de kvalifikationer, som censorerne bør være i besiddelse af, herefter stiller sig anderledes, end hvor talen er om censorer, der skal tage stilling til filmens egnethed både for børn og voksne.

Som nævnt i kapitel III er der ikke i de gældende bestemmelser fastsat særlige kvalifikationskrav til censorerne. Efter udvalgets opfattelse bør det sikres, at den fremtidige børnecensur udøves af personer, der i kraft af deres uddannelse har de fornødne forudsætninger for at give en sagkyndig bedømmelse af en films egnethed til forevisning for børn i de aldersgrupper, som er fastlagt i loven. Som en konsekvens heraf bør censorerne være personer med pædagogisk eller psykologisk uddannelse. Det vil dog efter udvalgets mening ikke være rigtigt at udelukke muligheden af, at en person, der vel ikke har nogen teoretisk uddannelse på disse områder, men som gennem sin beskæftigelse kan antages at have erhvervet en tilsvarende sagkundskab, kan beskikkes som censor.

Udvalget vil endvidere finde det rigtigst, at hvervet som formand for censuren beklædes af en jurist. Man lægger herved vægt på, at det af hensyn til de fortolkningsproblemer, som kan opstå ved censureringen og til sikringen af den nødvendige konsekvens og kontinuitet i censurens afgørelser, vil være ønskeligt, at en jurist er medlem af censuren. Det vil formentlig være hensigtsmæssigt, at den administrative ledelse af censuren overlades til det juridiske medlem.

Udvalget har endvidere overvejet, om en psykiater bør have sæde i censuren, men er nået til det resultat, at dette ikke er nødvendigt. Spørgsmålet om en films egnethed for børn vil normalt ikke give anledning til problemer, der gør det påkrævet, at en psykiater deltager i bedømmelsen. Derimod bør censorerne have adgang til, hvor sådanne problemer undtagelsesvis opstår, at tilkalde en psykiater som konsulent til at bistå sig ved afgørelsen.

Udvalget finder det ønskeligt, at censuren har både mandlige og kvindelige medlemmer.

b. Med hensyn til *censorernes ansættelsesforhold* er det udvalgets opfattelse, at censorerne ikke som hidtil bør ansættes uden tidsbegrænsning. Bedømmelsen af, om en film må antages at være skadelig for børn, kan være vanskelig og bør foretages af personer, der har snæver kontakt med børne- og ungdomsproblemer. Stillingen som censor bør derfor efter udvalgets mening ikke være en livsstilling. Af samme grund vil det efter udvalgets opfattelse være rigtigst, at der indføres en regel, hvorefter personer, som er fyldt 60 år, ikke kan beskikkes eller genbeskikkes som censorer.

Udvalget vil derfor foreslå, at censorerne - i lighed med filmrådets og biografrådets medlemmer - udnævnes for 4-års perioder med adgang til genudnævnelse, såfremt den pågældende ikke er fyldt 60 år.

c. Med hensyn til *censureringen af de enkelte film* bemærkes:

Efter udvalgets opfattelse er der ikke tilstrækkelig begrundelse for at stille krav om, at alle film skal bedømmes af mere end én censor. I de fleste tilfælde vil afgørelsen af, til hvilken kategori en film skal henføres, ikke volde tvivl. Det vil derfor være tilstrækkeligt - som sket i det gældende reglement - at foreskrive, at filmen skal ses af mindst 2 censorer, hvis der er tvivl om afgørelsen. Hvis de 2 censorer er uenige eller i tvivl, bør spørgsmålet forelægges for samtlige censorer. Endvidere bør som hidtil den, der er utilfreds med den afgørelse, som er truffet, kunne forlange, at spørgsmålet forelægges for samtlige censorer.

En ordning som den skitserede kan gennemføres ved at ansætte 3 faste censorer med psykologisk og/eller pædagogisk uddannelse. Disse censorer forudsættes at gøre tjeneste hver anden dag, således at de afgørelser, som på grundlag af den handlingsbeskrivelse, der ledsager filmen, skønnes tvivlsomme, henlægges til de dage, hvor 2 af censorerne gør tjeneste. En sådan ordning praktiseres i Sverige.

2. Påklage af censurens afgørelser.

Når der alene bliver spørgsmål om bedømmelse af filmens egnethed til forevisning for børn i de forskellige aldersgrupper, kan man rejse det spørgsmål, om der overhovedet er behov for en adgang til at påklage censurens afgørelser. Når det sikres, at censuren udøves af sagkyndige, kunne det hævdes, at den afgørelse om filmens egnethed for børn, som censuren har truffet, ikke bør kunne underkendes af et andet organ. Der er tale om en afgørelse truffet på grundlag af et fagligt skøn, som det kan være vanskeligt for en anden instans at

omstøde. Netop fordi der er tale om et fagligt skøn, er behovet for en ankeadgang mindre end ved afgørelser om helt eller delvist voksenforbud, hvor der kan opstå spørgsmål om ytringsfrihedens rette afgrænsning.

Den nævnte indvending kunne til dels tænkes imødegået ved gennemførelsen af en ordning, hvorefter den, der er utilfreds med censurens afgørelse, skulle kunne forlange, at filmen blev forelagt et større forum, bestående dels af de faste censorer, dels af et antal ekstraordinære censorer. Den af dette forum trufne afgørelse skulle være endelig. Ved en sådan ordning ville man opnå, at de faste sagkyndige deltog i den endelige afgørelse og i højere grad end ved en egentlig ankeordning fik lejlighed til at gøre deres synspunkter gældende, inden den endelige afgørelse blev truffet.

Udvalget er dog nået til det resultat, at der bør være adgang til at påklage censurens afgørelse, og at der bør etableres en egentlig ankeordning, således at anke kan ske, ikke til et udvidet censorkollegium, men til et af censuren helt uafhængigt organ.

Til støtte for udvalgets standpunkt skal for det første henvises til, at man hidtil har haft en sådan ankeadgang. Afskaffelse af ankeadgangen ville derfor betyde en forringet retsbeskyttelse for den, der er undergivet censurens kontrol. En sådan forringelse bør efter udvalgets mening kun gennemføres, hvis der kan anføres stærke grunde herfor.

Selv om det må erkendes, at behovet for at kunne påklage censurens afgørelser er mindre, hvor der alene er spørgsmål om, hvorvidt en film skal tillades forevist for børn, kan det dog ikke siges, at klageadgangen er overflødig. Også spørgsmålet om en films egnethed til forevisning for børn kan i særlige tilfælde give anledning til betydelig tvivl, selv blandt sagkyndige. Hertil kommer, at der for producenten eller udlejeren ofte kan være betydelige økonomiske interesser forbundet med den afgørelse, som træffes.

Udvalget er opmærksom på, at en adgang til at omgøre den afgørelse, som de faste censorer har truffet, kan give anledning til problemer. Disse må imidlertid søges løst i forbindelse med reglerne om ankeinstansens sammensætning, ikke ved en mellemløsning efter de ovenfor skitserede retningslinier. En ordning, hvorefter den afgørelse, som de faste censorer har truffet, kan forlanges forelagt for et større forum bestående af de faste censorer og et antal ekstraordinære censorer, kan efter udvalgets opfattelse ikke erstatte en egentlig ankeordning. Der vil let hos klageren opstå en fornemmelse af, at sagen ikke er gjort til genstand for en fornyet, ganske uvildig prøvelse. Ikke mindst hvis det fastholdes, jfr. nedenfor, at også andre end faguddannede pædagoger og/eller psykologer bør deltage i den endelige afgørelse, kan man endvidere ikke afvise, at der også reelt kan være en fare for, at de ekstraordinære censorer i videre omfang end ønskeligt lader sig påvirke af de faste censorers standpunkt.

Der bør derfor efter udvalgets mening etableres en egentlig ankeordning. Som det allerede vil fremgå af det anførte, mener udvalget ikke, at den hidtidige ordning, hvorefter påklage sker til justitsministeren, bør opretholdes. Så længe alle film, der forevises offentligt, er underkastet censur, kan der anføres en del til støtte for, at den endelige afgørelse ligger hos en politisk ansvarlig instans. Som tidligere nævnt vil det ikke kunne undgås, at der i visse tilfælde indgår moralske og politiske elementer i bedømmelsen af, om en film skal godkendes til forevisning for voksne. Det er rimeligt, at sådanne afgørelser kan indbringes for en minister, som dels vil have forudsætninger for at foretage den afvejning, som sådanne afgørelser kræver, dels i folketinget står til ansvar for sine afgørelser.

Spørgsmålet om en films egnethed for børn er derimod en afgørelse, som bør træffes ud fra en rent faglig vurdering. En sådan vurdering kan ministeren ikke på forhånd formodes at have specielle forudsætninger for at foretage, og der er ikke noget større behov for at kunne indbringe afgørelsen for en politisk ansvarlig instans. Udvalget foreslår derfor, at anke i stedet skal kunne ske til et uafhængigt nævn. Med hensyn til sammensætningen af dette nævn skal man bemærke følgende:

Efter karakteren af den afgørelse, som skal træffes, må der efter udvalgets opfattelse også i ankenævnet være repræsentanter for den pædagogiske og psykologiske sagkundskab. Den omstændighed, at der er tale om efterprøvelse af en afgørelse, truffet af de sagkyndige censorer, kunne for så vidt tale for, at samtlige eller dog den overvejende del af ankenævnets medlemmer var i besiddelse af den samme faglige indsigt som censorerne. Udvalget mener dog, at det vil være rigtigere, at den endelige

afgørelse træffes af et noget bredere sammensat forum. Man har herved haft for øje, at der kan være risiko for, at afgørelser, truffet udelukkende af fagfolk, kan være præget af synspunkter, som efter almindelig opfattelse er ensidige. Ved afgørelsen af, om en film skal godkendes, vil det være rimeligt, at også mere almene samfundsmæssige synspunkter og vurderinger kan komme til orde.

Børnefilmnævnet, med hvem udvalget som nævnt har haft en drøftelse af censurproblemerne, har over for udvalget givet udtryk for, at man ville finde det hensigtsmæssigt, at nævnet fungerer som ankeinstans, eller at nævnet i hvert fald er fyldigt repræsenteret i ankeinstansen. Under hensyn til børnefilmnævnets opgaver og sammensætning har udvalget dog ikke ment at kunne gå ind for nævnets forslag.

Udvalget vil herefter foreslå, at ankenævnet kommer til at bestå af 5 medlemmer, hvoraf 1 er jurist, 2 er faguddannede pædagoger og/eller psykologer og 2 valgt blandt personer, der har vist interesse for film, og som har kendskab til børne- og ungdomsproblemer. Udvalget vil anse det for rigtigst, at ingen af medlemmerne udnævnes som repræsentanter for organiserede interessegrupper.

Også for ankenævnets vedkommende vil det være ønskeligt, at der udpeges både mandlige og kvindelige medlemmer.

Med hensyn til valgperiode og aldersgrænser bør der efter udvalgets mening gælde samme regler som for censorerne.

Adgangen til påklage bør som hidtil tilkomme den, der har indleveret filmen til censur.

Udvalget har endvidere drøftet, om også den eller de censorer, som er gået imod den afgørelse, som censuren har truffet, bør kunne forlange, at afgørelsen forelægges ankenævnet. Spørgsmålet kan komme frem, såfremt censurens flertal er gået ind for at godkende filmen til forevisning for en videre kreds, end det efter den eller de dissentierende censorers opfattelse er forsvarligt. En sådan ordning ville indebære, at ankenævnet fik adgang til at træffe en mere restriktiv afgørelse end censuren. Der kan i denne forbindelse henvises til, at et flertal i den komité, som i Norge har behandlet spørgsmålet om adgang til at påklage censurens afgørelse - som anført i kapitel IV - er gået ind for oprettelse af et klagenævn, således at indbringelse for dette nævn ikke blot kan foretages af den, der har indleveret filmen til censur, men også af censorerne. Forelæggelse kan i det sidstnævnte tilfælde ske på begæring af en af censorerne, hvis censurens afgørelse går ud på, at filmen godkendes til offentlig forevisning, og den pågældende censor er uenig i afgørelsen. Endvidere kan censorerne eller flertallet af dem anmode ankenævnet om at foretage en bedømmelse, hvis censorerne finder afgørelsen tvivlsom.

Udvalget mener dog ikke at kunne anbefale en ordning svarende til den af det norske udvalg foreslåede. En adgang for mindretallet til at indbringe afgørelser, hvorom der er uenighed, for ankenævnet, kunne befrygtes at vanskeliggøre samarbejdet mellem censorerne. Endvidere ville en sådan mindretalsbeføjelse - selv om der sættes en kort frist for mindretallets adgang til at begære sagen forelagt for ankenævnet - kunne give anledning til en uheldig usikkerhed med hensyn til, hvad der ville blive den endelige afgørelse. Afgørende for udvalget er dog, at der ikke synes at være noget stærkt behov for at give mindretallet adgang til at indbringe afgørelsen for ankenævnet. Det drejer sig om afgørelser, der træffes af sagkyndige ud fra en konkret bedømmelse af den foreliggende film. Selv om en censor skulle finde, at de øvrige censorer i det enkelte tilfælde har bedømt filmen forkert, vil afgørelsen normalt kun være af begrænset rækkevidde, og der skønnes derfor ikke at være grund til at fravige den for såvel administrative som judicielle kollegialt sammensatte organer i almindelighed gældende regel, at mindretallet må bøje sig for flertallet.

E. Censurafgiften.

1. I forbindelse med oprettelsen af en særlig filmcensur i 1913 blev der truffet bestemmelse om, at der skulle erlægges en afgift for censurering af film. En lignende bestemmelse blev optaget i den første biograf lov (lov nr. 101 af 17. marts 1922) og er gået igen i alle senere love. Den gældende bestemmelse i 1938-lovens § 23 går som anført s. 11 ud på, at der for censurering af film skal betales en afgift, der fastsættes af justitsministeren. Det indvundne afgiftsbeløb med fradrag af de til driften af Statens filmcensur medgåede udgifter indgår i henhold til § 23, stk. 2, i filmfonden.

Ved justitsministeriets bekendtgørelse nr. 134 af 31. marts 1960 er censurafgiften fastsat til 10 øre pr. meter film for indspillede film og reklamefilm og 4 øre pr. meter film for

andre film. Censurafgiften har i de senere år indbragt godt 200.000 kr. årligt. Driftsudgifterne har været stigende med det resultat, at filmcensurens overskud er blevet tilsvarende mindre. I finansåret 1967/68 er der budgetteret med et overskud på 21. 300 kr.

2. Udvalget vil finde det rigtigst, at censurafgiften bortfalder i forbindelse med gennemførelsen af de af udvalget foreslåede nye censurregler.

Hvis censurafgiften opretholdes, uanset at voksencensuren afskaffes, ville det være ensbetydende med, at der lægges en særlig afgift på de film, som søges godkendt til forevisning for børn. Dette vil efter udvalgets mening være mindre rimeligt.

Hertil kommer, at det efter udvalgets mening også ud fra andre synspunkter kan kritiseres, at der stilles krav om betaling af afgift i forbindelse med udøvelsen af regulerende foranstaltninger, som ikke er gennemført af hensyn til dem, afgiften påhviler, men fordi det skønnes påkrævet af samfundsmæssige grunde.

KAPITEL VI

Udkast til lov om filmcensur.

§ i.

Enhver film, der f ore vises offentligt for børn under 16 år, skal forinden være godkendt af Statens Filmcensur.

Stk. 2. Fjernsynsudsendelser omfattes ikke af bestemmelsen i stk. 1.

Stk. 3. Censurens afgørelse træffes på grundlag af en vurdering af, om filmen kan antages at være skadelig for børn. Afgørelsen kan gå ud på, at filmen godkendes uden nogen begrænsning, eller at den ikke må forevises for børn under 12 eller 16 år. Godkendelse kan endvidere betinges af, at nærmere angivne billeder eller afsnit af filmen bortklippes.

Stk. 4. Censuren kan ved sin godkendelse af en film betegne den som særlig egnet til forevisning for børn eller for børn under en bestemt alder.

§2.

Statens Filmcensur består af en formand og et af justitsministeren fastsat antal andre medlemmer. Formanden skal opfylde betingelserne for udnævnelse til dommer. De øvrige medlemmer skal have gennemgået en pædagogisk eller psykologisk uddannelse eller gennem deres beskæftigelse have erhvervet særlig indsigt i børne- og ungdomsproblemer.

Stk. 2. Censurens medlemmer beskikkes af justitsministeren for et tidsrum af 4 år. Ingen, der er fyldt 60 år, kan beskikkes eller genbeskikkes som medlem af censuren.

Stk. 3. Til bistand for censuren kan der antages en konsulent, der er sagkyndig i børnepsykiatri.

§3.

Den, der har indleveret en film til censur, kan inden 4 uger efter at have modtaget meddelelse om censurens afgørelse indbringe denne for det i stk. 2 omhandlede ankenævn.

Stk. 2. Ankenævnet består af en formand og 4 andre medlemmer. Formanden skal opfylde betingelserne for udnævnelse til dommer. Af de øvrige medlemmer skal 2 have gennemgået en pædagogisk eller psykologisk uddannelse, medens de 2 andre udpeges blandt personer, der har vist særlig interesse for børne- og ungdomsproblemer.

Stk. 3. Bestemmelserne i § 2, stk. 2, finder tilsvarende anvendelse på ankenævnets medlemmer.

§4.

Ved offentlige filmforevisninger, til hvilke børn under 12 eller 16 år ifølge censurens afgørelse ikke har adgang, skal dette bekendtgøres ved tydeligt opslag, ligesom annoncer om sådanne forevisninger skal indeholde oplysning om den af censuren fastsatte aldersgrænse.

Stk. 2. Ved offentlig forevisning af film, der ikke har været indleveret til censur, skal det på tilsvarende måde tilkendegives, at børn under 16 år ikke har adgang til forevisningen.

§ 5.

Justitsministeren fastsætter de nærmere regler for censurens og ankenævnets virksomhed.

§ 6.

Overtrædelser af bestemmelserne i §§ 1 og 4 straffes med bøde.

§ 7.

Loven træder i kraft den

Stk. 2. Lov nr. 117 af 13. april 1938 om biograf teatervæsenets ordning §§ 20—23 ophæves.

§ 8.

Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland.

Bemærkninger til udkastet.

Ved § 35, stk. 2, i lov nr. 155 af 27. maj 1964 om film og biografer ophævedes lov nr. 117 af 13. april 1938 om biograf teatervæsenets ordning, dog med undtagelse af lovens §§20 — 23. Disse paragraffer — af hvilke §§ 20 og 21 er ændret ved lov nr. 133 af 31. marts 1960 - indeholder de gældende bestemmelser om censurering af film. Bestemmelserne går i korthed ud på, at film, inden de forevises offentligt, skal være godkendt af Statens Filmcensur, samt at godkendelsen kan betinges af, at filmen ikke forevises for børn under en bestemt aldersgrænse, der i det enkelte tilfælde fastsættes til enten 12 eller 16 år. Efter det af udvalget udarbejdede lovudkast ophæves bestemmelsen om censur for så vidt angår film, der alene forevises for personer, som er fyldt 16 år. Om begrundelsen herfor henvises til s. 21 ff.

Udkastets enkelte bestemmelser giver anledning til følgende bemærkninger:

§ 1.

ad stk. 1. Udvalget har ikke fundet grundlag for - i forbindelse med afskaffelsen af censuren for voksne - at stille forslag om ændring af de hidtidige aldersgrænser for børnecensuren. Der henvises herom til s. 32 ff.

ad stk. 2. Det har hidtil været antaget, at selve udsendelsen af fjernsynsprogrammer fra Danmarks Radio ikke er omfattet af biografloven (nu loven om film og biografer), men at denne — og dermed censurbestemmelserne — derimod finder anvendelse på offentlig forevisning af fjernsynsforestillinger. I overensstemmelse hermed er der ved bekendtgørelse nr. 92 af 17. marts 1966 fastsat nærmere regler om offentlige fjernsynsforevisninger. Udvalget finder det rimeligt generelt at undtage fjernsynsforevisninger fra kravet om censur.

ad stk. 3. Ved bedømmelsen af de indleverede film må der efter udvalgets opfattelse lægges afgørende vægt på, om den pågældende film må antages at virke forrående på børn, navnlig ved at svække deres hæmninger over for anvendelsen af vold. Endvidere må der tages hensyn til, om filmen indeholder seksuelle skildringer, der efter censurens skøn ikke bør vises for børn i de i betragtning kommende aldersklasser. Ved afgørelsen af, om en film bør godkendes til forevisning for børn under 12 år, bør opmærksomheden desuden være henvendt på, om filmen er egnet til at skræmme eller fremkalde angst hos mindre børn.

Man har imidlertid fundet det rigtigst ikke i lovteksten at optage en udførlig angivelse af, hvilke skadevirkninger der kan komme på tale, dels fordi en sådan angivelse ikke kan blive udtømmende, dels fordi censuren bør have en rimelig frihed til at ændre sin praksis i overensstemmelse med ændringer i opfattelsen i sagkyndige kredse.

Afgørelsen af, om en film må anses for skadelig for børn - henholdsvis for børn under en vis alder - vil som regel bero på en vurdering af filmen som helhed. Det forekommer dog, at kun enkelte billeder eller scener findes skadelige. Efter den af censuren hidtil fulgte praksis tilkendegives det i sådanne tilfælde vedkommende filmudlejer, at filmen kan godkendes på betingelse af, at de pågældende billeder eller scener bortklippes. Denne praksis foreslås lovfæstet.

§ 2.

ad stk. 1. Antallet af censorer er ikke fastsat i biografloven af 1938, men har siden oprettelsen af Statens Filmcensur i 1913 været tre. Under den nuværende ordning udføres det daglige censurarbejde af to censorer, der gør tjeneste skiftevis hver anden dag, medens den tredie censor, der er jurist, har den administrative ledelse af censuren og desuden deltager i censureringen, når der er spørgsmål om fuldstændig nægtelse af at godkende en film til offentlig forevisning, samt når bedømmelsen giver anledning til tvivl. Udvalget nærer ingen betænkelighed ved, at bedømmelsen i klare tilfælde foretages af en enkelt censor, men anser det for ønskeligt, at der i et noget større antal tilfælde end hidtil medvirker flere censorer. Såvel af hensyn til mulige ændringer i censurens samlede arbejdsmængde som for at muliggøre en vis elasticitet med hensyn til fastsættelsen af censorernes arbejdstid må det anses for rettest, at antallet af censorer også fremtidig fastsættes administrativt.

Efter loven af 1938 er spørgsmålet om, hvilke krav der må stilles til censorernes kvalifikationer, ligeledes overladt til justitsministerens afgørelse. Dette hænger formentlig sammen med, at censorerne efter den hidtidige lov har haft til opgave at bedømme filmens virkning for såvel voksne som børn. Når censurens opgave begrænses til at bedømme, om en film må anses for skadelig for børn under 16 år,

vil det imidlertid efter udvalgets opfattelse være naturligt at kræve, at de personer, der beskikkes som censorer, skal have pædagogisk eller psykologisk uddannelse. Man har dog fundet det rigtigst ikke at udelukke muligheden for, at en person, der gennem sin hidtidige beskæftigelse kan antages at have opnået en tilsvarende sagkundskab, kan beskikkes som censor. Efter udvalgets opfattelse bør der endvidere som formand for censuren beskikkes en jurist, dels som repræsentant for almene samfundsmæssige synspunkter, dels med den særlige opgave at lede censurens administration. Det foreslås, at formanden skal opfylde betingelserne for udnævnelse til dommer, jfr. retsplejelovens § 42.

ad stk. 2. For at sikre, at censuren udøves af personer, der har nær føling med børne- og ungdomsproblemer, foreslås det, at censorhvervet ikke skal være en livsstilling, men at censorerne skal beskikkes for 4-årige perioder, samt at beskikkelse eller genbeskikkelse ikke skal kunne finde sted efter det fyldte 60. år.

ad stk. 3. Da der i undtagelsestilfælde kan være behov for psykiatrisk sagkundskab ved vurderingen af, om en film må antages at være skadelig for børn, foreslås det, at der til censuren knyttes en konsulent i børnepsykiatri.

§ 3.

ad stk. 1. Biografloven af 13. april 1938 forudsatte, at censurens afgørelse kunne indankes for justitsministeren, idet det i lovens § 26, stk. 4, var fastsat, at filmrådet i tilfælde af anke skulle udtale sig om den pågældende film. Ved loven af 27. maj 1964 om film og biografer udgik den nævnte bestemmelse af loven. Ankeadgangen er dog blevet opretholdt i praksis, blot med den ændring, at der ikke længere indhentes erklæring fra filmrådet, hvis sammensætning og opgaver blev ændret ved loven af 1964.

Når forevisning af film for personer over 16 år unddrages censurens kompetence, vil der efter udvalgets mening ikke være behov for at kunne indbringe censurafgørelser for den politisk ansvarlige minister. Det foreslås derfor, at der oprettes et særligt ankenævn, og at den endelige administrative afgørelse henlægges til dette nævn. Bestemmelsen om en ankefrist på 4 uger er i overensstemmelse med, hvad der gælder på flere andre administrative områder.

ad stk. 2. Ankenævnet bør efter udvalgets opfattelse rumme repræsentanter for såvel den pædagogisk-psykologiske sagkundskab som for almene synspunkter. Det foreslås derfor, at nævnet - foruden en formand, der skal opfylde betingelserne for udnævnelse til dommer - får 2 medlemmer med pædagogisk eller psykologisk uddannelse og 2 medlemmer, der udpeges blandt personer, der har vist særlig interesse for børne- og ungdomsproblemer.

ad stk. 3. Udvalget finder det naturligt, at den aldersgrænse, der er foreslået for censorerne, også kommer til at gælde for medlemmer af ankenævnet.

§ 4.

Bestemmelsen svarer i realiteten til § 7 i justitsministeriets bekendtgørelse nr. 134 af 31. marts 1960 om censurering af film. Efter udvalgets opfattelse har bestemmelsen sin naturlige plads i selve loven.

§ 5.

Bestemmelsen svarer i det væsentlige til § 22, stk. 2, i loven af 13. april 1938.

Rapport om psykologiske undersøgelser af films virkninger afgivet til det af justitsministeren i 1963 nedsatte filmcensurudvalg.

Af docent, dr. phil. Gerhard Nielsen

April 1964.

I en oversigt over undersøgelser af films indflydelse på børn og unge, som i 1961 blev udgivet af UNESCO, hævdes det i indledningen, at de allerførste undersøgelser daterer sig så langt tilbage som til 1910. Med andre ord har man interesseret sig for at undersøge, hvilke virkninger film kan have næsten samtidig med, at biografen kom til at spille en stor rolle i samfundet. I det halvthundrede år, der er gået siden da, er der fremkommet talrige undersøgelser, hvis væsentligste resultater skal resumeres i det følgende.

Denne redegørelse lettes af de nyere oversigter over foreliggende publikationer først og fremmest den af UNESCO i 1961 udsendte litteraturoversigt (UNESCO, 1961) samt den af tyskeren Karl Heinrich udsendte bibliografi (Heinrich, 1959).

De klassiske undersøgelser inden for området er de såkaldte Payne Fund undersøgelser, som gav anledning til i alt tolv publikationer af varierende kvalitet, der udkom i USA i 30'erne. W. W. Charters (1933) resumerede undersøgelser på en kritisk og saglig måde og drog forsigtige konklusioner på grundlag af de indvundne erfaringer. Han påpegede blandt andet, at disse undersøgelser nok har kunnet påvise, at film kan øve indflydelse på børn og unge, men at man ikke har været i stand til at kontrollere de påvirkninger, som forsøgspersonerne samtidig var udsat for ad anden vej (hjem, skole, kammerater o.s.v.). Payne Fund undersøgelsernes forfattere var i øvrigt forsigtige i deres vurdering af films eventuelle uønskede virkning på børn og unge, men det anes dog imellem linjerne, at flere af dem var ængstelige for filmens negative indflydelse. I en populær-oversigt over Payne Fund undersøgelserne af Forman (1933) blev denne forsigtighed desværre gjort til skamme, idet Forman gav et ret misvisende referat af undersøgelsesresultaterne og ganske overdrev den negative vurdering; her er jeg enig med Ebbe Neergaard, som i *Filmkundskab* bemærkede: »Må jeg i denne forbindelse parentetisk advare mod et referat af disse og de andre Payne Fund undersøgelser over films virkning, som Henry James Forman i 1933 udgav under titlen 'Our Movie Made Children'. Mr. Formans bog blev - desværre — en best-seller og har adskillige af den typiske best-sellers fejl. Hvor der var mulighed for at lave sensation ud af de meget omhyggelige og forsigtige undersøgelser, han refererede, gjorde han det ... Desværre er Formans bog vist den eneste filmsociologiske oversigt, der er blevet best-seller, den er, så vidt jeg ved, kommet i en 20-30 oplag, og der er ingen tvivl om, at den har gjort megen skade og har fået velmenende, men i øvrigt på filmens område ukyndige forældre og pædagoger til at føle angst for films virkning på den opvoxende ungdom«, (Neergaard, 1952, side 112).

Da nærværende redegørelse for filmpsykologiske undersøgelser skal benyttes i en diskussion af filmcensur, bør det vist indledningsvis understreges, at man kan holde spørgsmålet om films virkninger ude fra spørgsmålet om, hvilken form censuren eventuelt skal have. Begrundelsen for en adskillelse må da være, at man kan tænke sig bortfald af censur, skønt det i litteraturen kan påvises, at film kan virke på en måde, vi vil betegne som uheldig, idet det jo kan tænkes, at man ønsker at modvirke de

uheldige virkninger eller behandle dem på anden måde end igennem censur. På den anden side kan man tænke sig en filmcensur opretholdt, selv om man i litteraturen ikke skulle finde støtte for, at film kan virke på uønsket måde. Man kan nemlig sige, at den uønskede virkning faktisk må være der, og at det er psykologiens (metodiske) fejl, at man endnu ikke har kunnet konstatere den. Det vil dog næppe kunne undgås, at man i en diskussion af filmcensur må blive påvirket af de resultater, forskellige undersøgelser har givet. I det mindste må resultaterne påvirke begrundelsen for en eventuel filmcensur, hvilket jeg skal vende tilbage til i konklusionerne.

1. Om filmforbruget.

Det er indlysende, at oplysninger om filmforbruget er af stor interesse for filmcensurdebatten, allerede fordi man vil kunne tænke sig, at en eventuel uønsket virkning kan bero på den kumulative effekt, som eventuelt vil følge med et stort forbrug. Der findes da også adskillige undersøgelser fra mange forskellige lande af filmforbrug.

Edgar Dale (1935) foretog som et led i Payne Fund studier en undersøgelse i USA af 55.000 børn og unge i 5-19-års alderen. Resultaterne viste, at børn mellem 5 og 8 år gik i biografen 0,42 gange ugentlig. 22 % af denne aldersgruppe havde aldrig været i biografen. Drenge mellem 5 og 8 år så gennemsnitlig 24 film om året, altså næsten hver anden uge, medens pigerne i samme aldersklasse så 19 film årlig. I aldersklassen 8-19 år viste undersøgelsen, at kun 5 % aldrig havde været i biografen, medens 22 o/o af drengene og 21 % af pigerne gik i biografen mindst 2 gange ugentlig. Undersøgelsen omfattede også en aldersinddeling af publikum i et repræsentativt udvalg af biografer i byen Columbus. Det viste sig, at 3 % af publikum var under 7 år, 14 o/o bestod af 7-13-årige og 21 % af 13-20-årige. Med andre ord var lidt over en trediedel børn og unge mennesker.

Gertrude Behringer (1954) undersøgte 16.000 børn og unge fra Wien. De 10-14-årige gik i biografen gennemsnitlig 2,2 gange månedlig. De 15-18-årige så film næsten 5 gange månedlig.

K. Box & L. Moss (1943) foretog en undersøgelse af biografbesøget i England under krigen. I alt undersøgte man 5.639 personer. 43 % af de 14-17-årige gik i biografen 2 gange ugentlig eller mere.

W. A. Hart (1955) foretog i årene 1951-53 en undersøgelse i forskellige byer i Holland. Næsten 30 % af de undersøgte i alderen 14-19 år gik i biografen én gang ugentlig eller mere.

Maria Lanz-Stuparich (1952) foretog en undersøgelse af 400 børn i Triest i alderen 13-18 år. Det viste sig, at 90 % af drengene og 60 % af pigerne gik i biografen mindst én gang om ugen.

J. C. Ward (1949) gennemførte en undersøgelse i England i slutningen af 40'erne. Af børn under 10 år gik 47 % af drengene og 34 % af pigerne mindst én gang ugentlig i biografen. Også undersøgelser i England har vist, at ca. en trediedel af publikum består af børn og unge.

Af skandinaviske undersøgelser, som stort set bekræfter det billede af filmforbruget, vi allerede har fået, kan nævnes en undersøgelse fra Finland af Anitra Karsten (1955), en undersøgelse fra Norge foretaget af H. A. Tønnesen (1952) samt en dansk undersøgelse, publiceret i Ungdomskommissionens betænkning af 1952, og endelig en svensk undersøgelse foretaget af Olena Stensson (1958).

Dansk Gallup Instituts undersøgelse i februar 1950 af 6.000 personer i alderen 18-24 år viste, at 30 % gik i biografen én gang om ugen eller mere, mænd hyppigere end kvinder. Forbruget var størst i hovedstads- og provinsbyområdet og betydelig mindre i landdistrikter (jfr. ungdomskommissionens betænkning 1952, side 265). En i ungdomskommissionens betænkning omtalt ungdomsenquete fra 1946 viste, som andre undersøgelser fra andre lande, at filmforbruget stiger fra 14-15 års alderen, kulminerer i 17—19 års alderen og derefter falder (jfr. ungdomskommissionens betænkning, side 157).

Tønnesens norske undersøgelse viste, at et ugentligt biografbesøg synes at være det almindeligste, mange går hyppigere, og drenge går mere i biografen end piger. Det største filmforbrug ligger omkring 17-18 års alderen. Tønnesens undersøgelse viste tillige, at drenge bedst kan lide f.eks. krigsfilm, cowboyfilm, tarzanfilm, gangsterfilm og lystspil, medens pigerne bedst kan lide musicals, historiske film, tarzanfilm og endelig også gangsterfilm. Omkring 14-15 års alderen ændrer smagen sig, først blandt pigerne, idet interessen for problemfilm og musikfilm stiger. En sammenligning af børn

fra de lavere indkomstgrupper og børn fra mere velstående miljø viste, at flere af børnene i den førstnævnte gruppe foretrak gangsterfilm, cowboy film og tarzanfilm, medens flere i den sidstnævnte gruppe foretrak problemfilm. Oplysningerne om børns og unges præferencer og smag med hensyn til film er i øvrigt ret overensstemmende, når man sammenligner mange forskellige undersøgelser, foretaget i flere forskellige lande.

Sammenfattende kan man sige, at det store filmforbrug på et eller flere besøg i biografen pr. uge ligger i aldersklasserne 14-15 år til omkring 18-19 år, hvorefter forbruget falder, indtil det i voksenalderen ligger på få gange årlig eller mindre. Det vides endnu ikke, hvilken indflydelse fjernsynet har fået på fordelingen af filmforbruget i de forskellige aldersklasser. På den ene side kan det forventes, at fjernsynet generelt sætter filmforbruget ned. På den anden side er der i de senere år sket en betydelig stigning i de unge aldersklassers indtægter, hvilket kan virke i retning af at fastholde eller forøge forbruget.

Den væsentligste oplysning om filmforbruget af betydning for censurdebatten er oplysningen om, at det ikke er ualmindeligt med to eller flere ugentlige biograf besøg i alderen 14-15 år til omkring 18-19 år. Dette kan få betydning for den kumulative virkning af filmen, når man samtidig ved, at store grupper af disse unge foretrækker og faktisk ser ensprægede film uge efter uge. Der skal senere gøres nogle bemærkninger om den kumulative påvirkning.

2. Om børns oplevelse af film.

Der er almindelig enighed om, at børn først skal lære filmens særlige sprog for at kunne forstå, hvad der sker på en film. Børn har særlige vanskeligheder ved at forstå skift i kameravinkel, og de har svært ved at forstå den tidsmæssige side af filmen, nemlig hvorledes man ved forskellige overgange fra én scene til en anden eller ved forskelle i scenernes indhold kan angive, at en scene foregår »samme aften«, »dagen efter«, »mange år efter« eller lignende. Har de først tilegnet sig dette sprog, giver det forøgede vanskeligheder, at scene nr. to kan skildre noget, der i tid foregår samtidig med eller forud for det, der foregik i scene nr. ét. Børnene kan ikke blot have vanskeligheder med filmens »tid«, men også »sted«. Et skift i kameravinkel kan få dem til at opleve, at man nu befinder sig et helt andet sted, medens de i andre tilfælde ikke er klar over, at en given scene foregår et helt andet sted end den just foregående scene.

Børn kan have svært ved at forstå nærbilleder. For voksne er det så indlysende, at det kan være den samme person, man først ser fra ryggen, hvis hånd derefter rækkes ud til en velkomst, og hvis ansigtsudtryk til sidst vises i et nærbillede. Men forestiller man sig først den mulighed, at et barn ikke uden videre oplever, at der er tale om den samme person, vil man straks kunne leve sig ind i, hvilke vanskeligheder barnet kan have ved at forstå, hvad der videre sker i filmen.

I almindelighed er der da også enighed om, at børn under skolealderen kan have svært ved at forstå film, og at de nødvendige forudsætninger for at forstå film så nogenlunde fuldt ud først er til stede omkring 12-14 års alderen (jfr. Gerhartz-Franck, 1955; Heuyer, 1955 og 1956; Mialaret & Melies, 1954; Snejder, 1950; Bianka Zasso, 1951 og 1952; René Zasso, 1951). Her må dog tilføjes, at der er individuelle forskelle, og at visse børns tilegnelse af filmsproget kan foreligge langt tidligere end andres, bl.a. når de har set film sammen med en ældre, der har kunnet forklare dem sammenhængen. Her spiller måske fjernsynet en rolle i filmopdragelsen med de særligt tilrettelagte børneudsendelser, hvor en anden kan hjælpe barnet med ledsagende kommentarer, der i øvrigt bedre kan gives i ro og mag hjemme i dagligstuen end i biografen, hvor man vil kunne være hæmmet af, at man forstyrrer andre. Man kan derfor ikke helt udelukke, at 1960'ernes børn er tidligere filmmodne end 1930'ernes børn.

Dette forskningsområdes hidtidige resultater giver i øvrigt anledning til følgende konklusioner:

a) Resultaterne synes ikke at stride imod, men kan måske tværtimod siges at underbygge en fortsat censur-adskillelse mellem børn under 12 år og børn over 12 år, selv om resultaterne ikke berettiger til så generelt og skarpt at skelne mellem aldersgrupperne, som det er nødvendigt i en lovgivning. Der findes ingen undersøgelser, som direkte berettiger endnu en adskillelse omkring 16 år; der fremføres både meninger, som søger at begrunde en adskillelse omkring 16 år, og meninger, som senere går ind for en adskillelse omkring 18 års alderen i stedet for en 16 års grænse.

b) Ved bedømmelsen af, om en film i særlig grad kan siges at være egnet for børn under 12 år og kan belønnes herfor, bør der ikke blot lægges vægt på, at den har et tilsyneladende ufarligt, barnligt og måske undervisende indhold, det vil være lige så vigtigt, at filmen er fortalt i et sprog, der er let tilgængeligt. Der findes imidlertid endnu ikke klare normer for, hvad børn har svært ved at forstå af det filmiske sprog. Her vil en fortsat forskning være nødvendig, men en hel del tyder på, at børn har særlige vanskeligheder ved at følge med i hurtige skift, og at de ikke altid er sikre på, at det er den samme person, der går igen i forskellige scener. Fotograferingen bør være simplere og bevægelserne langsommere, end voksne kan ønske det. En særlig vanskelighed følger af de kæmpelærreder, nutidens biografer kan være udstyret med, hvor børnene kan have svært ved at overskue, hvad der sker og i hast finde frem til det centrale i en scene. At børnene ofte sidder særlig nær lærredet forværrer i virkeligheden disse vanskeligheder. (I det hele taget kunne man ønske en udvidelse af afstanden fra første stolerække til filmlærredet. Det var ikke helt urimeligt, om man begrundet i disse perceptionspsykologiske (sansemæssige) forhold stillede krav om en større afstand til filmlærredet på samme måde, som der af brandtekniske og fysiologisk-hygiejniske grunde stilles andre krav til biograf teatres indretning).

3. Om reaktioner under filmforevisningen.

Mange iagttagelser viser, at børn kan reagere endog meget voldsomt under en filmforevisning (G. Heuyer, 1952; Hermann Hoffmann, 1954; A. Leroy-Boussion, 1954). I visse undersøgelser har man under forevisningen fotograferet børnene - uden at de vidste det - og man har sammenlignet flere børns reaktioner over for samme sekvens i en film (Ellen Siersted & H. Lund Hansen, 1951; Wolfgang Brudny, 1957; Paul Lammers, 1957) i).

I den danske undersøgelse af Ellen Siersted & Lund Hansen tog man fotografier af børnene under forestillingen - uden at børnene ventede det — og sammenholdt disse med den scene af filmen, der samtidig blev vist. Denne undersøgelse viste, at børnene ofte forskrækkes intenst af filmen (en Disney tegnefilm og en tarzanfilm), men anvendelsen af fotografering er dog en betænkelig metodik i denne sammenhæng. Systematiske undersøgelser viser, at man i virkeligheden ikke kan bygge på stillestående billeder med nogen større sikkerhed, og der må derfor advares imod at drage for hastige slutninger på grundlag af disse undersøgelser. Vi kan ikke gå ud fra, at det legemlige udtryk, der her er tale om, dækker oplevelsen; der er ingen entydig korrelation mellem oplevelse og følelse på den ene side og legemlige bevægelser og mimik på den anden side.

Selv om man derfor intet videnskabeligt kan bygge på disse undersøgelser, kan man dog nok tilslutte sig de almindelige iagttagelser af, at børn kan blive stærkt bevæget under en film og - synes vi - blive forskrækket på steder, hvor vi ikke uden videre finder, at der er anledning dertil. Her må det antageligt også spille en rolle, at små børn kan have svært ved at forstå filmsproget, og at de i visse situationer ikke kan overskue, at der i virkeligheden ingen fare er på færde.

En af de klassiske undersøgelser af reaktioner under selve filmforevisningen er Wendell S. Dysinger & Christian A. Ruckmick's undersøgelser fra 1933. Man var interesseret i at registrere, hvilke filmscener der havde særlig følelsesmæssige virkninger på tilskuerne og registrerede derfor - fortløbende med filmen - visse af de autonome reaktioner: man foretog de såkaldte psykogalvaniske målinger (baseret på iagttagelsen: at legemsoverfladens elektriske modstandsevne varierer med variationer i følelsestilstanden); desuden registrerede man pulsen, og endelig opnoterede man forsøgspersonernes udtalelser. Man anvendte almindelige biograffilm i undersøgelserne. Forsøgspersonernes alder varierede fra 6 til 50 år. Forsøgene udførtes ikke blot i et laboratorium (med 89 forsøgspersoner), men også i en biograf under en almindelig forestilling (61 forsøgspersoner). Opdelt i aldersgrupper udgjorde børn mellem 6 og 12 år en børnegruppe; forsøgspersonerne mellem 13 og 19 år udgjorde en ungdomsgruppe og de resterende en voksengruppe.

Resultatet blev: *1)* i alle aldersklasserne var der individuelle forskelle; *2)* tragiske scener, konflikter og faresituationer fremkaldte de største udslag i gruppen under 12 år, noget mindre i ungdomsgruppen og meget mindre blandt de voksne. Det må dog her tilføjes, at en

[1]) Den af disse forfattere anvendte fotografiske metode er-ifølge UNESCO-publikationen af 1961 - først beskrevet af A. M. Gel'mont i en monografi, udgivet i Moskva 1933.

nærmere analyse viser, at den skrækfølelse, der medførte en stærk reaktion i børnegruppen, først og fremmest var to farcer med for sådanne film typiske farceagtige farescener, som de ældre forsøgspersoner straks gennemskuer, men som børnene ikke kan overse (jfr. deres ringere forståelse af filmsproget), medens realistiske faresituationer i andre film også giver kraftige udslag i ungdomsgruppen. *3)* Kærlighedsscener gav de største udslag i gruppen omkring 16 år, betydelig mindre hos voksne og allermindst hos børn under 12 år. *4)* De kraftigste reaktioner registreredes i det hele taget i pubertetsgruppen, hver kærlighedsscenerne næsten konstant gav maksimal reaktion, og hvor realistiske, rædselsvækkende scener ofte virkede meget intensivt. *5)* Først efter 13 års alderen begyndte børnene i større udstrækning at blive påvirket af kærlighedsscenerne. *6)* Den voksne kunne ikke på baggrund af sin egen følelsesmæssige oplevelse af filmen sige noget sikkert om, hvorledes de yngre ville reagere. Tragiske og skræmmende scener blev opfattet meget voldsommere af de mindreårige og de erotiske scener meget stærkere af de unge. *7)* Der var stor forskel på den voksnes og barnets iagttagelsesevne og situationsopfattelse. Jo yngre barnet var, desto mere kunne dets »fejlagtige« bedømmelse af filmen føre til emotionelle reaktioner. *8)* Ved gentagelse af den samme faresituation på filmen formindskedes reaktionerne mærkbart. *9)* Jo yngre barnet var, i jo højere grad reagerede det på enkelt-stående scener og ikke på sammenhængen eller helheden som sådan. *10)* De mandlige forsøgspersoner reagerede stærkere end de kvindelige på scener, hvor der forelå et faremoment, en forskel der var tydeligt mellem drengene og pigerne i børnegruppen. Omvendt var der en svag tendens til, at kvindelige forsøgspersoner reagerede stærkere end mandlige på de erotiske scener, men forskellen var dog ikke særlig tydelig.

Af andre simultan-undersøgelser kan nævnes N. Kleitman's påvisning af, at biografgængerens legemstemperatur stiger som følge af den forøgede muskelspænding (og emotionelle påvirkning), og ikke fordi man sidder mange sammen, (tværtimod kan temperaturen falde under kedelige forelæsninger, hvor man slapper af, selv om auditoriet er fyldt, og man sidder tæt sammen jfr. Kleitman, 1945; R. Barrington Brock's kritik, 1945; samt Kleitmans svar, 1945). Med andre ord: man slapper ikke helt af, når man ser film; tværtimod kan man blive anspændt.

Voksne forsøgspersoner kan også reagere stærkt over for filmscener med rædselsvækkende indhold. Således har man kunnet påvise stigende autonome reaktioner under forevisning af en dokumentarfilm, der skildrer omskæringsceremonier hos en stamme indfødte i Australien, kendt som Arunta-stammen. På filmen vises uhyggelige scener, hvor de unge mænds penis omskæres med en flintesten (jfr. A. Ås, 1958, og R. S. Lazarus et al., 1962). I Lazarus' undersøgelse foretog man en fortløbende registrering, der viste, hvorledes de kropslige reaktioner kulminerede, hvergang man så en ny omskæring på filmen, og at der var en tendens til et fald i reaktionernes størrelse i løbet af hele filmen. Disse undersøgelser har tillige ikke blot kunnet påvise, at der er individuelle forskelle mellem forsøgspersoner, men man har også kunnet karakterisere personligheden hos dem, der reagerede stærkt i modsætning til de personlige træk hos dem, der reagerede relativt svagt.

Undersøgelserne giver ikke anledning til anden konklusion, end at selv voksne kan reagere voldsomt på specifikke filmscener og endog reagere kropsligt uden selv at være klar over det.

Stort set foreligger ikke yderligere simultanundersøgelser.

4. Om virkninger umiddelbart efter filmen.

Medens der ikke findes noget stort antal simultan-undersøgelser, har interessen samlet sig om udforskningen af, hvilke virkninger film har haft umiddelbart efter forevisningen. Modellen for mange af disse undersøgelser har været af typen »før - efter«, hvor man har søgt at måle en persons meninger med hensyn til f.eks. politik og moral før en given film og derefter igen efter, at personen har set filmen, og hvor man da har sammenlignet de to mål for at se, om der er sket en ændring i den forventede retning. Disse eksperimenter har især drejet sig om undersøgelser af, hvilken menings- og indstillingspåvirkende effekt film har, eller hvilken propagandamæssig effekt film har.

Andre undersøgelser har fulgt en anden model, nemlig når man har sammenlignet én gruppe forsøgspersoners reaktion efter at have set én type film med reaktionerne hos en anden gruppe forsøgspersoner, der har set en anden

type film; f.eks. har man arbejdet med virkningerne af at vise en »aggressiv« film kontra en »neutral« film. Disse undersøgelser har dog også samtidig kunnet følge »før - efter« modellen; de skal nærmere refereres i afsnittet om katharsis.

I atter andre undersøgelser har man f.eks. interesseret sig for, hvilken indflydelse en aftenforestilling kunne få på nattesøvnen: børn kan sove uroligt og få mareridt (jfr. Renshaw *et al,* 1933).

Om film-propaganda. Allerede under den første verdenskrig benyttede man filmen i propagandaens tjeneste. Neutrale lande bombarderedes med film fra begge parter i krigen. Særlig tyskerne syntes at have indset værdien af film-propaganda: general Ludendorff grundlagde et af krigsmagten dirigeret filmforetagende til produktion af tyske propagandafilm (Liander, 1922, side 36 ff.). I Rusland blev efter verdenskrigens ophør filmen anset for at være den vigtigste kunstart, der kunne bruges i propagandaens tjeneste: Lenin kaldte filmen for »den for os vigtigste af alle kunstarter« (citeret i Kracauer, side 160; Lawrenjew, side 9; Idestam-Almquist, 1951, side 191). Den sovjetiske filmindustri socialiseredes i 1919, og i de første år skabtes en række kendte propagandafilm (f.eks. Eisensteins »Panserkrydseren Potemkin«).

Efter Hitlers magtovertagelse nazificerede Göbbels den tyske filmindustri, og der blev fremstillet en række film, som forherligede Tyskland, den nazistiske bevægelse og føreren, og som indeholdt voldsomme raceangreb.

Også englænderne og amerikanerne begyndte en filmproduktion for at støtte moralen på hjemmefronten og for at forklare »hvorfor vi kæmper« (jfr. »Why we fight« af Frank Capra).

Under den kolde krig efter anden verdenskrig har man atter taget filmen i brug som propaganda-apparat. Fra Amerika fik vi i halvtredserne en serie anti-kommunistiske film. I Rusland kunne man finde eksempler på, at ældre kommunistiske film omredigeredes efter de politiske konjunkturer: efter afstaliniseringen beskar man de scener med Stalin i propagandafilmen »Berlins Fald«, der forherligede Stalin (jfr. Leif Furhammer, 1963).

Den private industri har sine egne kampagner i biograferne med de korte reklamefilm, der vises forud for den ordinære spillefilm.

Filmen kan stå i propagandaens og reklamens tjeneste, men tjener den også sit formål, kan den virkelig påvirke folks meninger?

Den klassiske undersøgelse af filmens indvirkning på meningsdannelse publiceredes i USA 1933, nemlig Ruth Peterson & L. E. Thurstone *Motion pictures and the social attitudes of children,* samt Frank K. Shuttleworth & Mark A. May *The social conduct and attitudes of movie fans.*

Peterson & Thurstone's undersøgelser bestod af en serie eksperimenter med 13 forskellige film. Sammenlagt deltog omkring 4.000 børn og unge fra forskellige skoler i Illinois i undersøgelsen. Antallet af forsøgspersoner i hvert enkelt eksperiment varierede almindeligvis fra 100 til 400. Forsøgene blev udført efter stort set samme plan. Først forsøgte man at måle forsøgspersonernes holdning til eller mening om et bestemt spørgsmål, og et par uger efter viste man dem en film, der var udvalgt til at skulle kunne påvirke deres mening netop om det givne spørgsmål. Nogen tid efter filmforevisningen gentog man den oprindelige måling. Og man interesserede sig nu for, om der var sket ændringer i meningsdannelsen.

De film, der blev benyttet, var almindelige spillefilm fra biografrepertoiret, som forsøgspersonerne ikke i forvejen havde set. Man undgik dog kontroversielle film.

Som psykologisk metode anvendte man bl.a. og mest spørgeskemalignende fremgangsmåder. Ved første gennemgang af skemaet fik børnene at vide, at man senere ville gentage det, derimod satte man ikke filmen i forbindelse med skemaerne.

En klar mangel ved disse undersøgelser er, at man ikke anvendte kontrolgrupper, men da resultaterne på forskellig måde støtter hinanden, forekommer forfatternes konklusioner i det store og hele dog overbevisende.

Resultaterne kan inddeles i tre kategorier: 1) umiddelbar effekt af forskellige film; 2) kumulativ effekt af flere film; 3) langtidseffekt.

Umiddelbar effekt. I undersøgelsen af den umiddelbare effekt gav man børnene spørgeskemaet allerede morgenen efter filmforevisningen. Filmen »Four sons« mente man skulle kunne forandre børnenes holdning, bl.a. til tyskerne, og det viste sig, at den faktisk havde påvirket børnene i gunstig retning over for tyskerne. Et eksperiment på en anden skole, hvor man viste børnene filmen »Street of chance«, der handlede om spillelidenskab, medførte, at børnene - som ventet - blev mere

fordømmende indstillet over for spillelidenskab til trods for, at hovedpersonen i øvrigt var populær.

To film, nemlig »Sons of God« og Harold Lloyd-farcen »Welcome Danger«, antoges at skulle kunne indvirke på børnenes holdning over for kineserne i henholdsvis positiv og negativ retning. Forventningerne bekræftedes i de to eksperimenter, som udførtes samtidig i to ensartede skoler i samme nabolag. I den skole, hvor man havde set den første film, fandt man en stigning i sympatien over for kineserne, medens farcen syntes at have medført en mindre ændring i negativ retning.

To krigsfilm viste sig at virke i pacificerende retning. Holdningen til krig forandredes stærkest — og i den forventede negative retning - efter at børnene havde set »Intet nyt fra vestfronten« og mindre påfaldende hos de børn, som havde set »Journey's end«.

Filmen »The criminal code« medførte en større trang til anvendelse af milde strafmetoder både hos gymnasie- og mellemskoleelever.

Den racediskriminerende film »En Nations Fødsel« resulterede i en kraftig negativisering af børnenes holdning til negrene.

Kun i et par af eksperimenterne var der ingen umiddelbar effekt at spore.

Flere af Peterson & Thurstone's resultater er i øvrigt blevet bekræftet i den senere forskning, medens andre er blevet modificerede.

At en enkelt film kan medføre et skift i indstilling og mening på tilskuerne, har man kunnet konstatere i mange undersøgelser, hvor man har arbejdet med de mest forskellige emner og de mest forskellige typer af film.

For eksempel kunne S. P. Rosenthai (1934) vise, hvorledes en kommunistisk propagandafilm af dokumentarisk karakter forandrede tilskuernes (100 unge studenter) holdning i radikal-politisk retning til visse spørgsmål af økonomisk-politisk karakter, medens en kontrolgruppe (der ikke havde set filmen) ikke udviste denne ændring.

L. L. Ramsey er (1938) fandt, at børns indstilling til andre mennesker kunne forandres af visse dokumentarfilm.

Hovland *et al.* (1949) udførte under den anden verdenskrig en undersøgelse af, hvilken virkning den amerikanske filmpropaganda havde på soldaterne under den anden verdenskrig. Deres forsøg viste, at propagandafilm af dokumentarisk karakter havde en informativ virkning, men også kunne forandre soldaternes indstillinger: filmen »The battle of Britain« øgede mærkbart tilskuernes sympati over for englændernes indsats i verdenskrigen. Eksperimentet udførtes med kontrolgruppe.

En anden amerikansk undersøgelse (Page, 1959) viste, hvorledes en kortfilm resulterede i ændringer i tilskuernes stillingtagen til et kommunalpolitisk stridsspørgsmål i en mindre by.

Irwin Rosen (1948) anvendte spillefilmen »Gentleman's agreement« i et forsøg på at ændre indstillingen til jøder hos universitetsstudenter. Eksperimentalgruppen, der havde fået filmen forevist, viste senere en klart ændret holdning til jøder, medens kontrolgruppen ikke viste tegn til ændringer.

På lignende måde fandt Mitnick & McGinnies (1958), at gymnasiaster gennemgående var blevet mindre fordomsfulde af at se filmen »The high wall«.

På grundlag af de nævnte undersøgelser kan man konkludere, at det i visse tilfælde kan påvises, at film ændrer en tilskuers mening, når dette konstateres ved hjælp af spørgeskemaer, og når målingen foretages umiddelbart efter filmforevisningen. Samtidig har vi imidlertid også konstateret, at visse film ingen effekt har over for visse personer; der er individuelle forskelle, og den følgende forskning har da også koncentreret sig om at undersøge, hvilke faktorer, der - foruden selve filmen - får indflydelse på en eventuel ændring i meningsdannelsen. Her er tale om forhåndsindstillingens betydning, intelligensens betydning, nøglepersonernes medindflydelse etc. Den oven for nævnte undersøgelse af Hovland *et al.* viste forhåndsindstillingens betydning for, hvilket resultat der overhovedet kom ud af film-påvirkningen: de, der i forvejen var positivt indstillet til krigen, fik deres indstilling bekræftet. De modvillige blev påvirket mest af film, der fremstillede begge sider af sagen, d.v.s. hvor der argumenteredes både for og imod. Hos de oprindeligt positivt indstillede havde denne fremgangsmåde også sin virkning, men for dem var det alligevel bedst med en ensidig propaganda. De bedst begavede og uddannede påvirkedes bedst af film af pro-et-contra-typen. Hos de mindre godt begavede gav den ensidige fremstilling bedst udbytte.

Som et aktuelt eksempel på forhåndsindstillingens betydning kan nævnes en nylig svensk undersøgelse i forbindelse med den så meget omtalte svenske film »491«. Tre hundrede værnepligtige i Härnösand fik filmen at se; de var

inddelt i forskellige grupper og fik både den censurerede og den ucensurerede filmversion at se. Forud havde man præpareret soldaterne i bestemte retninger for at indgive dem en forudfattet mening og for at se, hvorledes den influerede deres opfattelse. Nogle af soldaterne fik lutter gode anmeldelser af filmen, andre lutter dårlige anmeldelser at se. Hensigten med undersøgelsen, der endnu ikke er afsluttet, og som udføres af Uppsala universitets sociologiske institut under ledelse af psykologen Ulf Himmelstrand og sociologen Joachim Israel, er at kaste nyt lys på filmcensuren og de normer, den følger. »Vi har allerede konstateret«, har dr. Israel meddelt, »at den forudfattede mening var svær at komme af med. De, som havde fået et godt forhåndsindtryk, syntes, at filmen var god; medens de, der kun havde set dårlige anmeldelser, havde en anden mening«, (citeret fra sidste nummer af Den svenske Psykologforenings meddelelser, Psykolognytt, 1964, april, side 83).

Forhåndsindstillingen får i øvrigt først og fremmest indflydelse på valg af film, og hvad man ser, ikke bare på hvorledes man bedømmer dét, man ser. Cartwright (1949) udførte en undersøgelse med amerikansk propagandafilm under krigen; han uddelte fribilletter, men kun de, der i forvejen var positivt indstillede, kom.

Cooper & Dinerman (1951) viste en film, som angreb racefordomme og religionsforfølgelse i nazi-tyskland. Filmen ændrede de katolske tilskueres indstilling til og forestilling om Hitlers behandling af katolikkerne, de blev klar over, at han brutalt havde forfulgt katolikker. De ikke-katolske forsøgspersoner havde slet ikke bemærket dette.

Daniel M. Wilner (1951) udførte et afgørende eksperiment med filmen »Home of the brave«, der handlede om negre og hvide i forskellige faresituationer ved fronten under 2. verdenskrig. Tilskuernes forhåndsindstilling til racespørgsmålet blev undersøgt før filmen. Under forevisningen standsede man filmen og fik beskrivelser af den. Tilskuerne perciperede (sansede) et og samme handlingsforløb helt forskelligt alt efter deres forhåndsindstilling. Som følge heraf blev resultatet, at filmen blot forstærkede forsøgspersonernes oprindelige indstilling, skønt den var tænkt som »pro-negro«.

Det har vist sig i flere undersøgelser, at intelligensen har en almen betydning for, hvorledes filmen opfattes og dermed, hvilken virkning den får, men af større interesse er dog undersøgelserne af den betydning, som nøglepersonen eller den toneangivende i en gruppe har for det enkelte gruppemedlems meningsdannelse. Vi ved først, hvad vi mener, når vi får at vide, hvad vi skal mene. Gruppetilhør i det hele taget spiller en afgørende rolle for, hvilke virkninger en film har.

I et af de tidligere omtalte forsøg mente Peterson & Thurstone at have fundet, at filmens effekt øgedes fra første måling umiddelbart efter forevisningen til en måling et halvt år senere. Lignende virkning er iagttaget af Hovland, Lumsdaine & Sheffield (1949) i deres undersøgelse af filmpropagandaens effekt på soldaternes holdning under den anden verdenskrig.

Peterson & Thurstone foreslog selv den forklaring, at filmen havde givet anledning til livlige diskussioner kammeraterne imellem. Dette forsøg på en forklaring stemmer overens med den senere af Poul L. Lazarsfeld (1957), E. Katz (1957) og andre formulerede og forskningsmæssigt verificerede to-trinshypotese om massekommunikationens effekt.

To-trinshypotesen går ud på, at massemediernes indflydelse på publikum ikke er så direkte, som man tidligere har antaget, men går via gruppen, i særdeleshed via de såkaldte nøglepersonligheder, eller toneangivende i gruppen ud til de enkelte individer.

Katz og Lazarsfeld anvendte ikke filmmateriale i deres undersøgelser. Derimod gav Mitnick &McGinnies (1958) undersøgelse vedrørende gruppe-fordomme et resultat, som tydeligt peger imod to-trinshypotesens holdbarhed. De prøvede filmens effekt under eksperimentelle betingelser. Én gruppe fik filmen at se, og deres indstilling blev målt umiddelbart efter. Den anden gruppe blev opdelt i tre undergrupper, som først så filmen, men derefter diskuterede den en halv times tid, inden man målte en eventuel meningsændring. De tre diskussionsgrupper var således sammensat, at de personer, som ved en undersøgelse før filmen havde vist sig at være i høj grad etnocentriske, udgjorde én kategori, de ikke-etnocentriske en anden kategori og de neutrale en tredie kategori.

Det viste sig, at filmeffekten under de første eksperimentelle betingelser (ingen diskussion) var klart positiv både blandt de neutrale, blandt de ikke- og de meget etnocentriske. De tre diskussionsgrupper reagerede imidlertid anderledes. Den stærkt etnocentriske diskussionsgruppe viste en signifikant mindre filmpåvirk-

ning end den tilsvarende kategori af de stærkt etnocentriske, som bare havde set filmen og ikke diskuteret den indbyrdes. Derimod viste diskussionen at have forstærket filmens påvirkning af de ikke-etnocentriske diskussionsdeltagere. Mellem de neutrale grupper kunne man ikke konstatere nogen forskel som følge af de to eksperimentelle betingelser (diskussion contra ikke-diskussion).

Yderligere en faktor har vist sig at øve indflydelse på en eventuel meningsdannelse, nemlig den prestige og popularitet, som tillægges den person, der f.eks. i hovedrollen fremfører de påvirkninger, der kan influere tilskueren.

Som afslutning på referatet af alle disse undersøgelser må det dog også understreges, at undersøgelserne har vist, at man på den ene side måske nok kan ændre en gruppe menneskers erklærede meninger om et givent forhold, men deraf følger på den anden side ikke automatisk, at man ændrer deres faktiske adfærd.

Hovland, Lumsdaine & Sheffield foretog i 1949 en undersøgelse med »Why we fight «film, der - viste det sig - nok gav soldaterne information og viden om baggrunden for krigen og også nok i visse tilfælde kunne have nogen indflydelse på vurderingen og meningsdannelsen, men alligevel ingen synderlig effekt havde på soldaternes faktiske adfærd ved fronten. Trafikpropaganda film har nok kunnet lære folk færdselsreglerne, men ikke altid at følge dem (Twyford, 1959).

Men indtil nu har der været tale om en enkelt filmforevisnings virkning. Hvordan med den kumulative virkning, kunne man spørge? Svaret herpå er af nok så stor interesse, når vi ved, at filmforbruget i mange tilfælde ligger på én film ugentlig eller mere.

5. Om den kumulative virkning.

Det er, som tidligere nævnt, af stor interesse for censurdiskussionen, hvilken kumulativ virkning gentaget filmpåvirkning kan have, og hvor bestandig en film-virkning holder sig.

Desværre findes der kun Peterson & Thurstone's undersøgelse at støtte sig på, nemlig deres undersøgelse af, hvorledes flere film med samme tema tilsammen får en summerende menings-påvirkende effekt.

De tidligere nævnte film »Journey's end« og »Intet nyt fra Vestfronten« anvendtes i et eksperiment, hvor spørgsmålet var, om en gentagende påvirkning skulle kunne forøge virkningen eller fremkalde en virkning, hvor alene én af filmene ingen virkning havde haft. Eksperimentet udførtes med 750 skolebørn, som blev fordelt i fem grupper. I dette eksperiment anvendte man kontrolgrupper. Af de fire eksperimentalgrupper fik de to grupper den ene, respektive den anden film at se, medens de resterende to grupper fik begge film at se i forskellig rækkefølge. Resultaterne viste, at filmene hver for sig havde effekt, men at de tilsammen havde en endnu større virkning. I et tilsvarende forsøg med tre film, deriblandt den tidligere nævnte »The criminal code«, undersøgte man også filmens enkeltvirkning og kumulative virkning på tilskuerens holdning til straf af kriminelle. To af disse film havde ingen virkning set hver for sig, medens de tilsammen havde en signifikant virkning. Den største effekt opnåede man hos de børn, der så alle tre film.

Man må altså antage, at der kan opnås en summerende effekt også i de tilfælde, hvor ingen af filmene - taget hver for sig - har nogen særskilt effekt, men det er dog også muligt, at gentagne forsøg på overtalelse også kan fremkalde visse træthedseffekter, som modvirker den førstnævnte virkning.

De kumulative filmvirkninger er ikke blot af betydning i forbindelse med direkte propaganda, hvor man bevidst og planmæssigt forsøger at dirigere meningsdannelsen i bestemte retninger. Virkninger kan også antages at spille en rolle ved at fremme stereotype opfattelser af forskellige erhverv, nationaliteter, spørgsmål om penges værdi for lykkefølelse, spørgsmål om erotik, moral og livsværdier i det hele taget. Det kan antages, men der foreligger ingen undersøgelser, at sådanne stereotype opfattelser fremmes gennem store dele af filmindustriens rutineproduktion, hvilket i øvrigt i vide kredse har givet anledning til en anden debat om films uønskede virkning end den, der specifikt er knyttet til bekymringen for tilskuerens seksuelle og aggressive påvirkelighed.

Spørgsmålet om den kumulative virkning er imidlertid først og fremmest af betydning for censur-debatten i forbindelse med problemet om langtidsvirkningen, som skal behandles i det følgende.

6. Om langtidsvirkning.

De hidtil omtalte undersøgelser har alene berørt korttidsvirkningen. I flere af disse tilfælde kunne forfatterne imidlertid følge eksperimenterne op med gentagne målinger, efter at

forskellige tidsrum var forløbet siden forevisningen. F.eks. gentog man undersøgelsen af børnenes holdning til tyskerne seks måneder efter, at de havde set »Four sons«. Holdningen til kineserne blev undersøgt henholdsvis fem og nitten måneder efter, at man havde set »Sons of God«. Indstillingen til spillelidenskab blev undersøgt fem måneder efter forevisningen af »Street of chance«. Indstilling til afstraf ning af kriminelle blev undersøgt dels efter to og en halv måned, dels efter ni måneder blandt de børn, som havde set »The criminal code«. Indstillingen til krig blev igen undersøgt efter otte måneder blandt de børn, som havde set »Intet nyt fra Vestfronten«. Holdningen til negre blev genundersøgt efter otte måneder blandt dem, som havde set »En nations fødsel«.

I alle disse undersøgelser, med to undtagelser, som skal omtales nedenfor, gav follow-up undersøgelsen samme resultat: filmeffekten (forstået som gruppe-middelværdiens afvigelse fra den første målings gruppe-middelværdi) formindskedes med tiden, men effekten var dog til stede endnu ved den sidste undersøgelse, altså i ét tilfælde endnu atten måneder efter.

Lignende resultater opnåedes ved gentagne målinger i forsøgene med kumulativ effekt.

Afvigende herfra var langtidseffekterne af »Four sons« og »Intet nyt fra Vestfronten«. De børn, som havde set den førstnævnte film, indtog seks måneder efter filmforevisningen et standpunkt til tyskerne, som var endnu mere positivt, end den, der havde været umiddelbart efter filmen. »Intet nyt fra Vestfronten« havde - som allerede anført - en tydelig effekt i pacifistisk retning umiddelbart efter filmen. Da undersøgelsen blev gentaget efter otte måneder, viste børnenes holdning til krigen at have ændret sig i modsat retning: gennemsnitsindstillingen var nu signifikant mere positiv til krigen, end den havde været i den første undersøgelse inden den første filmforevisning. Forfatterne har ikke kunnet angive en rimelig forklaring på disse resultater.

Manglen på kontrolgrupper er særlig stor i de to sidstnævnte eksperimenter. Uden kontrolgrupper er det umuligt at tage stilling til spørgsmålet om, hvorvidt disse resultater alene skyldes filmpåvirkningen eller påvirkninger uden om filmen. Men det må samtidig indrømmes, at det er meget vanskeligt overhovedet at operere med kontrolgrupper i sådanne langtidsundersøgelser.

Uden den reservation, som de sidstnævnte undersøgelser kunne have givet anledning til, tolkedes langtidsundersøgelserne som indicium på »at en films attitude-påvirkende effekt vedvarer trods en vis nedgang i retning mod det standpunkt, som blev indtaget, inden filmen oprindeligt var blevet præsenteret« (Peterson & Thurstone, side 66).

Egentlige langtidsundersøgelser, der strækker sig over det meste eller store dele af individets barndom og ungdom, findes desværre ikke vedrørende filmpåvirkninger. Det må også anses for at være umådelig vanskeligt - mange vil mene umuligt - at foretage sådanne undersøgelser, hvor alle andre eller de fleste andre væsentlige faktorer der influerer individets udvikling i øvrigt holdes konstant undtagen lige netop størrelsen og arten af filmforbrug. I de få langtidsundersøgelser, der findes, har man undersøgt isolerede påvirkninger og er ikke gået udover knapt to år og har kun anvendt tre filmpåvirkninger som en del af den eksperimentelle procedure. Foruden Peterson & Thurstone har Irwin Rosen (1948) konstateret en umiddelbar forandring af publikums holdning til jøder efter forevisningen af filmen »Gentleman's Agreement«. En måling tre dage efter viste, at ændringen stadig var signifikant om end i mindre grad, virkningen var der stadig, men var formindsket. Dette resultat stemmer overens med Peterson & Thurstones undersøgelser, som jo viste, at filmpåvirkningen kan have en tendens til at ebbe ud: Man må forestille sig, at det følelsesmæssige engagement svækkes efterhånden, som man kommer på afstand af den oprindelige filmoplevelse.

Man har ad indirekte vej forsøgt at måle langtidsvirkningen ved at sammenligne en gruppe film-storforbrugere med småforbrugere.

Den tidligere omtalte undersøgelse af Shuttleworth & May (1932) var et forsøg på at angribe denne problemstilling. I et stort antal større byer i forskellige stater i USA udvalgte forskerne to ekstreme grupper blandt skolebørn med hensyn til biografforbrug. I hver gruppe var der ca. 400 skolebørn. I den ene var forbruget omkring 2,8 film pr. uge, i den anden gruppe var der kun børn, som gik i biografen nogle få gange om året. De to grupper var ens med hensyn til bl.a. køn, alder, intelligens, skolestandpunkt og social baggrund, og der udførtes en omfattende undersøgelse af disse børn. Bl.a. undersøgte man børnenes indstilling til og mening om en lang række forhold. Kun i ganske få tilfælde kunne man konstatere for-

skelle på de to grupper med hensyn til deres meningsmæssige indstilling.

Det drejede sig som regel om forskelle, man ingen væsentlig betydning kan tillægge. Vedrørende børnenes syn på fremmede nationaliteter adskilte grupperne sig således, at »filmbørnene «s syn på spaniere var mere romantisk, og at de i større udstrækning syntes, at russerne var hyggelige og rare mennesker. Politiet blev af »filmbørnene« i højere grad anset for at være brutal end af den anden gruppe af børn. Filmbørnene gav større udtryk for interesse for påklædning, og endelig havde denne gruppe lettere ved at affinde sig med brutalitet over for kvinder end de ikke-frekvente. (I det omfang disse forskelle afspejler en filmpåvirkning, er det ingenlunde sikkert, at netop disse forskelle vil fremtræde i dag. Filmrepertoiret og filmenes stereotypier har ændret sig meget siden begyndelsen af 30-erne).

Foruden at undersøge børnenes meninger undersøgte man også, hvorledes børnene blev bedømt af lærere og kammerater. Filmbørnene blev gennemgående vurderet ringere end den anden gruppe på flere vigtige punkter; de var mindre samarbejdsvillige, viste mindre selvkontrol og emotionel stabilitet, de havde et ringe omdømme i skolen og ringere skolepræstationer. Ved kammeratvalget (nævn din »bedste ven«) nævntes imidlertid filmbørnene oftere, end de som sjældent gik i biografen.

Man kan dog ikke betragte disse forskelle som alene visende hen til filmpåvirkningerne. Der er tale om karaktertræk, der finder deres udformning i dybere lag af personligheden, og som næppe lader sig påvirke af film, hvilket som regel også fremhæves af de forfattere, der har arbejdet med disse problemer. Desværre ser man ikke desto mindre, at disse resultater i filmcensurdiskussioner benyttes som statistiske beviser på filmens skadelige indflydelse. For eksempel har den ofte konstaterede sammenhæng mellem ungdomskriminalitet og filmforbrug været taget som bevis for filmens direkte asocialiserende virkning. Man må imidlertid langt snarere antage, at det store filmforbrug er et symptom ligesom de øvrige iagttagede adfærdsafvigelser på dybereliggende psykologiske vanskeligheder. I hvert fald kan man ikke alene på det foreliggende grundlag afgøre, om skadeteorien eller symptom-teorien er den rigtige.

7. Om film og kriminalitet.

Et af de spørgsmål, man har interesseret sig særligt for i forbindelse med mulige uønskede virkninger af filmpåvirkningerne, er sammenhængen mellem film og kriminalitet: virker hyppige biografbesøg kriminalitetsfremkaldende? Spørger man de kriminelle selv, er mange af dem overbeviste om, at de er blevet forledt af film, men spørger man eksperterne, er der en udbredt enighed, så udbredt at den næsten må karakteriseres som total, om, at der intet grundlag er for at antage, at film skulle kunne fremkalde kriminalitet, men at eventuelt stort filmforbrug blandt de kriminelle må anses for at være et symptom på de samme dybereliggende vanskeligheder, som også giver sig udslag i kriminaliteten, jfr. UNESCO, 1961, side 62-66, og Europarådets rapport af 1963 om massemediernes indflydelse på ungdomskriminalitet.

Man ser sommetider den påstand fremført, at unge har fået ideen til en kriminel handling gennem en film, men dette har dog kun kunnet påvises i meget, meget få tilfælde ud af de flere tusinde tilfælde af kriminalitet, som man har registreret. Hans-Wilhelm Lavies (1954) foretog således en undersøgelse i Vest-Tyskland i alle større byer med et indbyggerantal over 10.000. I alt sendte han spørgeskemaer til 320 børnedomstole fordelt over hele Vest-Tyskland, og hvoraf 200 blev besvaret. Domstolene understregede, at man kun i uhyre få tilfælde mente at kunne antage, at en film havde en direkte indflydelse på den kriminelle handling, men at presse og radio ikke desto mindre til trods herfor meget ofte tillagde børnedomstolene den opfattelse, at en film direkte havde været årsag til handlingen.

For en udenforstående er det umuligt at bedømme, om en film i et givet tilfælde med rimelighed kan siges at have direkte vejledt en kriminel i hans forehavende. En bevisførelse må forudsætte et så indgående politi-teknisk kendskab til begivenheden, at kun meget indgående studier vil kunne berettige én til at tage stilling. Der må derfor i almindelighed advares mod for hastige slutninger på dette område, og der må specielt advares imod den fare, der netop ligger i, at udenforstående ikke uden videre kan kontrollere, om en given konklusion er rigtig, medens man i videnskabelige undersøgelser af films virkninger har mulighed for at bedømme en undersøgelses værdi og rimeligheden af de konklusioner, der drages på dens grundlag.

Det kan vel trods alt antages, at det kan forekomme, at en film direkte kan give anvis-

ninger på, hvorledes en kriminel handling kan udføres og udføres f.eks. med ringe risiko for opdagelse, og at filmen i det hele taget kan belære potentielle kriminelle om, hvad de skal passe på for ikke at blive opdaget (samtidig med at filmen dermed også kan afskrække andre fra at løbe risikoen). Men det må samtidig erkendes, at det kun er i uhyre få tilfælde, at de eksperter, der har været fortrolige med en sags akter, har turdet konkludere, at en film direkte har givet en ung mand ideen til en kriminel handling.

I diskussionen af films kriminalitetsskabende virkning har i øvrigt også to mod-synspunkter gjort sig gældende, der begge har begrundet filmens gavnlige indflydelse på kriminalitet: for det første har man sagt, at sålænge man ser film (sover), synder man ikke; for det andet har man hævdet, at gangsterfilm, f.eks. tværtimod at stimulere lysten til selv at prøve noget lignende dels afskrækker én fra at prøve, og dels så at sige virker udløsende på en eventuel trang til at gøre noget kriminelt. Især det sidste har spillet en rolle i film-debatten i forbindelse med den såkaldte katharsis-teori contra stimuleringsteorien, hvilket skal behandles i næste afsnit.

8. Om katharsis-teorien.

En af de teorier, man uvægerlig støder på i forbindelse med en debat om filmens skadelige virkninger, går nemlig ud på, at film tværtimod at virke skadelig kan virke gavnlig ved på en harmløs måde at virke som katharsis (renselse eller afløb) f.eks. for aggressioner. Tanken er, at man under en film, der er rigeligt forsynet med voldsscener, i virkeligheden får afløb for sine egne aggressive drifter. Denne katharsisteori har eksisteret lige så længe som påvirknings-hypotesen, der går ud på, at tilskuernes aggressive tilbøjeligheder øges ved at overvære aggressive film.

Hver teori har haft sine fortalere, og mange ord har været fremført til forsvar for synspunkterne og gensidig overtalelse af modstanderne.

Først fornylig har man gjort forsøg på at føre striden mellem de to parter ad psykologisk-videnskabelig vej, og efter disse undersøgelser kan man på en afgørende måde skærpe problemstillingen.

Et af de første eksperimenter syntes at støtte katharsis-teorien. Det blev udført af Seymour Feshbach i USA og citeres ofte af modstandere af filmcensur (Feshbach, 1955, 1961).

Kort fortalt gik hans undersøgelser ud på følgende: En gruppe studerende deltog i en række forsøg på hans laboratorium. I et af de første forsøg blev de fornærmet på det groveste af en forsøgsassistent, der havde tilstrækkeligt talent i retning af det irriterende, at han hurtigt gjorde forsøgspersonerne sure og irriterede på sig. Nogle af studenterne fik dernæst - uden at det havde nogen forbindelse med det forsøg, som assistenten havde ledet - en film at se, som var specielt udvalgt, fordi den indeholdt en voldsom aggressionsscene. Filmen var THE CHAMPION med Kirk Douglas i hovedrollen som professionel bokser. Man valgte at vise dem en scene, hvor man ser Douglas i en kamp, og hvor han får en forfærdelig omgang klø. De studerende, der fik denne film at se, gav i mindre grad udtryk for deres vrede og aggression, da den senere blev undersøgt, end de studenter, der så en neutral film. Altså, lød konklusionen, havde filmen virket på den måde, at tilskuerne havde fået afløb for deres egen irritation. Forsøgsresultatet støttede katharsis-teorien.

Men: der er jo andre fortolkningsmuligheder. Det kunne jo være, at filmen havde virket så afskyelig, at den i virkeligheden havde forskrækket dem, der så den, og det *var* virkelig en afskyelig boksescene. Det, man var vidne til, fik måske én til at føle, at vrede kan føre til noget ondt og destruktivt og derfor bør holdes under kontrol, og studenterne kunne være blevet lidt betænkelige over deres egne aggressive tilbøjeligheder, og det kan derfor tænkes, at de følte en vis trang til at beherske og dæmpe deres egen vrede. Katharsis-teorien kunne ikke uden videre akcepteres.

Det første grundstød mod denne teori kom i øvrigt snart i børnepsykologiske undersøgelser, som jeg nu skal omtale, og som er udført af en række psykologer ved et universitet i Californien under ledelse af Albert Bandura (1963).

Kort fortalt gik Banduras undersøgelser ud på følgende: Børnene blev iagttaget, én ad gangen, medens de arbejdede med småopgaver og under leg. I én forsøgsrække lod man barnet overvære, at en voksen, som kom ind i det samme lokale, hvor barnet sad, gav sig til at lege med en stor, tung dukke, en slags kæmpetumling på højde med et seks-syv års barn. Den voksne legede først mere tilfældigt med dukken, men gav sig så til at behandle dukken mere oe mere voldsomt. Til sidst blev dukken

kylet rundt i lokalet, den voksne satte sig på dukken og boksede vildt på den, dukken blev slået med en hammer o.s.v. o.s.v. Kort efter blev barnet bedt om at komme ind i et andet venteværelse. Her var der en masse legetøj, deriblandt en dukke magen til. Man iagttog nu barnets leg gennem en såkaldt one-way screen, og man så ikke blot, at barnet legede mere aggressive lege end normalt, men tillige at det gav sig til at overfalde dukken og efterligne dét, den voksne havde gjort.

Tilsvarende forsøg blev gjort med andre børn, der så en film, hvor i øvrigt den samme voksne var filmet, mens dukken blev mishandlet. Andre børn så en tegnefilm, hvor dukken blev maltrakteret. Det, man ville, var at se, om de forskellige virkelighedsgrader havde nogen indflydelse på børnenes imitation. Det viste sig, at der ikke var stor forskel på de tre måder, barnet oplevede voldsscenen på, men at filmen af den voksne person og dukken havde den stærkeste virkning.

Denne undersøgelse gik tydeligt imod katharsis-teorien ligesom andre undersøgelser af børn (f.eks. Lövaas, 1961), men spørgsmålet var nu, om det var fordi, der var tale om børn fra 3 til 5 år. Måske er det kun voksne, der kan få afløb for deres vrede ved at gå til boksekamp.

Lad os gå tilbage til Feshbach's undersøgelse med boksescenen.

Denne undersøgelse er yderligere analyseret igennem af Leonard Berkowitz (1963). Han mente, at Feshbach's resultat skyldtes, at studenterne blev forskrækkede over den voldsomme aggressions-scene, eller at de i hvert fald ikke kunne føle, at voldsomhederne var retfærdiggjort. Og han gjorde følgende eksperiment (Berkowitz, 1964):

Han arbejdede med forsøgspersonerne én ad gangen. Hver forsøgsperson mødtes med en anden person, som de troede var forsøgsperson, som de selv, men som i virkeligheden var en forsøgsassistent. Formålet med forsøgene, sagde man, var at studere forandringerne i blodtrykket under løsning af forskellige opgaver, og derfor gav man begge personer et armbælte på, der var forbundet med et apparat, som registrerede blodtrykket. I virkeligheden ville man kun se, om den aggressive boksefilm virkelig havde den effekt, der var blevet påstået. Man arbejdede altså med den samme film med Kirk Douglas,

Først fik de to personer til opgave at løse en intelligensprøve. Under dette var forsøgsassistenten instrueret om at fornærme forsøgspersonen intenst og såre ham.

Derefter viste man dem boksescenen, og da den var færdig, sagde man til assistenten, at han nu skulle gå ind i et andet lokale og løse endnu en opgave. Han skulle tegne en skitse til en grundplan for et én-familiehus. Denne skitse ville man så forelægge forsøgspersonen, som derefter skulle vurdere, hvor god eller dårlig han syntes, at skitsen var i forhold til de krav, der var stillet. I virkeligheden fik alle forsøgspersoner den samme skitse forelagt, men det vidste man ikke.

For nu at give forsøgspersonen lejlighed til at udtrykke sin surhed og vrede over for assistenten instruerede man ham om at trykke på en kontakt for hver gang, han fandt noget at kritisere i assistentens skitse. Hver gang, han trykkede på kontakten, troede han, at han gav assistenten et mindre elektrisk stød, og han kunne graduere sin kritik ved at variere antallet af elektriske stød.

Hvilke resultater fik man nu?

Forsøgspersonerne var inddelt i forskellige grupper. Nogle af dem havde fået en forklaring på boksescenen, hvorefter man foregav, at Kirk Douglas, som fik alle kløene, var en værre skurk, som så at sige fortjente dét, han fik. For disse forsøgspersoner var aggressionen, de oplevede, retfærdiggjort.

Andre forsøgspersoner fik en forklaring, der nærmest indstillede dem på, at kløene var ufortjente.

Det viste sig, at de forsøgspersoner, som havde oplevet, at bokse-aggressionen var retfærdiggjort, blev opildnet til selv at udtrykke deres egen aggression over for forsøgsassistenten. De straffede ham med elektriske stød dobbelt så meget som de forsøgspersoner, som ikke havde oplevet de klø, Kirk Douglas fik som retfærdiggjort.

Forsøgene blev varieret på andre måder. I visse forsøg introducerede man assistenten som »et medlem af universitetets bokseklub« (så reagerede man mere aggressivt over for ham) og i andre forsøg som »medlem af studenternes debatør-sammenslutning« (så reagerede man mindre aggressivt over for ham).

Konklusionen på Berkowitz' undersøgelse må blive, at katharsis-teorien ikke holder, som man tidligere har tænkt sig. Man får *ikke* afløb af at overvære andres vrede, hvis man selv

har trang til at være vred, og hvis den vrede, man oplever på filmen, synes at være retfærdiggjort på en eller anden måde, og hvis man får lejlighed til at vise sine aggressioner. Det var ikke engang nok, at de opildnede forsøgspersoner så en anden person give strafpoint for grundplanen. Da han syntes, det var nok, fortsatte de med at straffe den, der selv havde irriteret dem.

Og dog må man nok stadig mene, at det kan betyde afspænding at sidde i en biograf et par timer. Man kommer dog væk fra sine problemer og fra de personer, der er de onde i ens liv. Men det var ikke dét, man oprindelig havde tænkt sig med katharsis-teorien.

9. Om distance-teorien.

Det har ofte været diskuteret i forbindelse med filmcensur, om det kan tænkes, at en film har større virkning på en tilskuer, hvis den foregår i et hjemligt miljø, medens den film ingen eller mindre virkning har, der foregår i et fremmed miljø. Der foreligger imidlertid ingen undersøgelser, som kan afgøre dette spørgsmål. Man må vel antage, at det fremmede miljø i sig selv vil kunne medføre en sådan afstand mellem film og tilskuer, at filmen vil have ringere virkning. Dog vil den enkelte tilskuers almindelige påvirkelighed komme til at spille en rolle her. Nogle mennesker har en evne til at leve sig ind i og leve med i dét, der foregår i selv et helt fremmed miljø, medens andre har ringe evne til at lade sig påvirke af selv dét, der ligger dem personligt ganske nær. Det er tænkeligt, at den almindelige påvirkeligheds-»evne« spiller en mere afgørende rolle for slutresultatet end de specielle faktorer, som vedrører en tilfældig lighed med filmens miljø.

Eventuelle ligheder med det hjemlige miljø spiller dog stadig en rolle i forbindelse med spørgsmålet om en films uønskede virkning. På den ene side vil nogle mennesker hævde, at en film, der f.eks. skildrer de meget rå og voldsomme gangstermetoder, der kendes fra USA, ikke vil kunne få nogen skadelig virkning, fordi de hjemlige forhold ikke provokerer til anvendelse af tilsvarende metoder, hvorfor man ifølge disse menneskers vurdering ikke behøver at tage så tungt på sådanne »urealistiske« film, medens på den anden side andre mennesker vil fremføre, at vore unge nødig skulle lære disse metoder eller vænnes til dem og dermed udsættes for denne forråelse. Utvivlsomt vil mange mennesker være ængstelige for, at overtagelsen af nye adfærdsformer fremskyndes i de tilfælde, hvor de allerede er på vej, eller ligefrem tilskyndes gennem sådanne rå omend nok så »urealistiske« film. Der findes imidlertid ingen undersøgelser, der kan belyse, hvorledes kriminalitetsformen ændrer sig, og om den står under indflydelse af film-påvirkninger.

10. Spiller det kunstneriske en rolle?

Der findes ingen undersøgelser, hvor »samme tema« er vist i, hvad man kunne kalde en kunstnerisk form og derefter i en spekulationsform, og man har i videnskabelige undersøgelser ikke taget stilling til, om en kunstnerisk film kan øve større indflydelse end den ikke-kunstneriske. I den forbindelse må man i øvrigt ikke glemme, at hvad der kan fremtræde som kunstnerisk for de mange, kan blive anset for at være sentimentalt eller en bevidst spekulation af de få, og omvendt, at det, der opleves som kunstnerisk af de få, ofte ikke forstås af de mange. Det vil derfor være svært at se, hvorledes én gruppes bedømmelse af, hvad der er kunstnerisk, kan få afgørende indflydelse på en stillingtagen til filmcensur.

11. Specielt om det seksuelle.

Der er ingen omfattende undersøgelse af, hvilken indflydelse erotiske eller seksuelle film kan have, og som samtidig er af acceptabel videnskabelig standard. I én gruppe af undersøgelser har man arbejdet med psykoanalytiske tolkninger af forsøgspersoners adfærd og udtalelser, men det er svært at se, hvorledes man kan bygge videre på disse undersøgelser. Af direkte undersøgelser findes — såvidt det har kunnet konstateres — kun én undersøgelse, nemlig den tidligere omtalte Payne Fund undersøgelse af Dysinger & Rucknick, der viste, at erotiske scener gav det største emotionelle udslag i pubertetsgruppen, mindre hos de voksne og allermindst i børnegruppen. Man kunne ønske, at denne undersøgelse blev gentaget med mere tidssvarende registrering af de autonome reaktioner og med mere nutidig statistisk analyse af de indsamlede data samt med et større antal forsøgspersoner; indtil videre må vi bygge alene på den.

Dysinger & Rucknicks undersøgelse viste imidlertid kun, at de unge mellem 13 og 19 år reagerede emotionelt stærkere på de erotiske

TABEL 1

Fra Kinsey *et al. Sexual behavior in the human female* (Philadelphia: Saunders, 1953). Tabellerne er hentet fra side 651 ff

Psykologiske faktorer i den seksuelle stimulering

(K = kvinder; M = mænd)

	Stimuleringen er bestemt eller hyppigt forekommet		Nogen stimulering		Ingen stimulering		Samlede antal personer udspurgt	
	K %	M %	K %	M %	K %	M %	K	M
Stimulering ved at se:								
1. det modsatte køn (nøgen eller påklædt)	17	32	41	40	42	28	5772	4226
2. ens eget køn	3	7	9	9	88	84	5754	4220
3. nøgenbilleder	3	18	9	36	88	46	5698	4191
4. det modsatte køns kønsorganer	21	mange	27	mange	52	få	617	7
5. sine egne kønsorganer	1	25	8	31	91	44	5725	3332
6. film	9	6	39	30	52	64	5411	3231
7. strip tease, burlesque	4	28	10	34	86	38	2550	3377
8. billeder af seksuel aktivitet	14	42	18	35	68	23	2242	3868
9. dyr i coitus	5	11	11	21	84	68	5250	4082
10. litteratur	16	21	44	38	40	41	5699	3952
11. stimuleret af erotiske historier	2	16	12	31	86	53	5523	4202
12. stimuleret af sado-masochistiske historier	3	10	9	12	88	78	2880	1016
13. stimuleret af at blive bidt	26	26	29	24	45	50	2200	567
14. stimuleret af fantasier om modsatte køn	22	37	47	47	31	16	5772	4214

film end børnene og de voksne. Dette passer vel meget godt med den almindelige opfattelse af pubertetens psykologi, men der ligger dog ikke heri, at de erotiske scener kan virke skadelige eller på uønsket måde.

Det er ikke helt let at afgøre, hvad der skal forstås ved »uønsket« i denne sammenhæng. Én mulighed er, at der ved uønsket skal forstås, at de erotiske eller seksuelle film kan fremkalde seksuelle vanskeligheder og problemer hos de unge, en anden mulighed er, at disse film kan provokere de unge til en seksuel adfærd, der er uønsket af samfundet.

Der foreligger ikke direkte undersøgelser af, om sådanne virkninger kan spores, men der findes imidlertid et temmeligt afgørende indirekte bevis på, at disse virkninger ikke fremkommer. Der findes nemlig ikke i den psykologiske, og specielt heller ikke i den klinisk psykologiske og endvidere ikke i den psykiatriske litteratur optegnelser, som tyder på, at man har fundet tegn på uheldige virkninger. Dette kan tillægges så meget større vægt, som man jo ved, at netop en udspørgen om det seksuelle af teoretiske grunde anses for at være af stor vigtighed, og at man netop beskæftiger sig uhyre meget med disse emner inden for de pågældende fagområder. Men man har, som sagt, ikke stødt på et sådant stort antal af tilfælde, hvor film har influeret på uønsket måde, som det skulle forventes, dersom den teori var rigtig, der går ud på, at erotiske og seksuelle film kan virke

på uønsket måde. Man kan end ikke finde et lille antal beskrevet i litteraturen. Det omtales simpelthen ikke i journaler, ved konferencer, ved internationale kongresser og i lærebøger, hvor det jo skulle være en fast tilbagevendende sag, dersom den omtalte teori var rigtig.

Det kan med stor sikkerhed konkluderes, at erotiske og seksuelle film ikke har de ovenfor omtalte uønskede virkninger på en sådan måde, at det er blevet registreret i de tusinder af tilfælde, der dagligt undersøges verden over af psykologer og psykiatere.

I denne forbindelse er det i øvrigt interessant at erindre sig, at man i Kinsey-rapporten om seksuel adfærd (Kinsey *et al.*, 1953) fandt, at film i sjældnere tilfælde end f.eks. fotografier og bøger virkede erotisk-seksuelt stimulerende, jfr. tabel 1. Dette er så meget mere interessant at bemærke sig, fordi det går stik imod den gængse opfattelse, at netop filmen med sin større realitet og sine bevægelser skulle virke stærkere end det stillestående billede.

At filmen virker stærkere end et fotografi kan måske være og er vel formentlig rigtigt, når det f.eks. drejer sig om skrækvirkninger, men det er altså ikke uden videre rigtigt, når det drejer sig om det erotisk-seksuelle, hvor filmen virker mindre stimulerende end f.eks. fotografier. Det stillestående billede gør det muligt, at man kan fastholde indtrykket og dermed fordybe sig i detaljerne og lade fantasien trænge ind i det skjulte eller det, der ikke vises åbent og blot antydes (netop det antydede og skjulte kan virke særligt tiltrækkende i forbindelse med erotiske oplevelser, jfr. den almindeligt kendte tilbøjelighed til at anse en halvpåklædt for at være mere »ophidsende« end en helnøgen skikkelse).

Man vil måske ligefrem kunne sige, at forestillingen eller fantasien om, hvad der bliver vist i den »dristige« film henne på torvet, kan virke mere ophidsende end overværelsen af selve filmen, og at det muligvis er dette fænomen, der kan være en del af forklaringen på forhåndsforargelsen, som man møder i visse kredse.

Selv om selve overværelsen af en film altså ikke kan angives at virke nær så stimulerende som det at se på et fotografi, kan dog den senere fantaseren tilbage til, hvad man så i filmen, måske nok bidrage sit til at stimulere det erotisk-seksuelle liv, men det var dog næppe det, man oprindelig havde tænkt sig, da man overvejede, om film på en skadelig måde kunne virke erotisk-seksuelt ophidsende.

12. Kan en filmoplevelse fremkalde sindslidelser?

Der findes ganske enkelte beretninger om personer, der - som det hævdes i artiklerne - er blevet så påvirket af en filmoplevelse, at dette har fremkaldt en sindslidelse. Disse beretninger er imidlertid så sjældne, at de næppe kan give anledning til overvejelser i forbindelse med en censurdebat.

13. Om film, panik og optøjer.

På samme måde som film sjældent fremkalder panik i det enkelte menneskes livsførelse, er det sjældent, at en film har givet anledning til panik og optøjer. Det er i virkeligheden kun kendt én gang herhjemme og under ganske særlige omstændigheder, nemlig da presse-foromtale ligesom skabte en stemning for, at der - som man sagde - skulle være sjov i gaden. Det drejede sig om hændelserne omkring den såkaldte rock og rul film, nemlig den amerikanske film »Rock around the Clock«, der i 1957 havde premiere på en strøgbiograf, og hvor der i fem dage i træk forekom optøjer i den indre by på og omkring Rådhuspladsen (jfr. en detaljeret rapport af Britt-Mari Persson Blegvad, 1964)

Det må antages, at der skal særlige og for en stor del ukendte omstændigheder til, før en film fremkalder sådanne tumulter. I radioen derimod, hvor man kan foregive, at en udsendelse er dokumentarisk, kan det forekomme, at en udsendelse fremkalder panik, ligesom en science fiction film fornylig gav anledning til usædvanlige skrækreaktioner herhjemme, selv om man både før og efter udsendelsen understregede, at der var tale om fiktion.

Da man ikke er bekendt med de afgørende faktorer, som kan føre til, at en film-premiere giver anledning til optøjer, og derfor ikke kan forudsige, hvilke film der vil blive tale om, og da en censur-afgørelse måske skal træffes længe før den situation opstår, da den måske kan være den faktor, som udløser optøjer omkring en given film (i tilfældet med rock og rul-filmen var det ikke mindst en koncert i K.-B.-hallen, som spillede en udløsende rolle), kan jeg ikke forestille mig, at faren for, at en film kan føre til optøjer, kan få indflydelse på en censurering af den.

Konklusion: om filmcensur.

Som nævnt i indledningen vil man kunne holde spørgsmålet om, hvorvidt vi fortsat skal have en filmcensur, og hvilken form den skal have, ude fra spørgsmålet om, hvilke resultater de foreliggende undersøgelser har haft, selv om resultaterne vil kunne få indflydelse på en eventuel argumentation:

Et forslag om filmcensur må bero på en personlig vurdering af, at de og de virkninger er uønskede, og her spiller undersøgelserne en rolle ved at oplyse, i hvilket omfang de uønskede virkninger i virkeligheden forekommer. Undersøgelserne spiller naturligvis en rolle ved at kunne afsløre eventuelle andre virkninger, som vi ikke på forhånd kendte, men som vi, når de fremlægges, må anse for uønskede.

De foreliggende undersøgelser kan i relation til gældende censurbestemmelser give anledning til følgende konklusioner:

1) For det første kan man spørge, om film kan krænke ærbarheden, og om det er uønskeligt, at dette finder sted. Hvis man sætter krænkelse af ærbarhed i forbindelse med erotiske og seksuelle scener eller emner, må man konkludere, at der - som tidligere nævnt - i virkeligheden kun findes én direkte undersøgelse at støtte sig på, nemlig Dysinger & Rucknick's undersøgelse fra 1933, der viste, at de unge mellem 13 og 19 år reagerede følelsesmæssigt stærkere på erotiske film (som udtrykt gennem autonome reaktioner) end børn under 13 år og voksne over 19 år. I de videnskabelige undersøgelser konstaterede man blot dette resultat og tog ikke stilling til, om man måtte mene, at det skulle være uønskeligt, at man i puberteten har en tendens til at reagere på denne måde. Endvidere viste Kinsey-rapporten, at film kun i mindre grad i forhold til f.eks. bøger og fotografier gav anledning til en forøgelse af den erotisk-seksuelle reaktion.

Hvis man vil mene, at film kan krænke ærbarheden, forstået som her anført, og at dette er uønskeligt, kan man ikke begrunde dette med, at film fremkalder seksuelle problemer for de unge. Der er intet, som tyder herpå i den omfattende kliniske litteratur om psykologiske eller psykiatriske undersøgelser, hvor man netop er interesseret i at belyse det enkelte menneskes erotiske-seksuelle vaner og indstilling.

Hvis man mener, at film kan krænke ærbarheden, og at dette er uønskeligt, bør man begrunde dette på anden måde.

2) Kan film virke forrående, og er dette uønskeligt? Holder vi os her alene til spørgsmålet om, hvorvidt film med et aggressivt-voldspræget indhold kan forøge tilskuerens trang til selv at udtrykke sig voldeligt - eller måske tværtimod giver tilskueren afløb for hans personlige aggressioner — så tyder de foreliggende undersøgelser på, at film under visse omstændigheder kan forøge tilskuerens aggressivitet, idet det dog må understreges, at der i de pågældende undersøgelser er tale om laboratorieeksperimenter, hvor man har arbejdet med film af knapt ét kvarters varighed. Det kan ikke udelukkes - før det er undersøgt - at en halvanden times film har en ganske anden tendens til at skabe afløb og afspænde tilskueren. For børns vedkommende synes det klart nok, at de stimuleres af aggressive film og i deres leg efterligner, hvad de har set på filmen. For voksne personer må man formentlig antage, at der i visse tilfælde vil kunne være tale om, at en voldspræget film kan forøge tilskuerens trang til at udtrykke sig gennem voldspræget adfærd, ikke mindst hvis denne person støttes hertil af den toneangivende i den gruppe, han tilhører, og som han måske var sammen med i biografen. Der er i undersøgelserne ikke taget stilling **til,** om det er uønskeligt, at menneskers aggressive tilbøjeligheder stimuleres.

3) Kan film påvirke børns sind eller retsbegreber og på en måde, man vil betegne som uønsket? Film kan chokere børn. Der findes strengt taget ingen undersøgelser, som belyser, om film på skadelig måde kan påvirke børns retsbegreber, men det kan ikke udelukkes, at en film, der strider mod den retsfølelse, et barn opdrages til at have, vil kunne virke chokerende på barnet. Den sproglige formulering af den gældende bestemmelse er næppe helt korrekt. Der bør ikke tales om børns retsbegreber, men om de retsbegreber, samfundet ønsker børnene skal oplæres i, eller noget dertil svarende.

Herudover giver de foreliggende undersøgelser anledning til følgende konklusioner: 4) der

er ikke fundet film-virkninger, som man ikke på forhånd havde kendskab **til;** 5) filmforbruget er tilstrækkeligt stort **til,** at eventuelle kumulative virkninger vil kunne gøre sig gældende, og i en censur-debat bør man derfor i særlig høj grad beskæftige sig med de unge, som ser én film ugentlig eller mere; 6) børn oplever film på en anden måde end voksne og har sådanne vanskeligheder med forståelse af filmsproget, at dette i sig selv kunne begrunde en børne-censur; 7) resultaterne synes ikke at stride imod, men måske snarere at underbygge en fortsat censuradskillelse mellem børn under 12 år og børn over 12 år, selv om resultaterne ikke berettiger til så generelt og skarpt at skelne mellem aldersgrupperne, som det kan være nødvendigt i en lovgivning; 8) der er ingen undersøgelsesresultater, som særligt begrunder en adskillelse omkring 16 år, men på den anden side er der heller ikke oplyst noget, som går imod netop denne adskillelse.

Efterskrift.

Jeg har ment, at det ikke tilkom mig at gå længere i konklusionerne og er derfor ikke kommet ind på mine personlige vurderinger af spørgsmålet om, hvilken form filmcensuren bør have, og i hvilket omfang den bør opretholdes.

Gerhard Nielsen.

Referencer

Bandura, A., Ross, Dorothea & Ross, Sheila, A. Imitation of film-mediated aggressive models. J. *abnorm, soc. Psychol.,* 1963, *66,* 3-11.

Behringer, Gertrude. Welche Rolle spielt der Film tatsächlich im Leben unserer Jugend? I: UNESCO, 1961, side 18.

Berkowitz, L. & Rawlings, E. Effects of film violence on inhibitions against subsequent aggression. *J. abn. soc. Psychol.,* 1963, *66,* 405-412.

Berkowitz, L. The effects of observing violence. *Scientific American,* 1964, *210,* 35-42.

Blegvad, Britt-Mari. Newspapers and rock and roll riots in Copenhagen. *Acta sociologica,* 1964, *7,* 151-178.

Box, K. & Moss, L. *The cinema audience.* I. Mayer, J. P. (Ed.) *British cinemas and their audience.* London: Dennis Dobson, 1948.

Brudny, Wolfgang. Se: Keilbacker, M. *et al. Kinder sehen Filme.* Miinchen: Ehrenwirth, 1957.

Cartwright, D. Some principles of mass persuasion. *Hum. Rel.,* 1949, *2,* 253-267.

Cooper, E. & Dinerman, H. Analysis of the film »Don't be a sucker«: a study in communication. *Publ. Opin. Quart.,* 1951, 75, 243-263.

Dysinger, W. S. & Rucknick, C. A. *The emotional responses of children to the motion picture situation.* New York: MacMillan, 1933.

Dale, Edgar. *Children's attendance at motion pictures.* New York: MacMillan, 1935.

Europarådets rapport om massemedierne og ungdomskriminalitet. Strasbourg, 1963 (duplik.).

Feshbach, S. The drive-reducing function of fantasy behavior. J. *abnorm, soc. Psychol.,* 1955, *50,* 3-11.

Feshbach, S. The stimulating versus cathartic affects of a vicarious aggressive activity. J. *abnorm, soc. Psychol.,* 1961, *63,* 381-385.

Forman, Henry J. *Our movie-made children.* New York: MacMillan, 1933.

Furhammer, Leif. Film, attitydpåverkan. Förhandspreparation. Uppsala: Institution för pedagogik, 1963 (dupl.).

Gerhartz-Franck, Ingrid, *Über Geschehensgestaltung in der Auffassung von Filmen durch Kinder.* Leipzig: Barth, 1955.

Gel'mont, A. M. *Izucenie detskogo kinozritelja.* Moskva: Roskino, 1933, p. 64. Refereret i UNESCO 1961, side 13.

Hart, W. A. Visits to the cinema by young people. Refereret i UNESCO, 1961, side 21.

Heinrich, Karl. *Bibliographie Film und Jugend.* Frankfurt am Main: Hochschule fiir Internat. Pädagogische Forschung, 1959.

Heuyer, G. *et al.* Sur quelques reactions d'enfants inadaptés. *Rev. internat, filmol.,* 1952, III (9), 71-79.

Heuyer, G. Cinéma et affectivité. I: *L'école des parent.* Paris, 1956, *3,* 15-27.

Heuyer, G. Influence immédiatement décelable du film å partir de 10 ans. Refereret i UNESCO, 1961, side 37.

Hoffman, Hermann. Das Problem der Reiziiberflutung. Bericht iiber die Ergebnisse einer Testvorfiihrung des Films »Die Feuerspringer

von Montana«. I: Film, Jugend, Schule, Gelsenkirchen, 1954, *9,* p. 8.
Hovland, C. I., Lumsdaine, A. A. & Sheffield, F. D. *Experiments on mass communication.* Studies in social psychology in World War II, vol. 3. Princeton 1949.

Idestam-Almqvist, B. *Eistenstein. Ett konstnärsöde i Sovjet.* Stockholm, 1951.

Karstens, Anitra. Cinema habits of Finnish children. Refereret i UNESCO, 1961, side 24.
Katz, E. The two-step flow of communication: An up-to-date report on an hypothesis. *Publ. Opin. Quart.,* 1957, *21,* 61-78.
Kinsey, A. C. *et al.* Sexual behavior in the human female. Philadelphia Saunders, 1953.
Kleitman, N. The effect of motion pictures on body temperature. Science, 1945, *101,* 507-508; jfr. R. B. Brock's indlæg i *Science,* 1945, *102,* 259 og Kleitman's svar samme sted side 430-431.
Kracauer, S. *Theory of film.* New York: 1960.

Lammers, Paul. Se: Keilbacker, Martin *et al. Kinder sehen Filme.* Miinchen: Ehrenwirth, 1957.
Lanz-Stuparich, Maria. Les adolescents et le cinema, recherches préliminaires. I: F. Baumgarten (Ed.). *Kongresberetning for 9. Kongres for Psykoteknik.* Paris: Presses universitaires de France, 1952, 557-561.
Lavies, Hans-Wilhelm. *Film und Jugendkriminalität. Eine Betrachtung zu einer Umfrage an Deutschen Jugenderrichten.* Jugend und Film, 1954, III (4), 173 p.
Lawrenjew, B. *Der Russische revolutionsfilm.* Zurich 1960.
Lazaesfeld, P. F. Studies in radio and film propaganda. I: Merton, R. K. (Ed.). *Social theory and social structure.* Glencoe, 1957, p. 509-528.
Lazarus, R. S. *et al.* A laboratory study of psychological stress produced by a motion picture film. *Psychol. Monogr.,* 1962, *76,* whole no. 533, p. 35.
Leroy-Boussion, A. Le jeune spectateur et son entourage. *Enfance,* 1954, *4,* 293-316.
Leroy-Boussion, A. Etude du comportement émotionnel enfantin au cours de la projection d'un film comique. *Rev. internat, filmol.* 1954, V (17), 103-123.
Liander, G. H. *Biografen ett ord till fackets män samt till föräldrar och lärare.* Lund, 1922. Refereret efter Furhammer, 1963.
Lövaas, O. J. Effect of exposure to symbolic aggression on aggressive behavior. *Child Development,* 1961, *32,* 37-44.

Mialaret, G. & Melres, M. G. Experiences sur la comprehension du langage cinematographique par l'enfant. *Rev. internat, filmol.* 1954, V (18-19).
Mitnick, L. L. & McGinnies, E. Influencing ethnocentrism in small discussion groups through a film communication. *J. abnorm, soc. Psychol,* 1958, *56,* 82-90.

Neergaard, Ebbe. *Filmkundskab.* København: Gyldendal, 1952.

Page, J. L. The production of a community development film and its effect on opinion of local viewers. *Audiovisual Communication review,* 1959, *7,* 157.
Peterson, Ruth & Thurstone, L. E. *Motion pictures and the social attitudes of children.* New York: MacMillan, 1933.

Ramseger, L. L. A study of the influence of documentary films on social attitudes. Upubl. doktorafhandling. Refereret efter Furhammer.
Renshaw, S., Miller, V. & Marquis, D. *Children's sleep.* Payne Fund Studies. New York: MacMillan, 1933.
Rosen, I. The effect of the motion picture »Gentleman's Agreement«« on attitudes towards Jews. /. *Psychol.* 1948, *26,* 525-536.
Rosenthai, S. P. Change of socio-economic attitudes under radical motionpicture propaganda. *Arch. Psychol.* (N.Y.) 1934, nr. *166.*

Shuttleworth, F. K. & May, A. *The social conduct and attitudes of movie fans.* (Indbundet sammen med Peterson & Thurstone, 1951).
Siersted, Ellen & Lund Hansen, H. Reactions des petit enfants au cinéma. Resumé d'une serie d'observations faites au Danemark. *Rev. Internat, filmol.* 1951, II (7-8), 241-245. Se også: Ellen Siersted. Filmen og børnene. *Dansk pæd. tidsskr.,* 1953, /, 91-96; Skal vi have filmundervisning i skolerne, *samme tidsskrift,* 1956, *4,* 363-367; Hvor stor værdi har en filmundersøgelse, *samme tidsskrift,* 1957, 5, 266-270; Børnehavebørn og film, *samme tidsskrift,* 1958, *6,* 226-233.
Snejder, M. The film and education at school. Refereret i UNESCO, 1961, side 38.
Stensson, Olena. Biovanor och filmreferencer hos barn i tioårsalderen, Stockholm, 1958 (dupl.).

Twyford, L. C. *et al.* Behavioral and factural analysis. *Audiovisual communication review,* 1959, *7,* 182-192.
Tønnesen, H. A. *Ungdom og kino - en undersökning over kinovaner og filminteresser hos Oslo ungdom i alderen 12 til 18 år,* Oslo: Pædagogisk institut, 1952, p. 138 (dupl.).

UNESCO. *The influence of the cinema on children and adolescents.* Paris, 1961.

Ungdomskommissionens betænkning. *Ungdommen og fritiden.* København, Schultz, 1952.

Ward, J. C. *Children and the cinema.* London: Central office of Information, 1949, p. 100 (dupl.).

Wilner, Daniel M. Attitude as a determinant of perception in the mass media of communication: reactions to the motion picture »Home of the brave«. Upubl. doktorafhandling refereret efter Furhammer, 1963.

Zasso, Bianka. Analyse des difficultés d'une sequence cinématographique par la conduite du récit chez l'enfant. *Rev. Internat, filmol.,* 1952, III (9), 25-36.

Zasso, Bianka & Zasso, René. Une experience sur la comprehension du film. *Rev. Internat. filmol.,* 1951, II (6), 159-170.

Zasso, René. Niveau mental et comprehension du cinema. *Rev. Internat, filmol.,* 1951, II (5), 29-36. Se også L'influence du cinéma sur le development de la pensée de l'enfant. I: L'école des parents, Paris, 1956.

Ås, A. *Mutilation fantasies and autonomic response.* Oslo: Oslo Univer. Press, 1958.

Uddrag af rapport fra Svenska Filminstitutets filmforskningsgruppe om: „Filmens inflytande på sin publik."

Sammanfattning.

I inledningen till denna skrift betonades att diskussionen om filmskadornas förekomst och omfattning kompliceras av att orsakssammanhangen bakom »skadorna« inte är entydiga och sällan tillåter några säkra slutsatser om filmupplevelsernas isolerade betydelse. Det arbete som filmforskningsgruppen utfört och de resultat som de av gruppen initierade forskningsprojekten har avsatt kan emellertid tillsammans med socialpsykologisk forskning i övrigt tas som utgångspunkt för följande påståenden:

1. Barn i förskoleåldern kan skrämmas momentant av filmer de ser, men denna effekt är svår att förutse eftersom även filmer utan varje inslag av sexuella handlingar, våld eller skräck i vanlig mening kan skrämma vissa barn.
2. Tillfälliga störningar, främst i form av utebliven nattsömn förenat med oro, kan förekomma även hos »normala« barn upp i 11-årsåldern, om barnet utsätts för intensivt ångestprovocerande filmer. Efter 13-årsåldern har även sådana filmer endast undantagsvis verkningar av dette slag och då nästan uteslutande hos speciellt känsliga individer.
3. Normalt har 11-åringår och yngre barn sålunda ett mindre väl utvecklat försvar mot ångestprovocerande filmer än barn i högre åldrar.
4. Barn är vanligen bättre skyddade mot negativa efterverkningar av film över huvud taget, när de ser filmen i sina föräldrars sällskap och med dem får tillfälle att bearbeta upplevelserna.
5. Individens personliga beskaffenhet har, när det gäller filmers inverkan på barn och ungdom, större betydelse än åldern.
6. Det är sällsynt att svenska psykiater träffar på personer med psykiska störningar vilka de bedömer vara orsakade av att patienten har sett någon viss film eller konsumerat stora mängder av något visst slag av film.
7. När detta någon gång inträffar rör det sig om redan störda personer vilkas tidigare ångesttillstånd har förvärrats eller på nytt aktualiserats av innehållet i någon film.
8. Traumatiserande filmupplevelser av det nyss antydda slaget kan induceras även av filmer som under inga omständigheter skulle kunna förväntas bli föremål för censuringripande även under mycket skärpta bestämmelser.
9. Filmer vars handling utspelas i mentalsjukvårdsmiljö, liksom skräck- och krigsfilmer, kan inverka skadligt på sjukdomsförloppet hos mentalvårdspatienter.
10. Uppfattningen att film ökar frekvensen av brott saknar stöd i empiriska fakta.
11. Ett flitigt konsumerande av film som demonstrerar eller glorifierar våld och grymhet kan emellertid förstärka redan etablerade asociala attityder.
12. Film kan någon gång också tänkas ge tekniska uppslag till kriminella handlingars utformning. Frekvensen av brott som utformats efter mönster av någon film är emellertid försvinnande liten.
13. Det är inte sannolikt att en person genom att se film inspireras till brottsliga handlingar, om han inte på grund av den under uppväxten grundlagda livsinställningen redan är disponerad för kriminella reaktionssätt.

14. Inga undersökningar stöder uppfatningen att sexualskildringar på film skulle vara av betydelse för uppkomsten av sexualbrott.
15. Film kan påverka attityder och värderingar, framför allt så att redan existerande tendenser hos individen förstärks.
16. De statistiska samband som ibland konstateras mellan psykiska avvikelser och omfattande konsumtion av vissa filmtyper kan antas bero på de avvikande gruppernas benägenhet att konsumera dette slag av film. Dessa samband kan ej tas som belägg för ett skadligt filminflytande.
17. Den enskildes inställning till censur är starkt beroende av vederbörandes egen uppfattning om hur verkligheten är beskaffad. Önskan att censurera är starkare hos individer som har behov av att avskärma eller förneka förekomsten av sociala missförhållanden eller på något sätt tabuerade förhållningssätt hos sig själva eller andra människor.
18. Vetskapen om att censur förekommer liksom olika föreställningar om att en film har varit föremål för av censuren föreskrivna beskärningar förändrar åskådarens förväntningar på sådant sätt att identiska versioner av en film ibland kan ge upphov till helt olika upplevelser och värderingar.

Av punkterna 1—18 framgår att det inte kan uteslutas att film någon gång kan ge inte önskvärda effekter som kan betecknas som skada (se definitionen av »skada« i kap. 1). Med hänsyn till att denna konklusion har olika konsekvenser för bedömningen av behovet av samhällsingripande mot film för vuxna och för barn behandlas barn- och vuxenproblematiken i fortsättningen var för sig.

Barn

Även om barnets individuella beskaffenhet visat sig utslagsgivande i högre grad än barnets ålder då det gäller dess förmåga att tåla ångestprovocerande filmer, står det klart att barnets motståndskraft ökar med stigande ålder. I förskoleåldern är filmens effekter emellertid svåra att förutse eftersom nästen vilka filmer som helst i olyckliga fall kan få störande efterverkningar. Ännu i 11-årsåldern är det inte onormalt att mindre störningar uppträder efter intensivt ångestprovocerande filmer. I högre åldrar är emellertid dessa reaktioner sällsynta.

Endast om man helt bortser från att barnets individuella beskaffenhet är mer utslagsgivande än dess ålder liksom från att föräldrarnas närvaro har ett trygghetsbefrämjande inflytande på yngre barn, kan man utgå ,från att en samhällsstyrd kontroll av barns filmkonsumtion går att basere uteslutande på ålderskriterier.

Filmforskningsgruppen anser inte att de av gruppen framlagda resultaten implicerar att en sådan reglering *måste* baseras på förbud knutna till vissa åldersgränser. En pedagogiskt väl planerad upplysningsverksamhet som överlämnar ansvaret till föräldrarna för barnens filmkonsumtion skulle till och med kunna fungera ur visse synpunkter som ett bättre profylaktiskt alternativ, speciellt om barn under en viss ålder inte tillåts gå på bio annat än i föräldrarnas sällskap (med undantag för de tillfällen då särskilt »dispenserade barnfilmer« visas).

Oberoende av vilket alternativ samhället finner lämpligast gäller emellertid att vår kunskap om olika filmers och filmtypers inverkan på skilda kategorier av barn och ungdom ännu är mycket begränsad. Om samhället väljer att bibehålla en censurinstitution för barnens och ungdomarnas vidkommande, bör det kunna betraktas som självklart att den ska handhas av expertis med psykologisk eller psykiatrisk utbildning inom barn- och ungdomsfacket. Det synes filmforskningsgruppen vidare som synnerligen önskvärt att samhället under alla omständigheter även vidtar positiva åtgärder i fråga om barns och ungdomars filmkonsumtion, t.ex. genom att ämnet filmkunskap bereds god plats både inom ramen för den obligatoriska skolan och i dess överbyggnader.

Vuxna

När det gäller vuxna är det visserligen relativt klart belagt att film ibland kan medverka i vissa skadesammanhang. Det har emellertid redan av undersökningsreferaten framgått att individuella dispositioner avgör hur en åskådare reagerar på innehållet i en film. De få grava reaktioner som är kända har på grund av sin individualpsykologiska karaktär varit omöjliga att förutse av en censor. Utsikterna att med censuringripanden nedbringa skadefallens antal kan därför bedömas som utomordentligt små. Man kan möjligen göra det modesta antagandet att ett konsekvent totalförbjudande av hela filmkategorier skulle kunna medföra att enskilda inte önskvärda handlingar eller psykiska besvärstillstånd undviks eller åtminstone uppskjuts.

Det har i den föregående framställningen framförts skäl for att en censurverksamhet som med någon konsekvens skall kunna motarbeta ogynnsamma attitydpåverkningar från film måste tillgripa ytterst långtgående åtgärder som i så fall måste drabba praktiskt taget all film.

Då det gäller den i samhället fortlöpande attityd- och normbildningen kan - såvitt filmforskningsgruppen nu kan bedöma - ingripanden mot enstaka filmer eller filmtyper inte göra något åt att filmen som konstart har en tendens att bekräfta och befästa inriktningen hos denna process. Föreställningen att de filmer som tydligast återspeglar »inte önskvärda« förskjutningar i moraluppfattning och gällande värderingar skulle vara orsaken till dessa förskjutningar är nämligen enligt gruppens uppfatning dåligt underbyggd. Någon möjlighet att motverka inte önskvärda förskjutningar genom att förbjuda enstaka filmer eller klippa bort vissa scener i ett större antal filmer bör man därför inte räkna med i ett samhälle där sociala, ekonomiska och tekniska omvälvningar ingriper djupt i samhällslivets utformning såväl inom den offentliga sektorn som i familjernas interna livsföring och i individens möjligheter till anpassning. Återspeglingarne inom filmen av denna omvälvningsprocess (liksom inom litteraturen, teatern, bildkonsten, i musiken och i stoffet i massmedia) måste i första hand betraktas som symptomatiska effekter av denna utveckling men ej som dess orsaker.

Det hittills anförda ger sålunda ringa stöd åt uppfattningen att man genom en censurinstitution kan motverka de skador filmen hittills har antagits vålla vuxna människor. Denna slutsats innebär emellertid inte att gruppen bortser från att det i samhället råder stora motsättningar i fråga om smak och uppfattningar om vad som är »anständigt«, »rätt och fel«, »gott och ont« eller »moraliskt godtagbart«. Det kommer givetvis alltid att finnas grupper i samhället som av religiösa, moraliska eller andra skäl upprörs av innehållet i filmer som skildrar för dem motbjudande förhållanden. Deras reaktioner är inte att jämställa med skada, som filmforskningsgruppen har definierat detta begrepp, men äger givetvis en socialpsykologisk realitet med politiska konsekvenser som man inte kan bortse från. Att sådana gruppers önskemål skulle tillgodoses genom att de tillåts influera på eller bestämma över vad människor med annan uppfattning skall få se är knappast rimligt. Den naturliga utvägen ur deras dilemma är att de själva undviker att se de filmer som gör dem upprörda. En sådan självreglerande mentalhygien tilllämpar de flesta människor automatiskt, oberoende av vilken uppfattning de har i konstnärliga och moraliska frågor.

När det gäller den offentliga biograffilmen kan emellertid en sådan självreglerande »censur« inte fungera särskilt tillfredsställande, eftersom det för närvarande är svårt att i förväg veta om den film man väljer att se verkligen motsvarar de önskningar man själv har beträffande filmens innehåll. Det förefaller därför filmforskningsgruppen väl motiverat om någon form av »varudeklaration« för varje film som visas offentligt kunde införas. En sådan deklaration kan göras mycket enkel för att fungera som vägledning för vuxna människor som vill undvika att se filmer som de vet att de upprörs av. Om en sådan bestämmelse kan införas synes det naturligt att samhället till vägledning för föräldrar även inför en form av varudeklaration som kan upplysa om karaktären hos de filmer som kommer att ses av barn.

Stockholm i april 1967.

Harry Schein
(ordf.)

Sven Ahnsjö *Torgny Segerstedi* *Gudmund Smidt* *Arne Trankell*

Leif Furhammar
(sekr.)

Oversigt over filmcensurens afgørelser og censuranker.

Antal censurerede førstekopier af spillefilm.

Fordeling efter oprindelsesland i perioden 1/4 1953 – 31/3 1967.

	1953-54	1954-55	1955-56	1956-57	1957-58	1958-59	1959-60	1960-61	1961-62	1962-63	1963-64	1964-65	1965-66	1966-67	I alt
Danmark	13	11	13	16	17	14	16	17	24	19	21	17	18	17	233
Sverige	23	22	17	15	12	8	7	6	4	9	6	9	11	8	157
Norge	0	2	2	1	4	0	0	3	1	2	1	0	0	0	16
Finland	0	1	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	4
U. S. A.	244	199	127	56	162	202	220	184	175	154	139	143	144	128	2277
England	28	41	51	73	58	33	31	36	26	28	33	32	28	24	522
Tyskland	20	27	41	57	55	54	59	50	40	39	23	20	17	10	512
Frankrig	32	37	32	61	38	23	29	34	42	46	32	35	39	36	516
Italien	8	16	14	29	8	3	2	6	18	15	10	12	17	15	173
Sovjetunionen	1	3	2	3	1	3	5	3	6	7	8	5	8	3	58
Østrig	3	0	3	2	1	1	4	2	2	4	3	1	1	0	27
Polen	0	0	1	1	1	0	2	1	0	4	1	0	1	0	12
Andre lande	2	8	2	10	4	2	9	10	4	12	7	17	15	21	123
I alt...	374	367	306	324	361	343	384	352	343	339	284	291	300	262	4630

Censurens afgørelser vedrørende spillefilm i perioden 1/4 1953 - 31/ 3 1960.

	1953-54	1954-55	1955-56	1956-57	1957-58	1958-59	1959-60	I alt	I alt %
Tilladt for alle	188	196	147	175	172	159	163	1200	48,8
Forbudt for børn under 16 år	176	156	143	144	178	172	208	1177	47,9
Totalt forbudt	1	1	1	0	0	0	0	3	0,1
Prøvecensureret	9	14	15	5	11	12	13	79	3,2
I alt	374	367	306	324	361	343	384	2459	100,0

Prøvecensurer fordelt efter forventet afgørelse i perioden 1/4 1953 - 31/3 1960.

	1953-54	1954-55	1955-56	1956-57	1957-58	1958-59	1959-60	I alt
Forventes tilladt for alle	0	3	0	0	1	0	2	6
Forventes tilladt dog ikke for børn under 16 år	6	8	10	4	8	8	6	50
Frarådes indsendt til endelig censur	3	3	5	1	2	4	5	23
I alt	9	14	15	5	11	12	13	79

Censurens afgørelser vedrørende spillefilm efter 12-års grænsens indførelse 1/4 1960 - 31/3 1967.

	1960–61	1961–62	1962–63	1963–64	1964–65	1965–66	1966–67	I alt	I alt %
Tilladt for alle	109	97	93	80	97	79	64	619	28,4
Forbudt for børn under 16 år	176	171	172	146	145	174	148	1132	52,5
Forbudt for børn under 12 år	50	46	55	49	41	39	41	321	14,7
Totalt forbudt	1	2	0	1	1	0	0	5	0,2
Prøvecensureret	16	27	19	8	6	8	10	94	4,2
I alt	352	343	339	284	290	300	263	2171	100,0

Prøvecensurer fordelt efter forventet afgørelse i perioden 1/4 1960 - 31/ 3 1967.

	1960-61	1961-62	1962-63	1963-64	1964-65	1965-66	1966-67	I alt
Forventes tilladt for alle	1	1	3	1	0	1	0	7
Forventes tilladt dog ikke for børn under 16 år	9	19	14	4	6	5	5	62
Forventes tilladt dog ikke for børn under 12 år	1	3	0	0	0	0	1	5
Frarådes indsendt til endelig censur	5	4	2	3	0	2	4	20
lait...	16	27	19	8	6	8	10	94

Antal klippede førstekopier af spillefilm i perioden 1/4 1960 - 31/3 1967.

	1960-61	1961-62	1962-63	1963-64	1964-65	1965-66	1966-67	I alt	% af samlede antal film
Tilladt for alle	5	6	5	8	4	1	0	29	4,7
Forbudt for børn under 16 år...	3	2	3	5	4	1	2	20	1,8
Forbudt for børn under 12 år...	4	9	6	7	2	3	2	33	10,3
lait...	12	17	14	20	10			82	

Antal klippede meter i førstekopier af spillefilm i perioden 1/4 1960 - 31/3 1967.

	1960–61	1961–62	1962–63	1963–64	1964–65	1965–66	1966–67	I alt
Tilladt for alle	298	26	167	150	64	51	0	756
Forbudt for børn under 16 år...	171	66	26	139	127	24	23	576
Forbudt for børn under 12 år...	29	208	330	161	13	62	20	823
I alt...	498	300	523	450	204	137	43	2155

Oversigt over censuranker i perioden 1/1 1957 - 1/12 1967

År	Filmens titel	Censurens afgørelse	Ministerens afgørelse
1957	En kvinde er overflødig	Forbudt for børn	Som censuren
»	Det händer i natt	Totalt forbudt	—
»	Trapez	Forbudt for børn	Tilladt for børn
1958	Ni Liv	-	Som censuren
»	Krig og Fred	-	-
»	The curse of Frankensteiner	Totalt forbudt	
1959	Politiets Blinde Øje	-	Tilladt mod klip
»	Een af tyve tusind	Tilladt f. voksne mod klip	Tilladt mod klip, dog af en mindre del end forlangt af censuren
»	Min bedste ven Gitano	Forbudt for børn	Som censuren
»	En fremmed banker på	Tilladt f. voksne mod klip	Tilladt mod klip, dog af en mindre del end forlangt af censuren
»	Gidget - 17 år	Forbudt for børn	Som censuren
»	Horror of Dracula	Totalt forbudt	-
1960	Gymnasiepigen	Forbudt for børn	Tilladt for børn
»	Mein Kampf - Sandheden om Hagekorset	Forbudt for børn u. 16 år	Som censuren
»	Rejsen til Jordens Indre	Forbudt for børn	-
1961	The Purple Gang	Totalt forbudt	-
»	Én blandt mange	Forbudt for børn u. 16 år	Forbudt for børn under 12 år
1962	Mad Dog Call	Totalt forbudt	Som censuren
»	The Hellion	-	Tilladt for voksne mod klip
»	West Side Story	Forbudt for børn u. 16 år	Som censuren
1963	The brain that wouldn't die	Totalt forbudt	-
»	Psykomontage	-	-
1964	Raggare	-	Forbudt for børn under 16 år
»	Døden kommer til middag	Forbudt for børn u. 16 år	Forbudt for børn under 12 år
»	Horror of Dracula	Totalt forbudt	Som censuren
1965	Ægteskab på italiensk	Forbudt for børn u. 16 år	-
»	Afdøde længe leve	-	Tilladt for børn mod klip
1966	Gift	Tilladt f. voksne mod klip	Som censuren
1967	De vilde Engle	Totalt forbudt	-
»	Mennesker mødes og sød musik opstår i hjertet (trailer)	Forbudt for børn u. 16 år	-
»	Kærlighedssang	Totalt forbudt	-

Summary of the report submitted by the film censorship committee

1. The Committee, which was composed of nine members with Professor Thomas Sigsgaard in the chair, was appointed by the Minister of Justice on July 4th 1963. The Committe was charged with considering whether the existing arrangements relating to film censorship should be changed and, if so, to make recommendations on the subject. As **a** basis for its recommendations the Committee should examine the investigations that has been made of the impact of the cinema on its audience, more particulary on children and young people, as well as the most important foreign systems of consorship.

The Danish Committee has co-operated closely with the Film Censorship Committee that was appointed in Sweden in October 1964. Like the Danish one, the Swedish Committee is charged with considering the question of changing the existing arrangements in regard to censorship.

The Committee's examination of the existing research dealing with the impact of the cinema on its audience was based on an account of this research that is included in Annex 1. The account was prepared, at the request of the Committee, by Gerhard Nielsen, Ph.D., lecturer at the University of Copenhagen.

In addition, the Committee to a large extent has relied upon the research that in recent years, in close contact with the Swedish Film Censorship Committee has been carried out in Sweden under the guidance of the Swedish Film Institute (Svenska Filminstitutet). A summary of the findings of these research projects is given in a Report submitted by the Swedish Film Institute entitled: »The Impact of the Cinema on its Audience« (Filmens inflytande på sin publik), which was published in June 1967 as part of the Reports of the Swedish Committee.

The Committee has further taken into account the information contained in the Report of the Danish Criminal Law Council on the punishment of pornography (Report No. 435/1966).

Finally, the Committee has acquainted itself with part of the material of the Sub-committee of the European Committee on Crime Problems that has been concerned with the relationship between the mass media of communication and juvenile delinquency.

2. Denmark has had special film censorship since 1913. The existing provisions on censorship are found in section 20-23 of the Cinema Act, No. 117, of April 13th 1938, as amended by the Act, No. 133, of March 31st 1960. These provisions provide for films to be approved by the State Censorship Board before being shown in public. The Board is not allowed to approve films liable to offend public decency or to have a brutalising or otherwise demoralising effect.

Films that are deemed likely to have a harmful effect upon children's minds or their conception of justice can not be approved for showing to children. Until 1960, there was only one age level in the case of films to which children were not admitted, namely 16. The 1960 Act provided for another age level of 12. The film censors may now ban the exhibition of a film to children under 16 or under 12 years of age.

The censorship is exercised by film censors appointed by the Minister of Justice. The Cinema Act does not provide for the number of censors, nor for their qualifications. The Board today is composed of three regular censors and one substitute member. One of the censors, normally an official of the Mini-

stry of Justice, acts as the administative head of the Censorship Board.

An appeal may be made from the decisions of the Board to the Minister of Justice.

3. A survey of the *practices of the Censorship Board* is included as Annex 3 of the Report. It shows that the decisions of the Board on feature films from April 1st 1960 (after the introduction of the 12-year level) to March 31st 1967 are made up as follows:

Approved for all audiences	about 28	per cent
Children under age 12 not admitted	- 15	-
Children under age 16 not admitted	- 52	-
Totally banned	- 1	- -
Provisional decisions	- 4	- -

4. The prime question before the Committee was whether the power to *ban films for showing to adults should be maintained.*

The Comittee based its consideration of that problem on the view that regard for freedom of expression militates against any form of censorship and that the maintenance of adult censorship, then, is justifiable only if required by weighty social reasons. In this context the Committe points out, that today films are the only means of expression that is subject to a system of state censorship in Denmark.

In evaluating the question of censorship, account should, in the opinion of the Committee, be taken also of the radical changes in the economic, social and cultural structure of society that have taken place in the course of the last few decennia. As result of this development, large groups of the population today get into contact with the outside world to a far greater extent than formerly and thus become acquainted with events and conditions outside their own environment. In this connection, the rapid expansion of television and other mass media of communication has played an important role. Owing to the growth of television, in particular, the cinema does not occupy the same position of prominence as before among the mass media of communication.

As a result of this trend, the principal consideration underlying adult censorship, namely the wish to protect the population against undesirable influences likely to emanate from films, no longer carries the same weight. In this context, it is pointed out that the cinema as a factor of influence cannot be isolated from the numerous other factors affecting the individuals, and that there is no scientific proof of the frequently made assertion that the cinema has a different and stronger impact than other factors.

The problem of censorship should also be viewed in light of the trend that has made itself felt in Denmark in recent years towards abolition or modification of measures that restrict the free scope of the citizens. The most recent example of that tendency of liberalisation is the abolition of the provision of section 234 (on pornography) of the Criminal Code, as far as printed material is concerned.

The Report points out that a system of state censorship cannot be justified by the desirability of controlling the films purely on moral or aesthetic principles. The Committee considers it unacceptable in principle that the exhibition of a film should depend on whether a state agency approves the film with reference to specified ethical and aesthetic criteria. To this must be added that it would hardly be possible to lay down any reasonably objective standards governing the excercise of censorship based on such criteria. Hence, there would be a risk that the decisions of the censors were made on the basis of their personal views as to what should be regarded as morally objectionable or artistically inferior.

Nor can the maintenance of censorship, in the opinion of the Committe, be justified by referring to the fact that production of films largely take place with the primary aim of making a maximum profit, and not from the wish of producing artistically valuable films. Commercial speculation in the supposed wishes and needs of the public takes place in many other fields where there is no question of any similar regulating measures. Obvious examples are pulps, serial magazines and certain weeklies.

For the Committee the crucial point has been whether the showing of certain types of films is likely to bring *more serious harm* to an adult audience. If it is not possible to show, or at least render probable, the existence of such harmful effects, it is difficult to justify the maintenance of adult censorship.

5. The Committee has made an evaluation of possible harmful effects on the basis of the rules in force (se above under paragraph 2).

(a) As regards the power to ban films from showing to adults by reason of *depictions of sexual relations ("violation of public decency")*, the Committee considers that there is not sufficient justification for maintaining that ground for prohibition. According to the existing scientific evidence, there is no basis for assuming that depiction of sexual relations should have any harmful effects. Moreover, the difficulties of separating the judgment of the harmful effects of a film from evaluations based on moral criteria make themselves particularly felt in this field.

(b) The Committee was more doubtful as to whether the provision for banning films of *such a nature that their exhibition would tend to have a brutalising effect* should be maintained. The existing investigations seem to indicate that a large-scale viewing of films which contain scenes of violence and glorify the use of violence may tend to enhance an already established anti-social attitude, which in the long run may result in acts of violence. As it is not primarily a question of the possibility of releasing isolated acts of agression, but of long-term influences on general attitudes, it would be difficult to provide any clear scientific evidence of such influences.

A judgment of the possibility of objectionable influences of films of violence should take into account that, as already mentioned, the production of films is largely determined by purely commercial considerations. This being the case, the production of films of violence is likely to continue as long as such films attract a sufficiently large audience. Further, if censorship is abolished, one must face the risk of a number of films being imported or produced which up til now have been kept back by producers and distributors, who expected them to be banned. The best protection against a decline in the standard of the repertory of the cinemas would be the reaction of the audience and public opinion, which reflected notably through the press and other mass media. The Committee considers that great importance should be attached to the influence on the repertory that may be exercised in that way. As the appreciation of the art of the film is developed, among other things through increased education, there is reason to believe that a positive influence may emanate from the audience and the press.

In considering whether the risk af harmful influences is sufficient to justify the maintenance of adult censorship, it should be kept in mind that the number of films that are totally banned or in which cuts are made as a condition of approval for showing to adults is very small. At present a large and probably increasing number of films containing scenes of violence is being shown. As regards certain war films, in particular, it can be recognised that censorship has been no very active barrier. A really effective contribution on the part of the Film Censorship Board to obviate the risk of a brutalising influence would require the taking of a much harder line than before in the rating of films of that category. Even if adult censorship was maintained, the Committee would consider it unrealistic to count on the feasibility of so tightening the practice of the Board. Nor does the Committee consider it reasonable that, from the wish of eliminating or reducing the risk of objectionable influences on a minor section of the audience, a change of practice should be made that would inevitably affect also a number of serious realistic films.

Conversely, the abolition of censorship, even allowing for any preventive effect, will hardly in the long term imply any decisive change in the cinema repertory.

Besides in the opinion of the Committee considerable importance should be attached to the above mentioned fact, that the population today to a much greater extent than before is exposed to influences from other sources, notably from the other mass media af communication.

In the light of this, the Committee sees no reason to assume that the abolition of censorship in regard to films would imply any substantially increased risk that the adult population would be exposed to harmful influences in the way of brutalisation or "dehumanisation". The Committee therefore considers that there is not sufficient justification for maintaining the provision for banning films for that reason.

(c) As already mentioned, the third ground for disapproval provided for in the Cinema Act is to the effect that films must not be approved if they are *deemed likely to have a (brutalising) or otherwise demoralising*

effect. The application of that ground presupposes that the Censorship Board will make a decision that is not primarily based on an estimation of the possible harmful effects of the film, but on moral or ethical principles. As the Committee finds it unacceptable in principle that a state censorship agency should be able to ban films on the basis of such an evaluation, the Committee cannot recommend maintenance of the provision for banning films by reason of their supposed demoralising effect.

(d) In the light of the available evidence, there is no reason to believe that there should be any *other effects that may be characterised as harmful to a normal adult audience.* In this context, the Committee leaves out of account the possible influence of certain films on the audience's concept of reality, such as films giving a distorted, "rosy" picture of life. Large-scale viewing of such film may contribute to the reduction of the abilty of the audience to form a realistic picture of the surrounding world. Whether or not such an effect is considered harmful, there can be no question, according to the Committee, of any censorship on that basis.

6. In the light of what is stated under paragraph 5, the Committee has reached the conclusion that there are no sufficiently weighty reasons for maintaining the power of any state authority to ban films from showing to adults. The Committee has considered whether private censorship is likely to be established in the case of the abolition of state censorship. It is probably not precluded that the film industry will try to obviate the risk of violating the pornography provision of the Criminal Code through the establishment of a sort of censorship on a voluntary basis; on the other hand, private censorship like that is unlikely to be effective. This also applies to censorship exercised by private groups or societies with a view to influencing the cinema repertory.

7. One member of the Committee, who represents the cinema owners, has not been able to endorse the proposal for abolishing adult censorship. The member concerned argues that the abolition of adult censorship in his opinion will result in the Danish film market being flooded with horror films and films of violence. The release of such inferior films will substantially lower the standard of the cinema repertory, which will be a disservice to cinema-owners and decent audiences alike.

8. The Committee was in agreement that the provision for *banning films from showing to children should be maintained.*

(a) First of all, the Committee points out that according to the available evidence about the influence of the cinema on its audience there is reason to believe that in certain circumstances films may have a harmful impact upon the minds of children.

Moreover, there is reason to believe that, unlike what is the case for adults, at least under the present practice, such harmful effects may to some degree be obviated through censorship. In this connecttion, the Committee has taken into consideration that, today at least, the possibilities of counteracting the objectionable effects of the cinema through constructive measures, such as film education, are inadequate.

Finally, the Committee has stressed that the considerations that may be advanced against adult censorship, first of all regard for freedom of expression, do not make themselves equally felt in the case of regulating measures in relation to children, who, on the one hand, have a right to protection on the part of society and, on the other, have little opportunity of taking part in the creation of public opinion.

(b) As regards the *risk of harmful influences,* the Comittee places the chief emphasis on the possibility stated above in paragraph 5 (b) that the cinema may have a *brutalising effect.* That risk is likely to be greater in case of children than of adults.

In this context, the Committee has discussed the relationship between the cinema and juvenile delinquency. On the strenght of the existning evidence there is no basis for assuming that juvenile delinquency can be directly traced to film viewing. Rather, there is reason to believe that any large-scale viewing of films of violence is a symptom of more deep-rooted psychic difficulties that may lead to juvenile delinquency. However, the Committee will not exclude the possibility that the generally brutalising effect of excessive film attendance, combined with other factors, may have a certain significance in relation to criminality.

The other main category of films which in the opinion of the Committee may have harmful

effects consists of film *with a content that might frighten or provoke anxiety in children.* This effect could be harmful in particular to the younger child.

In addition, the Committe recommends that the film censors should be empowered to prevent a film from being shown to children if it contains *sexual depictions which the censors consider harmful to children in the age groups provided for.*

Finally, the Committe recommends that there should be a provision for banning films from showing to children by reason of descriptions *clearly inciting to discrimination of persons belonging to a particular race or creed.*

As to the drafting of the legal provision on child censorship, the Committee would find it most appropriate not to make any detailed indication in the legal text of what harmful effects may be envisaged, partly because such an indication cannot be in any way complete, partly because the Censorship Board should be given a reasonable opportunity to change its practice in accordance with changes in the attitudes of experts. Hence, the Committee has chosen a draft according to which the Censorship Board shall make its decision *on the basis of a judgment as to whether the film is likely to be harmful to children.*

9. Notwithstanding the fact that the existing scientific evidence seems to show that the personality of the individual is a more significant factor than is biological age, as regards the harmful influence of a particular film, the Committee considers that child censorship can only be based on specified age levels. As for the age levels the Report states that the research in this field seems to provide a certain support for fixing an age level at 12. On the other hand, the findings do not seem to call for another and higher age level. The Committee was agreed, however, that there should continue to be provisions for banning films from showing to children over the age of 12, and that the system introduced in 1960, providing for two age levels, should therefore be maintained. In this connection, the Committee has taken account of the fact that the existing research material is too limited to permit any definite conclusions as to the need of an age level higher than 12. The Committee considers that general experience confirms that there is a substantial difference in susceptibility between 10 to 11-years olds and 14 to 15-year olds. In the opinion of the Committee, protection of children in the latter age group is needed primarily because of the harmful influence that may emanate from films of violence. Such films are liable to exercise an influence that in the long run may result in the "dehumanisation" of the attitudes of children. The fact that an influence of that nature has not been established scientifically cannot be decisive considering the extremely great difficulties involved in carrying out research in this field. As matters now stand, it would not be advisable to abolish the provision for banning films from showing to children of 12 or over.

The available scientific evidence does not provide any certain basis for determining the second age level. In the absence of such evidence the Committee recommends maintenance of the present age level of 16. Accordingly, the Committe recommends that *the present age levels of 16 and 12 be maintained.*

The Committee has also considered whether the abolition of adult censorship may justify that the 12 and 16-year levels be supplemented by a provision for banning films from showing to youngsters under 18 in special cases. The 18-year level should mainly be applied to films which according to the present practice of the Film Censorship Board would be totally banned or in which considerable cuts would be made as a condition for approving the film for showing to adults. The recommendation of the Committee to maintain child censorship is, as mentioned previously, chiefly due to the fact that children are more susceptible to influence by films than are adults. Some members of the Committee are of the opinion that the susceptibility, though decreasing as the young person approaches adult age, still at the ages of 16 to 18 is so great that in fact there might be a case for raising the age level to 18 in the case of films deemed likely to have a particularly brutalising effect. In this connection it should be kept in mind that the impossibility of fully ensuring the observance of the age levels, makes it likely that a number of 14 or 15-year olds will see films that are banned from showing to children under 16. Owing to the difficulties of effectively enforcing the age levels, however, the advantage of having two age levels so close to each other as 16 and 18 is doubtful. It would even be possible that the main effect of

fixing the age level in special cases at 18 would be that of giving the film an unintended, but effective publicity. Also the fact that the harmful effect is likely not to be associated with the individual film, but to presuppose that the child or youngster sees a large number of films of a particular category, makes it doubtful whether there is sufficient reason for legalising an age level that is designed to apply only in exceptional cases. For these reasons the Committee has chosen to refrain from recommending that the present age levels be supplemented by an 18-year level.

10. As far as the *organisation of the censorship* is concerned, the Committee recommends that the Board should be composed of persons who by virtue of their education possess the necessary qualifications for making an expert judgment of the suitability of a film for showing to children in the legally established age groups. As a result, the censors should be persons with an educational or psychological training.

Further, the Committee recommends that the censors be appointed for four-years terms and that re-appointment may take place if the person concerned is under the age of 60.

11. As regards *appeal against the decisions of the Film Censorship Board,* such appeal may under the present arrangements be made to the Minister of Justice. The Committee recommends a change in that arrangement so that an appeal would be made to a special board of appeal.

Having regard to the nature of the decision to be made, the Committee proposes that the board of appeal should include educational and psychological experts. The fact that the task of the board is to review decisions made by experts might indicate that all or in any case the majority of the members of the board of appeal should be in possession of the same expert knowledge as the censors. The Committee considers, however, that it would be more appropriate for the final decision to be made by a somewhat broader forum, the view being that decisions made solely by experts are liable to be marked by attitudes which according to generally accepted notions are one-sided. In determining whether a film should be approved, it would seem reasonable that more general social views and judgments might also be heard.

The Committee recommends, then, that the Board of Appeal be composed of five members, one of whom should be a legal expert, two being trained educators and/or psychologists, and two being chosen among persons who have shown interest in film and are familliar with child and youth problems. The Committee would prefer that none of the members be appointed as representatives of organised groups.

The Committee also recommends that, as regards term of office and age limits, the same rules should apply to the Board of Appeal as to the Film Censorship Board.